

Передплачуї на 2010 рік за вигідною ціною. Умови на стор. 61

ВЛАДНИЙ СЦЕНАРІЙ
РОЗКОЛУ ОПОЗИЦІЇ

БЮДЖЕТ-2010: РЕКОРДНІ БОРГИ
В ОБМІН НА ПЕНСІЇ І ЗАРПЛАТИ

ЯК СТРИМУЮТЬ
СТУДЕНТСЬКІ ПРОТЕСТИ

Тиждець

український www.ut.net.ua

ЕДВАРД ЛУКАС:
РОСІЙСЬКИЙ
БІЗНЕС ЗАГРОЖУЄ
ЗАХІДНОМУ
КАПІТАЛІЗМУ

№ 18 (131), 7–13 ТРАВНЯ 2010 р.

1939–1945

НАША ТРАГЕДІЯ

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

Ліцензія: серія НР № 0900-м від 19.05.2005

З Тетяною Костенко

ресторанний
ГІД

22:55

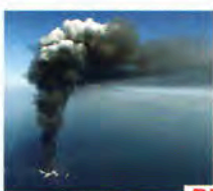
ПОНЕДІЛОК – ЧЕТВЕР

Юрій
Макаров
про
ностальгійне

4

Фото
тижня
Нафтовий
Чорнобиль

8

Непристойна
пропозиція
Владимір Путін хоче
обміняти 3–6% акцій
Газпрому на цілу
НАК «Нафтогаз України»
і газотранспортну систему

10

Сутінки свободи
слова
Нова влада заграє
з журналістами,
готуючись
прикрутити гайки

12

ВПРИТУЛ

Сон Європи
Захід із запізненням
починає усвідомлювати
наслідки дрейфу
України в бік Москви

14

Сурогати
Щоб знекровити
опозицію, влада
створюватиме
її «кишенків»
клони

16

Справи сердечні
Наступ влади
приводить опозицію
до тям

18

(3)ручний кошторис
Тиждень аналізує
головний фінансовий
документ країни

20

Уве Умлауфф:
чи близьке
банкрутство
держави

22

Чекістський капіталізм
Чому гра за правилами
російського пострадянського
бізнесу обертається
деградацією всієї
капіталістичної системи

24

Мови спотикання
Чому конфлікт навколо
мови може розколоти
Бельгію

28

Вахтанг
Кіпіані
про інтелектуала
Пінчука

30

Зашморг для студента
Тиждень дослідив,
як майбутній еліті
прищеплюють
рабську свідомість
із першого курсу
навчання

32

Стрічка-фікція
Який зміст
закладено
із Заходом
масштабну акцію
«Георгиевская
ленточка: Я помню!
Я горжусь!»

36

Сергій
Грабовський:
хто насправді
переміг у війні

38

Вадим
Скуратівський
про в'язнів
сталінського
міфу

39

Східні торги
Як Москва
із Заходом
ділили Східну
Європу

40

Війна. Український
рахунок
Що треба зробити,
щоб світ належно
оцінив внесок
України в перемогу
над Гітлером

44

МИ

Незакінчена
війна
Олександр
Гаврош про
«вітчизняний мир»

48

Батярський
травень
Хто такий,
львівський
батяр

50

Відгуки/анонси
Вистави, фільми,
виставки, книжки,
записи

52

Між рифами
й ритмами
Американський
гітарист Джон
Скофілд про
неправильний
джаз

54

Олександр
Євтушенко
про наступ
на україно-
мовну
музику

57

Космічний горобець
Чому новий безпілотний
космоплан американців
може змінити не лише
галузь ракетобудування,
а й військово-політичну
ситуацію на планеті

58

Кінофешн
Лодзь
Тиждень
подорожував
центром
Польщі

62

Кілька слів
від
журналістів
Тижня

66

Обкладинка

Малюнок:
Андрій
Ермоленко

Життя має сенс!

**ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЙТЕ
ЩОП'ЯТНИЦІ**
передплатний індекс – 99319

Травневе, ностальгійне

Автор:
Юрій
Макаров

Цього року на Хрещатику знову пройшла Першотравнева демонстрація. Так само несли транспаранти: «Припинити зубожіння населення». І якраз напередодні було оприлюднено чергові статистичні дані: середня заробітна плата по Україні станом на квітень – 2000 грн. Нормальна реакція – жах: як на це можна жити? Їсти, вдягатися, платити за квартиру, утримувати дітей, їздити в Крим... Ні, все-таки за Совка було легше... А потім майнула гіпотеза: якщо відняти нулик? За СРСР, який ми втратили, платня в 200 карбованців була трохи вищою за середню. І якось жили.

А припустимо для зручності, що нинішніх 10 грн – це колишній карбованець? Згадаймо соціалістичний рай у перекладі на гривню: буханець «Українського» коштував 2 грн, зараз – 3,20. Кіло м'яса в магазині епізодично – 22 грн (їсти це було неможливо, брали хіба що на котлети), на ринку – від 50 до 75 грн, зараз – 40, але скрізь і без кісток. Літр молока – 2,60, зараз майже 7. Варена ковбаса – 25, тепер 35. Півлітрова пляшка горілки продавалася за 36-41 грн, залежно від якості (однаково поганої), тепер – від 17 до безкінечності. «Лада-сімка» – абсолютна межа мрій – вартувала все ту ж 51000, але чекати її треба було кілька років.

Жіночі чоботи «імпортні» (вітчизняні були цілком непридатні для носіння) обходилися гривень у 700 – 900, купували їх випадково, після черги та бійки. Джинси вважали парадним одягом, за них на чорному ринку віддавали до 1600 грн. Польські колготки можна було «дістати» за 70 грн (зараз італійські – 50), пляшечку французьких парфумів – за 450. Натомість на метро їздили за 50 сучасних копійок, у трамваї за 30. Місячний квиток на всі види транспорту в Києві – 60 грн. Ліки були дешеві, в межах кількох гривень, щоправда, асортимент аптек часто-густо обмежувався зеленкою, анальгіном та валідолом.

Істотно дешевшими були комунальні послуги: за трикімнатну «хрущовку» більше 200 грн на місяць не нараховували, включно з електрикою, опаленням і навіть телефоном. При цьому приватного житла в містах практично не було, навіть так звані кооперативні квартири формально не належали власникові, а державних можна було чекати в черзі по 20 – 30 років. Деякі особливо цінні працівники особливо важливих

відомств могли розраховувати на свої стіни практично миттєво, за рік-два, а потужних підприємств – через три-чотири. Але гасло останнього партійного з'їзду «кожній радянській родині окрему квартиру до 2000 року» не вдалося виконати з незалежних від партії причин.

Коректність порівняння залежатиме від того, чи враховувати в колишній ціні частку витраченого часу та енергії на пошук і придбання мінімуму товарів, необхідного для прожиття: один похід у «Гастроном» (тоді так називалися продуктові магазини) міг забрати годину-дві й відірваний гудзик.

Звісно, спроби порівняти два світи й два способи життя – умовні та штучні. Різна структура споживання, різна шкала цінностей. Крім того, не забуваймо, що сьогодні невідомо яка частина заробітку виплачується в конверті під столом. Крім того, в Совку спроби підзаробити «на стороні» піддавали суворим санкціям, чомусь це вважали нетрудовими доходами. Крім того, тоді не було спокус: мобільних телефонів, Анталії, бутиків, справжніх ресторанів, а світ відносного добробуту з лімузинами «ЗІЛ», закритими крамницями, дачами та санаторіями був за височенним парканом – щільнішим, ніж тепер.

Ні, ностальгія за втраченим раєм – це ілюзія, яка зводиться до туги за власною молодістю та сурогатним сенсом життя. Але висновки можуть бути різні. З одного боку, за звітний період більшість «нормальних» демократичних ринкових

**ДО СВОБОДИ ЗВИКАЄШ
ДУЖЕ ШВИДКО Й УЯВИТИ
НЕ МОЖЕШ, ЩО ОДНОГО
ЧУДОВОГО ДНЯ ВСЕ МОЖЕ
ЗМІНИТИСЯ**

країн зробили відчутний крок уперед, зокрема в споживанні, й вирішують геть інші завдання, ніж просто нагодувати населення. З іншого, не все вимірюється калькулятором і шлунковим соком: за минулих 20 років ми навіть забули, що таке справжнє обмеження свободи. Коли ніхто тобі не каже, де жити, що читати, куди їхати, що говорити й у що вірити, до цього звикаєш дуже швидко й уявити не можеш, що одного чудового дня все може змінитися.

А може. З владного табору вже пролунали окремі гримання: мовляв, журналісти мають відповідати не лише за свої слова, а й за те, кого з політиків вони цитують. Якщо все розвиватиметься в тому ж напрямку й із тією ж швидкістю, невдовзі знову саджатимуть за «український буржуазний націоналізм». І ось тоді постане питання, на що ми згаяли 20 років? ■

СУЧАСН
ДИТЯЧ
ПРОЗ

ПРОЧИТАЙ
ПОДІПИСЬ

ВІДГУКНИСЬ!

ГРАНІ-Т

ОРГАНІЗАТОРИ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ ТЕЛЕБАЧЕННЯ
ТА РАДІОПОВНЕННЯ УКРАЇНИ
СПІВОРГАНІЗАТОР:
ВИДАВНИЦТВО «ГРАНІ-Т»

ХОЧЕШ ВИГРАТИ НОУТБУК? ЧИТАЙ КНИГУ – ПИШИ ВІДГУК!

ЩОРІЧНИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНКУРС
"НАЙКРАЩИЙ ВІДГУК НА СУЧАСНУ ДИТЯЧУ ПРОЗУ"

З 1 ТРАВНЯ ПО 31 ЖОВТНЯ ПИШИ ВІДГУК ТА ЗДАВАЙ
ВЧИТЕЛЮ-КООРДИНАТОРУ У СВОЇЙ ШКОЛІ.
КОНКУРС ДЛЯ УЧНІВ 4-5 КЛАСІВ

ДЕТАЛЬНУ ІНФОРМАЦІЮ ДІЗНАВАЙТЕСЯ У СВОЇХ ШКОЛАХ,
А ТАКОЖ У ВИДАВНИЦТВІ "ГРАНІ-Т"
ЗА ТЕЛ.: (044) 200-12-57, 200-12-58
АБО НА САЙТІ: www.grani-t.com.ua

Вимоги до книги, на яку надається відгук:

- Написана (створена) українською мовою, а не перекладена з інших мов.
- Видана вперше, не раніше 2006 року.
- Обсяг – не менше 50 сторінок.

Вимоги до учнівського відгуку:

- Обсяг – не менше однієї сторінки рукописного тексту формату шкільного зошита.
- Робота повинна бути написана чітким розбірливим почерком.

Переможці конкурсу отримують:

- Учень – ноутбук.
- Вчитель-координатор – цінний подарунок.
- Найактивніша школа – бібліотечку з книг видавництва «Грані-Т».

Спеціальні призи від олімпійського чемпіона, Героя України Сергія Бубки

Партнери

www.OSVITA.ua
СВІТА.ІА

інтернет-магазин
www.bookly.com.ua
Тел.: +38(096)197-42-15

Тиждень

День

Домашній Очіп

Мир СЕМЬО

Читати

УРОК

СІМЕР-КРОССВОРДИКС

КнигаЛюб

Буквоїд
www.bukvoid.com.ua

ZAXID.NET

ART BERTER

СУМНО

КНИГОСАНЕЖЕРИ

Культура.viv.ua

Model 3

МахуBaby.net.ua

Дети & Ресурси

Бібліон

Бібліон

Арт-мастерська

Арт-мастерська

Club

КнигаЛюб

Киянка
На мою думку, свідомо порушуючи Конституцію своїми діями, Янукович і Ко вже зараз

поставили себе поза законом. Інша справа – чи є в суспільстві критична маса тих, хто готовий системно протидіяти владному мародерству та провести справжню люстрацію? Я не була русофобкою, але ця влада не залишила мені вибору, як бойкотувати їхній «язык, культуру, воїнство», включаючи ТВ-канали, газети, книги і т.д. Якщо вони готові торгувати територією та незалежністю України за ковбасу, принаймні я не збираюсь їм це оплачувати зі своєї кишені.

dicidentka

Абсолютно згодна з необхідністю люстрації нинішнього «режиму». Та питання в іншому: Хто «люструватиме»? Бо всі ж «чинні й дійсні» опозиціонери так чи інакше заплямовані. У вірогідність приходу нової влади (тобто ЗОВСІМ, тотально нової) мало віряться. Зрештою, і шлях до влади не те щоб тернистий, а проте доволі непростий. Гроші! А хто їх має достатньо, щоб пройти у ранг володарів, навряд чи може похвалитися незаплямованістю рук. Тут всі надії на інтелігенцію. Сподіваюся, хоч у неї стане духу щось змінити!

Сергій (Бориспіль)

Як твердив Сташиць: «Упасти може й велика нація, загинути – лише нікчемна», «я віддаю перевагу небезпечній свободі перед покірним рабством», у нас вже давно немає справжньої демократії, оскільки рада репрезентує лише олігархів, а не народ. а багатство є основним критерієм, багатством демонстративно витрачають й уживають для посилення політичної та соціальної позиції. у нас розквітнув той різновид свободи, який став «найбільшим гнобленням з боку небагатих» (єпископ Шиш-

Найбільш дискусійні матеріали № 17 (130), 30 квітня – 6 травня 2010 року

Ой рано на Івана
Юрій Макаров про люстрацію

Від двомовності до дво-рушності
Про білінгвізм як загрозу розпаду національної держави

Атака агітпропу
Про створення міфів про Україну в російському документальному кіно

Газ по-флотськи
Про ЧФ Росії в Криму як важіль впливу на внутрішню політику України

Рудименти епохи
Про «красні» дні календаря, що залишилися нам від СРСР

ковський). зараз в Україні відбувається те, що колись Б. Лесьноторський назвав «децентралізацією суверенітету». «свобода має базуватися на законі» (Вольтер) – на законі, котрий кінцево поперано. тому народ має право на повстання.

Микола

Згоден з автором, що «без очищення від політичного баласту Україна й далі приречена рухатися порочним колом корупції, цинізму й зради». Але слід визнати, що в цьому колі кожен український президент, кожен прем'єр-міністр, кожен склад Верховної Ради, судова система, правоохоронні органи, чиновники і значна частка жителів мають свій сегмент. Є питання і до попередників Януковича щодо зростання корупції, беззаконня, безвідповідальності влади. Влада Януковича з її правовим нігілізмом, сумнівними призначеннями і зрадою національних інтересів – це закономірний фінал політики попередників. Останні п'ять років мені нагадують Руїну, описану Миколою Костомаровим (Н.И. Костомаров. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. Глава 6. ПРЕЕМНИКИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦКОГО).

Васіліск61

Європейських прикладів Люстрації багато, і не скористалися ми досвідом, й очевидно, що без Л. далі Кремля не підемо. Але робити це треба було ще в 90-х, при свіжій пам'яті комуністичних «художеств», і зробити Л. і тоді, і зараз НЕМОЖЛИВО (чи дуже важко). Надто вже просякнуте наше суспільство функціонерами-комуністами, КДБістами, сексотами. Звісно, Україна не Росія, але й не Угорщина – Чехія. Та іншого шляху нема, як ОЧИЩЕННЯ. Кажете, нова влада довго не протримається, – знову цілком згоден – скрутить в'язи. В 04-му році народ підтримав помаранчевих, тож хай відпрацюють ділом, а не порожніми балачками та чварами. Імпічмент – то імпічмент, денонсація – будь-ласка. Працюйте, панове, ваша черга.

deus ex machina

дуже, дуже хотілось би, пане

Юрію, щоби так і сталось. але наш дивовижний охлос переважно плює на питання незалежності та європейський розвиток України, як і на вулиці, якими ходить. і автєві конюшні у нас хочуть, і намагатимуться чистити вибірково або просто симулювати, як у нас добре вміють. я до того, що потрібні конвенція, бажання та клопітка і чесна робота з відчищення, але наскільки її можна зробити у контексті, коли для значної частини табачник – науковець, а радянський союз – прекрасна ідилія життя і свободи? чимдалі схиляюся, що Україна – ідея, можливо, міф, віра і мрія про свободу, європейськість, ефірна конструкція, яка присутня в серці, або ж ні.

днепр

– С чем связана необычайно бурная реакция со стороны украинских националистов на выход вашего фильма? ВК: – А с тем, что они поняли: фильм о самом главном. О том, что ещё совсем недавно миллионы людей – от австрийского тогда Львова до Курил – считали себя единым народом. То, что мы «маємо тз, що маємо», – это последствия насильственно навязанной людям идеи «существования двух РАЗНЫХ народов». Мы тронули главный кирпич, который лежит в основании «жовто-блакитной идеи». Вынь его – и всё начнёт рушиться так же, как это произошло с «красной идеей», несмотря на все репрессии и всю пропаганду.

читатель

Русские, учите украинский язык, сдавайте тесты на украинском языке, и тогда идея «существования двух РАЗНЫХ народов» лопнет как мыльный пузырь. В противном случае говорите открыто: мы хотим вернуть территории Российской империи, что были в году эдак 1900-м. И напо-

минаю прописую істину: все імперии со времен Римской и до Российской завоевывали новые территории, дабы на правах хозяев выкачивать ресурсы (людские – рабы, продовольственные – зерно и т.д, ископаемые – уголь, нефть).

Емма

Людина починає цінувати щось аж тоді, коли його втрачає... Щороку 24 серпня людей опитують: що для Вас День Незалежності? – і останніми роками реакція була млява, байдужа... Українці в більшості своїй не цінували своєї незалежності належним чином. Може, хоч тепер схаменемося? Справи-бо дуже серйозні.

Светик

На жаль, для деяких українців незалежність – це чомусь як «подарунок» від Росії. Але ж вони просто не знають історії своєї Батьківщини! Тому й не можуть пам'ятати, як починаючи від підписання нібито звичайного договору про воєнний союз із Москвою проти Польщі (Березневі статті 1654 р.) ми втрачали автономію, самоврядування та свою гідність. Тепер ці «друзі» називають нас хохлами. Вони не знають і про прагнення як наддніпрянців із Кирило-Мефодіївського братства, так і перших політичних партій

Західної України вибороти незалежну Україну. Здобули. Виборили. Але забагато в нашій державі байдужих людей чи то простіше – 5 колони. Їм не потрібна незалежна Україна. Їм головне – відновлення імперії, бо занадто вони просякнуті ненавистю до всього українського.

О. Гірник

Після падіння Берлінської стіни Росія вже традиційно запозичила від Німеччини найгірше: як колись ідеологію класового соціалізму Маркса, так і тепер ідеологію націонал-соціалізму Гітлера. Як поєднати «переможний» парад 9 Мая зі статистикою, що практично третина прихильників ідеології націонал-соціалізму проживає саме в Росії? Чи не випадково однією з найпопулярніших німецьких груп у Росії вважається саме Ramstein?

Дмитро

«Свята» 23 февреля та 8 Марта – це «статеві дати», з якими вітають всіх і вся виключно за статевою ознакою. Із захисником вітчизни вітають не тому, що ти щось чи когось захищав, а лише за певні статеві ознаки (оскільки жінок вітати з цим «святом» не прийнято). Восьмого березня теж вітають не тому, що ти комусь дорога і бажана, а лише за певні ста-

Матеріали № 17 (130), які найбільше сподобалися читачам www.ut.net.ua станом на 5 травня

Ой рано на Івана

Юрій Макаров про люстрацію (-2, +132)

Атака агітпропу

Про створення міфів про Україну в російському документальному кіно (-1, +45)

Зачистка теледемократії

Ігорь Лосев про нове обличчя українського ТБ (-0, +26)

«Україна для тебе»

Юрій Свірко про білорусизацію України (-1, +27)

Опозиціонери чи опортуністи?

Петро Тарашук про перешкоди для об'єднання опозиційних сил (-2, +28)*

* «-» не сподобалося
«+» сподобалося

теві ознаки (оскільки вітають всіх підряд, кого побачать). Особливо феєричним є шоу під назвою «8 Березня в державній установі», коли після казенних слів начальника вишикуваним у шеренгу жінкам (яких більшість, незважаючи на вислови нинішніх можновладців) чоловіки по черзі вручають однакові подарунки, потім питають «чи всіх отоварили?» і, звичайно ж, відпускають раніше додому готувати святкування.

Орфографія дописувачів зберігається

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі Тижня – ut-magazine.livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Тиждень

№18 (131) 7–13.05.2010 р.
Засновник ЕСЕМ Медіа ГімХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора
Наталія Васютин
Оглядчак Юрій Макаров
Редактори Анатолій Астаф'єв,
Жанна Безп'ячук, Вікторія Герасимчук,
Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпінянц, Роман
Кабачій, Ігор Кручик, Андрій Лаврик,
Маріяна Олійник, Наталія Петринська

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Заvorgордня,
Валентина Кузик, Дмитро Рафаель,
Олена Чехан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Юрій Довбах, Ганна Ермакова,
Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменюв,
Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Олександр Григор'єв,
Лариса Міщенко

Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайта Тая Овчар
Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Світлана Егорова,
(097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідчення про державну реєстрацію
КВ №13005-18899 від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції
01030, Київ, Б. Хмельницького, 36 оф. 7
Адреса видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37
E-mail: office@ut.net.ua. Телефон (044) 351 1300
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідчення суб'єкта видавничої справи
ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 104342. Наклад 31 100
Номер підписано до друку 5.05.2010 р.
Виходить щоп'ятниці. Розповсюджується
в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірної. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються і не рецензуються. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та за сірою тлі, публікуються на комерційній основі

НАФТОВИЙ ЧОРНОБИЛЬ

Екологічною катастрофою, що за своїми наслідками може бути прирівняна до Чорнобиля, експерти називають розлив нафти у Мексиканській затоці, спричинений вибухом нафтовидобувної платформи Deepwater Horizon. Вона затонула після пожежі, що забрала життя 11 нафтовиків. Тепер на глибині півтора кілометра зі свердловини, за песимістичними оцінками, щодня витікає близько 100 тис. барелів нафти, й зупинити її ніяк не вдається. Нафтова пляма вже впритул наблизилася до узбережжя американського штату Луїзіана, знищуючи морську флору та фауну.

Deepwater Horizon належала швейцарській компанії Transocean, але була орендована корпорацією British Petroleum, якій тепер доведеться сплатити уряду США компенсацію за завдану шкоду довіллю в кілька мільярдів доларів. Її спеціалісти у співпраці з американською владою намагаються припинити витік нафти, однак накладенню заглушки заважає нульова видимість на глибині в зоні аварії. Також будується спеціальний металічний купол, який має збирати нафту. Загалом у рятувальній операції беруть участь 76 суден, п'ять літаків, 1100 спеціалістів та тисячі військовослужбовців національної гвардії США.

Фото: AP

29 квітня

Президент Віктор Янукович підписав «харківський пакт»

30 квітня

Побили тележурналістів, які висвітлювали майновий конфлікт на Південному ГЗК

1 травня

Органи МВС почали викликати на допити учасників акцій проти «харківського пакту»

Непристойна пропозиція

Владімір Путін хоче поміняти 3–6% акцій ВАТ «Газпром» на цілу НАК «Нафтогаз України»

Апетит приходить під час їжі. В обмін на дешевий газ Росія вимагає від України все більше і більше. Під час роботи російсько-української міжурядової комісії в Сочі прем'єр РФ Владімір Путін запропонував нашій владі об'єднати Газпром і Нафтогаз. Начебто приголомшений прямою російського колеги прем'єр України Микола Азаров назвав цю ідею експромтом. Однак буквально за кілька годин виступив прес-секретар російського прем'єра Дмитрій Песков і уточнив, що пропозиція про злиття газових монополій готовилася заздалегідь і не є жартом.

Строго кажучи, путінська пропозиція – це не так експромт, як бліцкриг. Кремль ніколи не приховував свої стратегічної мети на українському газовому ринку – контроль та управління українською газотранспортною системою. За інформацією топ-менеджерів Газпрому, пропозицію про створення ГТС-консорціуму офіційний Київ отримав ще під час другої президентської каденції Леоніда Кучми. Тоді навіть було створено ТОВ «Міжнародний консорціум з управління та розвитку ГТС України». Однак Леонід Данилович не поспішав віддавати золотоносну курку і наполягав на тому, що в паритетне управління потрібно передавати тільки нові гілки транспортування газу до Євросоюзу. В результаті єдиним досягненням російсько-українського ТОВ стала розробка техніко-економічного обґрунтування будівництва транскарпатської газової гілки Боргодчани – Ужгород.

У 2005 році президент Віктор Ющенко отримав пропозицію від росіян визначитися з ціною газу на українському ринку, а дельту від тодішньої ціни газу в ЄС конвертувати в акції ГТС України, згідно з її ринковою оцінкою, і передати пакет у власність Газпрому. Пропозиція було відхилено з двох причин. По-

Тиждень в історії

6 травня 1910 року

Помер Борис Грінченко, український письменник, автор Словника української мови

7 травня 1920 року

До Києва вступили українські війська на чолі з Симоном Петлюрою та польська армія

8 травня 1900 року

Андрей (Роман) Шептицький обраний митрополитом Львівським

2 травня

На Таймс-Сквер у Нью-Йорку (США) намагалися влаштувати теракт

3 травня

З Ісландії на Європу рухається нова хмара вулканічного попелу

4 травня

У порти Одеси, Керчі й Миколаєва зайшли російські військові кораблі. Постраждав один український буксир

У Запоріжжі встановили пам'ятник Йосипові Сталіну. Під час відкриття померла літня жінка

перше, росіяни не дали гарантій збереження пільгової цінової політики. По-друге, предметом дискусії стала «ринкова вартість ГТС». Отримавши відмову, Газпром нав'язав Нафтогазу жорсткі ціни на газ, зумів зламати газові домовленості України з Туркменистаном, вивів на український ринок СП для реалізації газу промисловим споживачам, почав скуповувати кредиторські зобов'язання НАК... Одне слово, росіяни послідовно йшли до своєї мети, маючи необмежений фінансовий ресурс і потужне лобі в українській владі.

Остання ідея Кремля – це, образно кажучи, пропозиція шлюбної ночі без весілля. Про те, що конкретно пропонується Україні, можна судити з публікацій у російських ЗМІ, які з посиленням на експертні структури оцінюють капіталізацію НАК у \$7–12 млрд, а Газпрому – в \$140 млрд. Таким чином, можна припустити, що українській стороні пропонують обміняти ГТС і підземні сховища газу (без них безперервний експорт палива з РФ до ЄС неможливий у принципі), а також перспективу розробки сланцевих родовищ газу і можливість реалізувати паливо українським споживачам на 3–6% акцій Газпрому, тобто на 1-2 крісла у раді директорів монополіста без права голосу.

Запропоновано Україні, м'яко кажучи, небагато. Особливо якщо врахувати, що 50% білоруської ГТС (угоду закрито в 2009 році) Газпром придбав за \$2,5 млрд. Для довідки: газопроводами Білорусі експортується 14 млрд м³ російського газу за їхньої річної пропускної спроможності близько 30 млрд м³. Аналогічні показники ГТС України – 95,82 млрд м³ за транзитної потужності понад 140 млрд м³ на рік. Інакше кажучи, економічно справедлива ціна вітчизняної ГТС стартує з \$25–30 млрд. Схоже, уряд Азарова піде на об'єднання. Рівноцінне об'єднання можливе тільки у разі, якщо офіційний Київ збереже ГТС у своїй власності, отримає допуск до спільного видобутку газу на території РФ, Росія збільшить обсяги транзиту палива територією України, зростуть мито за транспортування газу і ставки оренди газових сховищ. Проте, як показують перші місяці роботи нової влади, вона не буде аж настільки принциповою.

Ірина Перевозченко

ТОЧКА ЗОРУ

Газпрому – все, Україні – нічого

Роман Ніцович, редактор інформаційно-аналітичного ресурсу UA-energy.org

Міністр ПЕК України Юрій Бойко давно пропонував обміняти активи компанії під соусом фінансового порятунку НАК. Голова Газпрому Алексей Міллер заявив, що має досвід реалізації таких операцій із німецькими та італійськими структурами. Але НАК пропонують дещо іншу модель співпраці. З італійцями та німцями створювали СП для реалізації нових енергетичних проектів або для продажу газу, це не було поглинання. Європейські компанії не втрачали активів, а отримували міноритарні пакети акцій Газпрому. Натомість НАК може втратити активи. Незалежно від форми об'єднання, росіяни візьмуть під свій контроль український газовий ринок, а саме – сировинні та фінансові потоки НАК, інфраструктуру. Газпром отримає в управлінні вітчизняну ГТС в обхід Закону «Про трубопровідний транспорт».

Михайло Гончар, керівник енергетичних програм центру «Номос»

Відновлення єдності ГТС колишнього СРСР – блакитна мрія, яку Газпром плекає ще з початку 1990-х років. Те, що зараз ці наміри вербалізували, свідчить про те, що настав слушний час їх реалізувати. Ідеї спільного управління ГТС України, які циркулювали між Москвою та Києвом протягом останніх років, є проміжними. Кінцева мета Газпрому – оволодіти активами української ГТС та й газового сектора загалом. Росіяни бачать, що нинішня влада України готова здати все й одразу, тож деякі проміжні етапи об'єднання видаються зайвими. Але те, що пропонують, називається не об'єднанням Газпрому та Нафтогазу, а поглинанням НАК. Головні наслідки можливої унії – втрата незалежності України в управлінні газовим сектором, переведення фінансових потоків під контроль Москви. Структура, яку утворять Газпром і НАК, сплачуватиме податки в російську казну. Росія послідовно вибудовує повністю інтегровану систему газопостачання на лінії Схід–Захід під своєю егідою.

Олена Вітер, координатор енергетичних програм Школи політичної аналітики при Києво-Могилянській академії

Об'єднання Газпрому та Нафтогазу означатиме для України відмову від європейської моделі організації енергетичного ринку на користь російської. Ці моделі принципово відрізняються. Зокрема, європейська передбачає конкуренцію приватних енергетичних компаній, а російська – державну монополію в газовому секторі. Зрозуміло, що НАК не зможе реалізувати жодного спільного проекту з європейцями у випадку об'єднання з Газпромом. А саме злиття навряд чи відбудеться на паритетних умовах хоча б тому, що активи української сторони набагато менші. Відповідно не йтиметься про паритет у представництві України та РФ у менеджментах компаній. НАК не зможе впливати на рішення Газпрому, а росіяни – навпаки. По суті, РФ отримає контроль над українською ГТС без приватизації та орендної плати. Для українських споживачів газу це навряд чи щось змінить.

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКІН, ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ, РНЛ, REUTERS

9 травня 1950 року

Створено Європейське об'єднання вугілля і сталі – передвісник ЄС

10 травня 1879 року

Народився Симон Петлюра, Головний отаман і Голова Директорії УНР

У Франції через ересь спалено на вогнищі керівництво (54 особи) черногого ордену рицарів-тамплієрів

12 травня 1364 року

Польський король Казимир III заснував у Кракові університет, названий згодом Ягеллонським

€110 млрд

кредитної допомоги отримає Греція від ЄС і МВФ

2,2 млрд грн

сягнуть цього року видатки уряду, парламенту і президента України

до \$100 тис.

пропонує новий уряд Киргизії за допомогу в арешті кожного з попередніх урядовців

5 ОБЛИЧ

ЯРОСЛАВ СУХИЙ
виправдав зраду

За словами тернопільського губернатора, за «харківський пакт» голосував не він особисто, а його картка народного депутата (він ще не склав повноважень).

ВОЛОДИМИР ЛАНДИК
лякає війною

Якщо опозиція виведе на акції протесту своїх прихильників, партія влади проведе контракції. «І ми виведемо, – пообіцяв нардеп-регіонал. – Тоді що – громадянська війна?»

ОЛЕКСАНДР ЄФРЕМОВ
злякався яєць

Після недавнього обстрілу яйцями і димової атаки у ВР цей депутат від ПР ініціює створення «парламентської поліції». «[А то] ще хтось гранати принесе», – тривожиться він.

ВІКТОР ТИХОНОВ
федералізує країну

Віце-прем'єр із питань регіональної політики вкотре виступає за федералізацію України. А що в Тихонова на язичку, те в Януковича на умі.

АЛЕКСАНДР ЛУКАШЕНКО
своїх не здає

Бацька відмовляється видати новій владі Киргизії экс-президента Курманбека Бакієва. Останнього на батьківщині звинувачують в організації масових убивств і корупції.

ПОЛІТКАРИКАТУРА

Сутінки свободи

Нова влада заграє з журналістами, готуючись прикрутити гайки

У Всесвітній день свободи слова (3 травня) український президент Віктор Янукович першим привітав «вартових демократії», як нас подекуди називають, з цією датою. «Україна вже найближчим часом має здійснити глибинні реформи у всіх сферах життєдіяльності <...>, – передав він через власну прес-службу журналістам. – І роль засобів масової інформації у цих процесах важко переоцінити».

Цей набір канцеляризмів звучить двозначно. Незрозуміло, чи то керманіч мав на увазі, що без свободи слова реформи неможливі, чи то натякнув, що надто прискіпливе висвітлення реформ Януковича – Азарова не схвалюватиметься. Виступаючи в Парламентській асамблеї Ради Європи, Віктор Федорович заявив: «На превеликий жаль, у нас трапляються випадки перешкоджання журналістам, їх залякування і

\$1,25 млнвимагали бандити
за звільнення
прибалтійського
бізнесмена у Києві**56,7%** українцівпроти встановлення
пам'яників Сталінові
в українських містах

Слова

тиску. Це неприпустимо. Як президент я гарантуватиму професійну свободу представників ЗМІ та належне розслідування фактів їх утисків». Але вдома на гостре запитання журналіста, як Віктор Федорович примудрився отримати у свою власність резиденцію «Межигір'я», він кілька місяців тому не посоромився зауважити: «Языком не болтай!» Натяки прем'єра Миколи Азарова, адресовані ЗМІ, також дещо нашорощують. «Від тюрми та суми не зарікайся», – порадив він журналістові під час політичного ток-шоу.

Соратниця згаданих вище панів Олена Бондаренко 3 травня пояснила, що журналісти мають відповідати за «безвідповідальне транслювання» заяв «безвідповідальних політиків». Лишилося тільки видати список відповідальних політиків, заяви яких транслювати можна.

У щирість обіцянок влади всіма силами боронити свободу слова віритися важко. Принаймні більшість випадків нападів на журналістів досі не розслідувані, винних не покарано. Варто також пригадати, як регіонали плекали свободу слова під час свого першого приходу до влади у 2003–2004 роках, коли на ТВ панувала тотальна цензура, а тиск на незалежних журналістів був буденною справою. Ви думаєте, ці люди змінилися?

КОРОТКО

Путін прискорює поглинання

Пришвидшити процес об'єднання російської та української енергетик вимагає прем'єр-міністр Росії Владімір Путін. Зокрема, мова йде про створення спільного підприємства на паритетній основі на базі підприємств «Атоменергомаш» та «Турбоатом». За інформацією опозиції, РФ також націлилася на контроль за Дністровською ГАЕС шляхом створення аналогічного спільного підприємства. Водночас стало відомо, що російська держкомпанія «Об'єднана суднобудівельна корпорація» зацікавилася українським підприємством «Зоря-Машпроект» і корабельнею «Море». А 17-18 травня український і російський президенти ділитимуть Керченську протоку.

Боргова яма глибшає

Уряд Миколи Азарова планує отримати від Міжнародного валютного фонду позику в розмірі \$19–20 млрд. Таким чином, нова влада продовжує політику нарощування зовнішнього державного боргу, за яку її представники критикували попередній уряд під час перебування в опозиції. При цьому суми позик, які фігурують на переговорах членів уряду Азарова з МВФ, набагато вищі за позики, закладені до держбюджету-2010. Цього року уряд перерозподілятиме кошти, позичені понад план через бюджетний спецфонд, а також купуватиме за рахунок запозичень акції банків. По суті, держбюджетом легалізовані механізми переведення зовнішнього боргу приватних структур у державні зобов'язання. З огляду на це 2012–2014 роки можуть стати для України критичними – лише за чинними зобов'язаннями перед МВФ доведеться виплатити \$3,75 млрд у 2012-му й \$5,63 млрд у 2013-му роках.

Влада ділить землю

Київська міськрада передала в приватну власність народному депутатові-регіоналу Святославу Піскуну земельну ділянку 0,1 га на Оболонській набережній, 29 для зведення та обслуговування житлового будинку та господарських споруд. Ще 6 соток землі на вул. Тургенівській, 20-А (центр столиці) отримав начальник Головного управління з питань цінової політики КМДА Василь Яструбинський.

Грецію паралізувало

Першотравневі демонстрації в Греції вилилися в масові заворушення. Таким чином населення протестує проти непопулярних заходів уряду, яких від нього вимагає ЄС: зменшення соціалплат, зарплат, пенсій, а також масові скорочення в держсекторі. 3 травня грецькі вчителі захопили державну телестудію NET, де проходило інтерв'ю з міністром освіти, а комуністи в Афінах – Акрополь. 4 травня в Греції розпочався загальнонаціональний страйк, що паралізував країну. 5 травня грецька криза обвалила курс євро до річного мінімуму.

Сон Європи

Захід із запізненням починає усвідомлювати наслідки дрейфу України в бік Москви

Автори:
**Дмитро Губенко,
Жанна Безп'ятчук**

«Ні від кого в Євросоюзі ви не почуєте гострих слів або вироків з приводу підписаних (у Харкові) документів. Врешті-решт, це внутрішня справа України та Росії. Навіть якщо Україна дозволить РФ розмістити російську військову базу в Києві, ніхто нічого не скаже. Україна – незалежна держава і сама вирішує, що їй робити», – це пояснення посла Чеської Республіки зі спеціальних доручень

із питань енергетичної безпеки при Євросоюзі Вацлава Бартушки газеті «Коммерсантъ» вчорачно характеризує ПУБЛІЧНЕ ставлення країн Європи до останніх самогубних дій української влади.

Політика невтручання, якої воліють дотримуватися західні держави у ситуаціях, коли небезпека начебто не загрожує їм безпосередньо, вже не раз призводила до геополітичних катастроф. Варто лише пригадати геноцид у Руанді 1994 року, який Європа банально «проспала». Сьогодні складається ситуація, коли Захід може так само «про-

ЄВРОПАТІЯ. Заклопотані своїми внутрішніми проблемами, європейці не встигають адекватно реагувати на дії Віктора Януковича

спати» демонтаж української державності.

БРЮССЕЛЬ ЗАНЕПОКОЕНИЙ

Своєрідною ілюстрацією слів Вацлава Бартушки є й реакція представниці Єврокомісії Марлін Холцнер на пропозицію російського прем'єр-міністра Владіміра Путіна об'єднати Газпром і Нафтогаз України. «Насамперед це внутрішнє рішення цих урядів», – заявила вона, адже для ЄС важливо, щоб Україна продовжила реформу з модернізації внутрішнього ринку газу, щоб зробити його прозорішим, що також полегшить залучення

індустрії ЄС. Того, що Газпром та прозорість – поняття несумісні, єврочиновниця, певна річ, не уточнювала.

Однак навіть фірмова дипломатична політкоректність європейських чиновників не здатна замаскувати те занепокоєння, яке викликали в Брюсселі та деяких інших столицях домовленості українського та російського президентів. Ще два місяці тому західні урядовці та засоби масової інформації раділи демократичній зміні влади в Україні. Сьогодні вони все ще намагаються зберегти обличчя, говорячи про суто внутрішні справи України, однак їхній настрій насправді докорінно змінився. Причому європейців значно більше стурбувала газова, а не севастопольська, частина харківської оборудки Віктора Януковича та Дмитрія Медведєва. Це й не дивно, адже подальше посилення позицій Газпрому зовсім не відповідає довготерміновим інтересам ЄС, який давно прагне диверсифікувати свій енергетичний мікс.

Єврокомісар із питань розширення та Європейської політики суспільства Штефан Фюле дав харківським домовленостям негативну оцінку: «Угода буде оцінена ЄС як така, що спрямована проти безпеки постачання, проти принципів передбачуваності та прозорості, а також проти потреб забезпечення відновлення та модернізації газотранспортної системи». Його колега, представниця Єврокомісії Анжела Фелоте підтвердила цю позицію, заявивши, що такі оборудки створюють враження, що країни регіону мають вибирати між Брюсселем та Москвою.

Європа просто ментально не сприймає поширених на пострадянському просторі правил гри. Той самий Бартушка пояснює у своєму інтерв'ю, що «для більшості європейців, зокрема чиновників Євросоюзу, є незрозумілим, як можна змішувати знижку на газ із перебуванням військової бази на території країни». У країнах – членах ЄС питання ціни на газ перебуває в компетенції комерційних компаній, а не урядів, тож Gaz de France не може пом'якшити знижку на перебування російської бази на території Франції. Саме тому цього договору в Євросоюзі ніхто не

зрозумів, пояснює чеський посол. А ось у колишньому СРСР усе розуміють.

ДО ПАРЄ В ПАРІ

З візитом Віктора Януковича до Страсбурга теж не все так однозначно, попри те що чимало експертів і провладних медіа назвали його успішним. У той самий день, коли Віктор Янукович у Мінську пообіцяв Аляксандрові Лукашенку посприяти вступу Білорусі до Парламентської асамблеї Ради Європи, у Страсбурзі ця організація розглядала «білоруське питання». Коли український президент стверджував, що білоруські можновладці зробили чимало, щоб «наблизити своє законодавство до європейських стандартів» та утвердити, зрештою, демократію, члени ПАРЄ – хтось бай-дуже, хтось шоковано – розглядали випадки затримання у Білорусі в лютому 2010 року 40 поляків, представників національної меншини, рейд по редакціях білоруських видань і помешканнях журналістів у березні 2010 року, страту двох засуджених білорусів. До цього можна додати доведення до самогубства правозахисниці Яни Полякової з міста Солігорська у зв'язку з її професійною діяльністю, виключення з вишів студентів за громадську активність тощо.

Утім, Віктор Янукович гнув свою лінію, точніше політики партії: Україна може допомогти Білорусі проникнути в стіни недоступної ПАРЄ в 2011 році, коли головуватиме там; якщо не повноцінне членство, то принаймні статус спеціально запрошеного їй буде гарантовано. Ця готовність українського керівництва гіперактивними темпами «європеїзувати» сусідню країну навряд чи знайде відгук у ПАРЄ, яка 29 квітня все ж призупилила контакти з владою Білорусі та висловила жаль щодо її недостатнього прогресу на шляху досягнення стандартів Ради Європи.

Натомість із Віктором Януковичем у ПАРЄ вже є свій чіткий план дій: головний лейтмотив страсбурзької зустрічі – реформи в обмін на кредит довіри, наданий йому, зокрема й членами ПАРЄ. На цьому наголошували всі європейські політики й ко-

ментатори. Навіть питання політико-правового статусу Голодомору відходить на цьому тлі на другий план. До речі, резолюція, яку прийняла ПАРЄ в підсумку щодо Голодомору, зовсім не є програшем для україноцентричних сил, як це подали деякі українські мас-медіа, хоча Віктор Янукович і просував суто російський погляд на цю трагедію. Зокрема, в згаданому документі йдеться, що «Голодомор – це політично вмотивований голод», а також нагадується, що «за українським законом він визнається геноцидом проти народу України».

Під реформою мається на увазі насамперед докорінна чи принаймні суттєва зміна, оновлення, удосконалення правил

У КРАЇНАХ – ЧЛЕНАХ ЄС ПИТАННЯ ЦІНИ НА ГАЗ ПЕРЕБУВАЄ В КОМПЕТЕНЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ КОМПАНІЙ, А НЕ УРЯДІВ.

GAZ DE FRANCE НЕ МОЖЕ ПОМ'ЯКШИТИ ЗНИЖКУ НА ПЕРЕБУВАННЯ РОСІЙСЬКОЇ БАЗИ НА ТЕРИТОРІЇ ФРАНЦІЇ

гри в певній галузі, що має на меті зміцнення державності (якщо йдеться про державні масштаби) в заданих суспільно-політичних координатах (у демократичних, якщо йдеться про утвердження демократії). Об'єднання українських підприємств із російськими, отримання знижки на газ в обмін на тривалу пролонгацію перебування Чорноморського флоту в Криму під це визначення, вочевидь, не потрапляють.

Реформістські перетворення Віктор Янукович у Страсбурзі пообіцяв здійснити вже в два найближчі роки. Натомість якихось реформаторських ідей, не кажучи вже про рішення, від Києва Європа наразі не чує і не бачить. Лише голі заяви та обіцянки. Поки ж візити Януковича до Європи асоціюватимуться з диким для західноєвропейського етикету конфузом, коли охорона українського президента не пустила до туалету громадського користування генсека ПАРЄ Ягланда Торбйорна. ■

Сурогати

Щоб знекровити опозицію, влада створюватиме її «кишенькові» клони

Автор:
Аліна Пастухова

Поділяй (між собою) і владарюй – за таким принципом діє сьогодні біло-блакитна владна команда. Скориставшись хаосом у парламенті, спричиненим сезонним розпродажем державного суверенітету, в останні дні квітня регіонали протягли ще одне важливе для них рішення. Йдеться про чергові зміни до Закону про Регламент Верховної Ради, спрямовані на цілковиту нейтралізацію опозиції.

БІЛЬШЕ ОПОЗИЦІЙ, ХОРОШИХ І...

Якщо раніше згідно з Законом про Регламент опозицією могла називатися найбільша фракція-неучасник коаліції, то тепер у Верховній Раді може існувати кілька опозицій. Отже, влада спонукає парламентські опозиційні сили, які саме зараз намагаються знайти точки дотику й діяти однією командою, знову пересваритися, з'ясовуючи, хто з них опозиційніший. Більше того – відтепер суб'єкти парламентської опозиції розподілятимуть керівні посади в комітетах, закріплених за опозицією, на основі укладеної між ними угоди, а за її відсутності – шляхом жеребкування, яке проведиме Рахункова комісія парламенту.

Легітимізацію існування кількох опозицій уже схвалюють представники НУ-НС, яким незатишно в тіні найбільшої на сьогодні опозиційної фракції Блоку Юлії Тимошенко. Проте більшість опозиціонерів за умов, що склалися, сподіваються все ж таки об'єднатися.

«Не думаю, що «Наша Україна» зараз наважиться бути другою опозицією й відпрацьовувати завдання Партії регіонів,

особливо після того, як була укладена угода по Чорноморському флоту. Це – реальне політичне самогубство. Зараз є тільки чорне й біле, або ти з Україною, або проти», – переконалий бютівець Андрій Шкіль.

Проте навіть коли лідери опозиції зуміють стримати амбіції та відмовляться хоча б на певний час від претензій на першість, без кількох опозицій усе одно не обійтись – кишенькових, штучно створених регіоналами з депутатів-«тушок». Внесені до Регламенту ВР зміни передбачають можливість позафракційних народних обранців об'єднуватись у власну депутатську групу. За депутатською групою позафракційних у складі 15 і більше осіб визнають право вирішального голосу на засіданнях Погоджувальної ради голів фракцій та комітетів, подання пропозицій щодо кількісного та персонального складу тимчасових слідчих комісій, виступу представника на пленарному засіданні з кожного питання порядку денного тощо.

«Головна мета – легітимізувати вихід із фракцій і створення нових депутатських груп задля подрібнення опозиції. Люди, які пішли з БЮТ і з нашої фракції, зможуть створити якусь депутатську групу й долучитися до коаліції або стати альтернативною опозицією», – каже нунсівець Андрій Парубій.

КОМУНІСТИ, ВПЕРЕД!..

На думку експертів, створенням кишенькових опозицій із перебіжчиків Партія регіонів не обмежиться. Ще один претендент на нішу «альтернативних» опозицій – Компартія.

«Через розчинення в Партії регіонів КПУ на наступних виборах ризикує не подолати 3-відсоткового бар'єра. Тому

КПУ може вийти з коаліції, якій вистачить голосів перебіжчиків», – прогнозує директор агентства політичного консалтингу «Політтех» Тарас Березовець.

У разі ж оголошення себе опозицією Компартія має шанс зберегти свій мізерний електорат ще принаймні на одні парламентські вибори. Крім того, за перешкоджання справжній опозиції комуністи можуть отримати бонус від ПР – скажімо, нині вакантну посаду першого віце-спікера для Адама Мартинюка. Якщо такий сценарій вдасться реалізувати, біло-блакитні вб'ють одним пострілом двох зайців: і комуністам віддячать, і формально збережуть посаду першого заступника голови парламенту за опозицією.

А зробити це тепер буде просто. Новий Закон про Регламент встановлює, що рішенням про обрання першого заступника й заступника голови Верховної Ради

бувалося шляхом таємного голосування бюлетенями, й для прийняття рішення необхідно було 300 голосів народних обранців. Тобто затвердити Мартинюка на посаді першого віце-спікера простою більшістю за нинішньої ситуації у парламенті буде нескладно.

Кишенькові опозиції, певне, претендуватимуть і на ключові посади в парламентських комітетах, закріплених за опозиціонерами. «Вони (влада – Ред.) нічого не віддадуть, усе заграбуть. У них, на жаль, є більшість плюс тушки, й вони ні з ким не поділяться», – прогнозує нунсівець Тарас Стецьків. ■

СТВОРЕННЯМ КИШЕНЬКОВИХ ОПОЗИЦІЙ ІЗ ПЕРЕБІЖЧИКІВ ПАРТІЯ РЕГІОНІВ НЕ ОБМЕЖИТЬСЯ

України ухвалюють відкритим поіменним голосуванням більшістю голосів від конституційного складу Верховної Ради. За старим регламентом обрання та звільнення віце-спікерів від-

Справи сердечні

Наступ влади приводить опозицію до тям

Автор:
Наталія
Гейчук

Темпи поповнення коаліції «тушками» з інших фракцій сповільнилися. За два місяці з часу створення прорегіональної більшості до її складу увійшли лише семеро депутатів, тоді як до осені регіонали обіцяли назбирати у свою коаліцію до 300 душ. Та, схоже, підсумки масштабної психологічної атаки на опонентів виявляться скромнішими. Потенційні перебіжчики оговталися від перших нападів паніки і здаватися не поспішають. До того ж новій владі дедалі важче щось пропонувати в обмін на офіційний перехід до більшості – вона навіть партнерів по коаліції задовольнила по мінімуму.

ЧОМУ ЙДУТЬ?

Лідир за кількістю донорів для коаліції БЮТ: більшості вдалося повернути до своїх лав 11 представників фракції. Одинадцятим, після голосування 27 квітня за ратифікацію угоди щодо продовження оренди Чорноморського флоту РФ, став Іван Сідельник. Дезертирство вчорашніх однодумців бютівці пояснюють тиском на нестійких ко-

лег та скуповуванням їх за кілька мільйонів доларів. Мовляв, деякі депутати такої кількості готівки ніколи в житті не бачили. Самі ренегати категорично заперечують власну продажність і пояснюють свій вчинок бажанням долучитися до «реформаторських дій нового президента».

Найчисельніша група перебіжчиків – із зони впливу «перевихованого» кучміста Богдана Губського: Володимир Іваненко, Петро Кузьменко, Ігор Савченко, Олег Черніцький, Олег Маліч. Сам же Губський воліє залишатися в таборі БЮТ.

Інша група – трійця, орієнтована на колишнього міністра транспорту Йосипа Вінського, якого Тимошенко свого часу звільнила за звинуваченням у корупції: Геннадій Задирко, Віталій Барвіненко, Володимир Каплієнко. Восени минулого року Задирка та Каплієнка за спільне голосування з регіоналами навіть виключили з фракції. Але перед створенням нової коаліції включили знову (намагаючись завадити формуванню групи позафракційних, яка, за одним зі сценаріїв, могла б стати

учасником більшості). До скривджених можна зарахувати і Юрія Полунєєва, який єдиний із БЮТ прийшов на інавгурацію Віктора Януковича до парламенту. Цього нардепа зачепило за живе те, що колеги не проголосували за його антикризовий законопроект.

Попри очікування, жоден впливовий бізнесмен із БЮТ поки що на бік влади не перебіг. Утім, це не означає, що вони в глибокій опозиції до неї. Одні давно навчилися домовлятися про ненапад із будь-якою владою, з деякими досягнуто згоди про мовчазну співучасть – без переходу до коаліції вони підтримуватимуть принципово важливі для неї рішення.

В оцінці дій своїх колишніх колег представники БЮТ слів не добирають. Проте виключати з фракції «зрадників», «тушок», «кон'юнктурників», «притосуванців» не квапляться. Обіцянка Юлії Тимошенко провести найближчим часом «найбільше очищення в українській політиці», вочевидь, є кроком на випередження – поясненням можливого масового дезертирства, а не планом реальних дій.

НАЙПОМІТНІШІ ВТРАТИ ФРАКЦІЇ БЮТ У ПАРЛАМЕНТІ

Юрій Полунєєв
Професійний економіст-міжнародник, дев'ять років був виконавчим директором Європейського банку реконструкції та розвитку, член Ради НБУ за пар-

ламентською квотою. Один із авторів передвиборчої програми БЮТ «Український прорив». З березня 2010 року – позаштатний радник президента, займається питаннями залучення іноземних кредитів та реформи банківського сектору. Не вважає себе зрадником, оскільки не вступав до Партії регіонів, а «співпрацює із загально обраним президентом країни».

Валентин Зубов
Депутат чотирьох останніх парламентських скликань. У 2000-му ввійшов до складу фракції «Батьківщина» й відтоді партійно-фракційної прописки не зміню-

вав. У 2001–2002 роках очолював Донецьку обласну організацію «Батьківщини». Визнав, що вступити до коаліції його змусили. Нарікав на внутрішні розбіжності в БЮТ, а ще просто «втомився від війни і захотів спокійного життя».

Геннадій Задирко
Вірний соратник Йосипа Вінського, до обрання в парламент у 2007 році був його помічником. Не останню посаду обіймав свого часу і в Соціалістичній партії: був членом політради

та політвиконкому, секретарем політради з питань пропаганди та агітації. Після відставки Вінського з посади міністра транспорту перейшов у внутрішньофракційну опозицію. Критикував Юлію Тимошенко за намір співпрацювати з регіоналами, проте згодом сам приєднався до коаліції з ними, «щоб неефективний уряд Тимошенко пішов у відставку». Зараз разом із шефом розбудує нову політичну силу «Народна влада».

ТУШКОВАНІ РЕЗЕРВИ

Наразі в БЮТ є кілька так званих груп співчуваючих владі. Поміж них соратники Андрія Портнова, який змінив портфель головного бютівського юриста на посаду заступника голови Адміністрації президента з питань судової реформи. Його парламентські колеги Святослав Олійник, Валерій Писаренко та Володимир Пилипенко виходити з фракції не збираються, принаймні поки що. Але, вочевидь, голосуватимуть, озирваючись вже на коаліційних «диригентів». Зокрема, вони пообіцяли підтримати ініціативи президента з реформування судочинства.

Ще одна група – представники Української соціал-демократичної партії, орієнтовані на Василя Онопенка, якому зараз не дуже затишно в кріслі голови Верховного Суду. Регіонали мають намір впровадити низку законодавчих новацій, що суттєво обмежують повноваження ВСУ та його голови. А головний судовий реформатор та давній конкурент Онопенка по юридичному табору в БЮТ Андрій Портнов збирається діяти ще радикальніше – скасувати сам Верховний Суд як непотрібний. Проте в обмін на підкріплення від УСДП регіонали можуть остудити реформаторський запал свого нового колеги.

РЕГІОНАЛЬНЕ ПЕРЕТАСУВАННЯ

Має проблеми БЮТ і на регіональному рівні. На Київщині

Богдан Губський долучився, як зазначають ЗМІ, до переформування більшості обласної ради, внаслідок якого БЮТ утратив там контроль. Частина тамтешніх обранців від БЮТ увійшли до нової більшості, яка співпрацюватиме з владою. За словами депутатів облради від Блоку Тимошенко, на підтримку харківських угод висловилися 20 обранців із групи «Київщина», які раніше входили до БЮТ. Все йде до того, що бютівського голову облради Володимира Майбоженка знімуть, тільки-но наберуть потрібну кількість голосів.

Засідання Івано-Франківської облради (більшість там НУ–НС, БЮТ та УНП), на якому планували розглянути питання неприпустимості продовження терміну перебування Чорноморського флоту в Криму, було зірвано через неявку депутатів. Зокрема, з 37 бютівців прийшли лише десятеро.

На Черкащині та Кіровоградщині фракції БЮТ зволікають з оголошенням про перехід в опозицію, до чого особисто закликала Юлія Тимошенко.

На Харківщині внаслідок не дуже вдалої кадрової рокировки, проведеної керівництвом БЮТ, грюкнув дверима Олександр Фельдман. Перевіреного роками бійця відсторонили від керма обласної парторганізації БЮТ, призначивши на цю посаду экс-губернатора області Арсена Авакова. Від компенсаторної пропозиції очолити міську організацію «Батьківщини» Фельдман

відмовився. Натомість пообіцяв на майбутніх виборах мера Харкова піти самовисуванцем і створити свою політичну силу.

Зараз повною мірою даються взнаки всі недоліки формування виборчих списків БЮТ на фінансовій основі та брак внутрішньопартійного діалогу. Не меншою проблемою стала відсутність у Юлії Тимошенко «плану Б» на випадок програшу на президентських виборах, що призвело до часткової втрати керівності командою. Та все ж на швидкий розпад БЮТ очікувати не варто. Наразі перебіжчики тікають до парламентської коаліції поодинокі, майже крадькома. Процес не набув широкого розмаху. Активізуватися він може, лише якщо Віктор Янукович збереться пере-

«ПОДАРУНОК» ВІД ВЛАДИ У ВИГЛЯДІ «ХАРКІВСЬКИХ УГОД» МАЄ НАДАТИ ОПОЗИЦІЇ НЕОБХІДНИЙ ІМПУЛЬС І МЕТУ

писувати Конституцію, для чого потрібно мати 300 голосів. Наразі такої потреби він не має: президент уже призвичаївся читати її по-своєму, а судді КСУ вправно допомагають тлумачити окремі положення. Розпад регіональних фракцій БЮТ зупинить визначення дати місцевих виборів. А «подарунок» від влади у вигляді харківських угод має надати опозиції необхідний імпульс і мету, стати тестом на її стійкість та боездатність. ■

Віталій Барвіненко

Людина Йосипа Вінського, депутат-новачок. До приходу в парламент очолював агропромислову асоціацію «Укрнасілля сервіс». Після завершення президентської кампанії

продемонстрував неймовірну швидкість у намаганні оскаржити її результати – подав позов до Вищого адмінсуду раніше за Юлію Тимошенко. У БЮТ такі дії назвали провокацією регіоналів і нагадали, що право оскаржувати рішення ЦВК має лише кандидат у президенти.

Олег Черпіцький

Колишній бізнесмен, очолював КП «Нерудпром Полісся», був першим заступником гендиректора Житомирського лікеро-горілчаного заводу. Його дружина працює

суддею Вищого адмінсуду, що вирішував долю президентських виборів.

Андрій Портнов

Досвідчений юрист, очолював юридичний департамент БЮТ. Не раз висловлював критичні зауваження щодо внутрішньопартійної політики й наполягав на необ-

хідності провести очищення команди. Зрадником себе не вважає, оскільки до останнього виконував свої зобов'язання перед БЮТ, а потім «вирішив піти з політики на державну службу». Єдиний із перебіжчиків, хто здав свій депутатський мандат.

(З)ручний кошторис

Автор:
Вілен
Веремко

Президент Віктор Янукович підписав Закон про держбюджет на 2010 рік, який провладні депутати «прочитали», «проаналізували» й ухвалили за... 10 хвилин. Документ передбачає збільшення доходів на понад 22 млрд грн порівняно з минулим роком – до 267,5 млрд грн. А видатки зросли майже на 50 млрд грн – до 324,02 млрд грн. Дефіцит бюджету ста-

новить 57,7 млрд грн – практично вдвічі більше, ніж було передбачено на 2009-й. Більшість фахівців скептично оцінюють перспективи виконання затвердженого кошторису держави. По суті, чи не єдиним джерелом покриття бюджетного дефіциту можуть виявитися позики. Уряд встановив граничний обсяг державного боргу на 31 грудня 2010 року в розмірі 308,3

млрд грн (на 46% більше від торішнього показника), залишивши за собою право коригувати його в ручному режимі – без погодження з парламентом. Попри передвиборчі обіцянки й післявиборчі заяви Віктора Януковича, видатки на потреби президента, уряду та Верховної Ради не лише не зменшилися порівняно з 2009 роком, а зросли на 22% – до 2,2 млрд грн. ■

Невчасно погашені зобов'язання перед державою автоматично стають податковим боргом і стягуються ДПАУ відповідно до норм Закону «Про порядок погашення зобов'язань платників податків». Це означає, що податківці без рішення суду можуть проводити перевірки боржників, забирати майно в податкову заставу, заморожувати кошти на банківському рахунку тощо. Протиправні дії податківців боржникам доведеться оскаржувати в судовому порядку. При цьому ДПАУ обстоюватиме свою правоту аж до ухвалення остаточного рішення ВСУ. Ця сама бюджетна норма дозволяє державі долучати до судових розглядів приватних юристів, їхній гонорар може сягати 5% фактично стягнутих за рішенням суду коштів.

Згідно із Законом про держбюджет-2010 до кінця року уряд планує продати об'єкти держвласності на суму понад 10 млрд грн. Водночас віце-прем'єр Сергій Тігіпко вважає, що надходження від приватизації становитимуть 15–20 млрд грн (торішній показник – 800 млн грн). Розмах розпродажу держвласності формально пояснюється потребою скорочення бюджетного дефіциту. Але цілком очевидним є намагання провладних фінансово-промислових груп та представників російського бізнесу придбати стратегічні активи за кризовими цінами. Вочевидь, уже 2010 року підуть із молотка Укртелеком, Луганськтепловоз, Одеський припортовий завод тощо. Уряд вже звернувся до президента Віктора Януковича з проханням скасувати низку указів його попередника, щоб розблокувати приватизацію стратегічних об'єктів. Зокрема, підприємств паливно-енергетичного й оборонно-промислового комплексів, транспортної галузі, житлово-комунального господарства тощо.

Жорстко стягуючи борги підприємців перед бюджетом живими грошима та вимагаючи сплати податків авансом, уряд вкотре вирішив розраховуватися з бізнесом за своїми зобов'язаннями цінними (але неліквідними) паперами. ПДВ-облігації вже застосовував Микола Азаров у 2004 році, тоді їхня дохідність була визначена на рівні 8% річних, що майже не перебивало інфляції. Відповідно до статті 25 бюджету-2010 порядок випуску, обігу, погашення облігацій, а також їхню дохідність визначатиме Кабмін. За підсумками року влада прогнозує інфляцію на рівні 13,1%, але навіть якщо дохідність облігацій перевищить цей показник, їхня привабливість все одно буде сумнівною.

СТАТТЯ 21

Визначити у 2010 році органи Державної податкової служби органами стягнення заборгованості суб'єктів господарювання перед державою за кредитами, бюджетними позичками та фінансовою допомогою, наданою на поворотній основі...

Зобов'язати податківців оскаржувати рішення усіх судових інстанцій, що прийняті не на користь держави, до прийняття остаточного рішення Верховним Судом.

СТАТТЯ 23

Фонду державного майна України забезпечити надходження коштів, ...одержаних від приватизації державного майна, та коштів, отриманих від продажу земельних ділянок, ...на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації, ...у сумі не менш як 10,26 млрд грн.

СТАТТЯ 25

Повернути ПДВ платникам, у яких відповідні суми податку задекларовані до відшкодування до 1 травня 2010 року, підтверджені перевічками та не відшкодовані, ...шляхом оформлення облігаціями внутрішньої державної позики... з терміном обігу п'ять років.

СТАТТЯ 56

Делегувати право Державному казначейству України надавати Пенсійному фонду позики на термін до 20 календарних місяців на покриття тимчасових касових розривів, пов'язаних із виплатою пенсій у межах фактичного дефіциту коштів, ...без нарахування відсотків.

Нагадаємо, що в 2004-му дисконт під час продажу ПДВ – ОВДП сягав 40% і все одно на них не було попиту. Загальний борг держави з невідшкодованого ПДВ перевищує 30 млрд грн.

Цьогорічний дефіцит бюджету Пенсійного фонду становить майже 29,6 млрд грн. За даними Держкомстату, в Україні на 1000 працездатних осіб припадає понад 650 непрацездатних, зокрема близько 400 пенсіонерів (40% населення). Причому нинішня система оподаткування фондів оплати праці підприємств (основне джерело доходів ПФ), по суті, унеможлиблює легалізацію зарплат, а отже, й збільшення пенсійних відрахувань. Маючи підтримку ВР і президента, уряд Миколи Азарова знову відклав пенсійну реформу в довгий ящик. Дефіцит ПФ, як і раніше, покриватимуть за рахунок бюджету. Цікаво, що Генпрокуратура порушила кримінальну справу проти колишньої голови Держказначейства Тетяни Слюз, якій інкримінується нецільове використання грошей – надання... позики Пенсійному фонду 2009 року в розмірі 7 млрд грн.

СТАТТІ 58, 59

Установити, що ЗАТ «Укргаз-Енерго» сплачує до 1 липня 2010 року дивіденди, нараховані за результатами фінансово-господарської діяльності за 2006–2009 роки, безпосередньо НАК «Нафтогаз України» у розмірі частки (акцій, паїв) компанії у його статутному фонді. У разі неприйняття рішення про нарахування дивідендів ЗАТ «Укргаз-Енерго» забезпечує перерахування НАК частини чистого прибутку за відповідний період. На суму несвоєчасно внесених коштів ДПАУ нараховується пеня.

СТАТТЯ 61

Заборонити у 2010 році:

- реструктуризацію заборгованості суб'єктів господарювання перед державою за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, бюджетними позичками та фінансовою допомогою, наданою на поворотній основі, крім розстрочення її сплати під час санації такого суб'єкта господарювання за участю інвестора...
- списання заборгованості суб'єктів господарювання перед державою...
- надання відстрочок щодо термінів сплати податкових зобов'язань...

СТАТТЯ 75

За рішенням Кабміну можуть купуватися акції банків (частки, паї) в обмін на державні облигації, надаватися кредити Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за умови, що його фінансові можливості вичерпані, надаватися інші види фінансової допомоги банкам... шляхом передачі державних облигацій чи за рахунок надходжень коштів, отриманих від державних запозичень, здійснених понад встановлені обсяги.

СТАТТЯ 76

Кабмін у 2010-му році може отримувати до держбюджету позики від міжнародних фінансових організацій на реалізацію проектів економічного і соціального розвитку України. Кошти, які надійдуть понад встановлені обсяги, зараховуються до спеціального фонду держбюджету та використовуються для впровадження проектів розвитку в порядку, визначеному урядом.

СТАТТЯ 78

У разі недоотримання доходів загального фонду держбюджету згідно з помісячним розписом для забезпечення проведення захищених статей видатків дозволити уряду здійснити державні запозичення понад встановлені обсяги.

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ. Пункт 7. З метою зменшення дефіциту бюджету в 2010 році надати право Кабміну за погодженням із Комітетом ВР з питань бюджету приймати рішення щодо перегляду деяких розмірів виплат, визначених законодавством, які передбачають додаткові видатки з державного та місцевих бюджетів.

Згідно з Бюджетним кодексом у законі про бюджет має бути визначено обсяги внутрішніх і зовнішніх запозичень держави та рівень державного боргу на кінець року. В 2010-му уряд може позичити на внутрішньому ринку 66,19 млрд грн (додаток № 2 держбюджету). Втім, стаття 78 документа фактично дозволяє уряду залучити додаткові ресурси в необмежених обсягах, що взагалі ставить під сумнів необхідність бюджетного планування.

Чи не найодіозніша норма держбюджету зводить нанівець усі соціальні гарантії держави. Всупереч Конституції та роз'ясненням КСУ, уряд наполягає на праві власними рішеннями переглядати розміри соціальних виплат. Щоправда, в редакції держбюджету, підписаного Віктором Януковичем, з'явилася норма, що такі рішення приймаються за погодженням із бюджетним комітетом ВР (її не було в редакції урядового законопроекту). Але відповідне коригування швидше створює ілюзію участі у прийнятті рішень народними обранцями. Хай там як, а уряд отримав можливість коригувати соціальні видатки держбюджету на власний розсуд.

ЗАТ «Укргаз-Енерго» було створено у 2006 році на паритетних засадах НАК «Нафтогаз України» та швейцарською компанією RosUkrEnergo (50% – Газпром, 50% – фізособи). Мета діяльності ЗАТ – реалізація газу українським промисловим споживачам, унаслідок чого Нафтогаз втратив половину найприбутковішого ринкового сегмента. Лише за перше півріччя 2007-го чистий дохід Укргаз-Енерго перевищив 19,1 млрд грн, у той час як прибуток НАК за цей період становив лише 9,4 млрд грн – удвічі менше рік до року. При цьому дивіденди Укргаз-Енерго так і не було розподілено, що ускладнило й без того непросте фінансове становище НАК. З огляду на держбюджет-2010 Кабмін Миколи Азарова намагається повернути втрачені дивіденди Нафтогазу адміністративним шляхом. Водночас уряд Росії пропонує українській стороні закріпити окремою угодою «гарантії недоторканності власності на її території господарюючих суб'єктів РФ та їхніх дочірніх підприємств» і створити нове СП для реалізації газу в Україні. Схоже, що нерозподілені дивіденди ЗАТ «Укргаз-Енерго» стануть предметом політичного торгу.

Імплементация цієї норми призведе до хвилі банкрутств підприємств. За даними ДПАУ, станом на 1 січня 2010-го близько 4 тис. компаній заборгували бюджету понад 17,22 млрд грн лише за кредитами. Навряд чи варто очікувати, що податківцям вдасться залучити до бюджету вказану суму, продавши майно боржників. А вже в деяких структурах, що мали доступ до кредитування за участю держави, взагалі відсутні основні фонди. А ось позбавлення суб'єктів господарювання права на отримання відстрочок зі сплати податків і зборів ускладнить життя платникам.

Ця бюджетна норма засвідчує, що криза банківської системи в Україні не завершилася. Відповідно уряд створив законодавче підґрунтя для підтримки фінансових систем за рахунок усіх можливих позик у необмежених обсягах. З одного боку, затверджений механізм потрібний і покликаний стабілізувати фінансову систему країни. Нагадаємо, що на лютий 2010 року в Фонді гарантування вкладів фізичних осіб було акумульовано близько 4 млрд грн, у той час, як депозитні зобов'язання лише одного проблемного Надра Банку перевищували 7 млрд грн. З іншого – не потрібно забувати, що знекровлення банків у багатьох випадках відбулося внаслідок надання кредитів структурам, пов'язаним із власниками і топ-менеджерами фінансових установ. З урахуванням цього держава має рятувати банки не лише коштами платників податків, а й за рахунок повернення проблемних кредитів усіма можливими засобами.

Спрямування до спецфонду коштів, отриманих від міжнародних фінансових організацій понадпланово, є легалізацією латання розриву між доходами та видатками бюджету за рахунок позик. Саме за це представники команди Віктора Януковича гостро критикували уряд Юлії Тимошенко в 2009-му. І саме таким чином уряд Миколи Азарова діє в 2010-му. Держбюджет на цей рік встановлює обсяг зовнішніх запозичень на рівні 34,07 млрд грн. При цьому лише від МВФ уряд хоче отримати до \$20 млрд протягом двох років (в 2010-му – щонайменше 48 млрд грн).

Україна та вартість грошей (частина 2)*

У першій частині ми виявили, що рейтинг України є одним із найнижчих у світі. Отже, чи близьке банкрутство держави?

Автор:
Уве
Умлауфф,
міжнародний
фінансовий
аналітик

Уявіть, що ви хочете стати членом ексклюзивного гольф-клубу, але для цього повинні мати адекватний прибуток та капітал, а також якомога менші борги. Оскільки вам дуже хотілося долучитися до клубу, ви прибрехали у своїй декларації про доходи. Але тепер обман розкрився.

БОРГИ БУВАЮТЬ РІЗНІ

Це, однак, ситуація не України, а Греції. Про які борги мова? Є три відмінні визначення з різними наслідками. По-перше, **державний борг**. У 2009 році державний борг Греції сягнув 108,1% ВВП (див. малюнок 1), тоді як цей показник у зразкового учня ЄС Німеччини становить 77,2%. Україна з 20,7% лише на 95 місці. Так у чому ж проблема?

А що там із абсолютними цифрами. Загальна сума державних боргів України подвої-

лася від \$11,8 млрд у 2006 році до \$24 млрд на даний момент, будучи сталою аж до початку 2008 року. Це підтверджує поширену думку про те, що проблема не в державному борзі, а в зобов'язаннях компаній та приватних домогосподарств (на малюнку 2 вони згадані як «інший сектор»), які справді зросли разом із боргами банківського сектора з \$27,8 млрд у 2006 році до \$80 млрд у 2010-му.

На 1 січня 2010 року загальний борг України сягнув \$104 млрд. Але чи є це проблемою, якщо ці зобов'язання не повинні бути сплачені чи гарантовані державним сектором? Коли, звісно, не брати до уваги приватних боржників на кшталт Lehman Brothers.

У №16 ми згадували факт, що внутрішні борги важать менше, ніж зовнішні, бо уряд може просто запустити друкарські верстати, щоб їх виплатити. Цей варіант, однак, неможливо застосувати до боргів у іноземній валюті. Загальний **зовнішній борг** України скоротився зі \$101,7 млрд у 2008 році до \$88,92 млрд у 2009-му. До речі, цей показник в Україні набагато кращий, ніж у Греції, чий зовнішній борг становить \$552,8 млрд.

Нарешті, ми спостерігаємо **нову заборгованість**, що означає річний дефіцит консолідованого бюджету України (малюнок 4). Тут Україна перебуває в компанії більшості інших країн світу: дефіцит зріс із -7,8 млрд грн (тобто -1,8% ВВП) у 2005 році до -21,6 млрд грн (-2,3% ВВП).

Зважаючи на те, що попередньо прогнозували дефіцит у -31,1 млрд грн (-2,97% ВВП), то результати не такі погані, як багато хто боявся. Одним із найважливіших маастрихтських критеріїв, які необхідні для членства в євро-клубі, є максимальне співвідношення у 3% між новою заборгованістю та ВВП, а також максимальне співвідно-

шення у 60% між державним боргом та ВВП (як видно з малюнка 1, в Україні цей показник становить 20,7%). Тобто, на відміну від Греції, яка теж потрапила під опіку МВФ, Україна цим критерієм цілком відповідає. До речі, як і Німеччина, де було винайдено термін PIGS (Португалія, Ірландія, Італія, Греція, Іспанія: про ситуацію в цих країнах – див. матеріал «Євроневдахи». – №16/2010. – Ред.), але яка забуває, що і її фінансове становище є хитким.

ПРИХОВАНІЙ ДЕФІЦИТ

Усі країни, населення яких старіє, мають ту саму проблему: вони змушені покривати прихований дефіцит пенсійного фонду коштами з державного бюджету, які додаються до консолідованого бюджетного дефіциту. В 2007 та 2008 роках консолідовані таким чином дефіцити українського бюджету порівняно невеликі: відповідно -1,5% ВВП (замість -1,1%) та -2,1% (замість -1,5%). Але в 2009 році лише прихований дефіцит пенсійного фонду становив -1,8%, а це означає, що консолідований дефіцит на рівні 4,1% ВВП.

На додаток до цього є й інші «тіньові бюджети», спричинені світовою фінансовою кризою, як-от вливання капіталу в Нафтогаз України чи рекапіталізація банків. І, нарешті, всі транші фінансової програми МВФ для України були задокументовані як доходи (як, наприклад, податки). Звісно, це теж фінансові надходження, але ж уже через два роки Україна має повернути кредит МВФ.

Отже, на думку більшості експертів, реалістичний дефіцит українського бюджету-2009 становив від 10,5% до 11% ВВП. За підсумками 2010-го, гадаю, ця цифра буде значно більшою. Новий уряд прогнозує дефіцит бюджету на 2010 рік на рівні 5,33%. Однак в основному фінансовому документі України на 2010-й за-

Малюнок 1.

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ У % ДО ВВП (НА 2009 РІК)		
Місце	Країна	Державний борг, % ВВП
1	Зімбабве	304,3
2	Японія	192,1
8	Греція	108,1
17	Німеччина	77,2
64	США	39,7
95	Україна	20,7
117	Росія	6,9

За даними CIA World Factbook 2010

Малюнок 2.

Загальні борги України, млрд \$

За даними Державного комітету статистики України та НБУ

кладено чимало ризиків для бюджету. Зокрема, продовжиться практика кредитування пенсійного фонду державним коштом. Значно зростає і державний борг, причому не тільки до офіційно задекларованого рівня – до 308 млрд грн (\$38 млрд) за підсумками року. Адже український уряд, як, до речі, й проблемна Греція, щоб прикрасити економічну статистику, у бюджетних показниках враховує не всі свої фінансові зобов'язання. Так, 2010 року Кабінет Міністрів України має намір надати державні гарантії за кредитами на суму 45 млрд грн. При цьому, на відміну від попередників, уряд Азарова хоче від МВФ не виплати останнього траншу за кредитною програмою у \$16,5 млрд, а новий – на \$19 млрд.

Зрештою, найважливішим є не обсяг боргу, а той факт, що ви витрачаєте більше, ніж заробляєте. Це правило стосується як компаній та приватних домогосподарств, так і державних бюджетів. І ось де заковика: офіційні дані – ретельно сформульовані та надійні в багатьох країнах – часто є фрагментарними та публікуються з запізненням. І не тільки щодо іноземних інвесторів діє базовий принцип: перше враження рідко дає другий шанс. ■

У наступній статті Уве Умлауффа дізнаєтесь, чому відсоткові ставки на українські бонди та кредити є вищими, ніж в інших країнах, і як інвестори можуть захистити себе від можливого банкрутства

*Першу частину циклу «Україна та вартість грошей» було опубліковано у №16 (23–29.04.2010)

Малюнок 3.

ЗОВНІШНІЙ БОРГ НА 30.06.2009 (* 31.12.2009)		
Місце	Країна	Зовнішній борг (млрд \$)
1	США	13450
2	Велика Британія	9088
3	Німеччина	5208
17	Греція	553
20	Росія*	369
35	Україна*	104
191	Ліхтенштейн	0

За даними CIA World Factbook 2010, Держкомстатистики України

Малюнок 4.

Консолідований бюджет України

За даними Державного комітету статистики України та НБУ

newton
ДИВОВИЖНИЙ СВІТ

Зустрічайте! Дивовижні знижки!

КАНЦЕЛЯРСЬКИЙ НАБІР "ЗЕЛЕНІ ЧОЛОВІЧКИ"

ВІБРО-АКУСТИЧНА КОЛОНКА «I-mu T2»

КОМП'ЮТЕРНА МИША "ЗЕБРА"

ВЕБ КАМЕРА "КИНО"

СУМКА-РАДІО "ДИСКО"

БУДИЛЬНИК ШО ТІКАЄ "Clocky"

ТАБУРЕТ "СУШІ"

USB ХАБ "МОТОР"

Та багато іншого ...

В Інтернет-магазині NEWTON
www.chudesa.com.ua
ціни нижчі на 5%!

Адреса магазинів NEWTON:

- ТЦ Галерея подарунків «Новий проїзд» (044) 587-67-09
- ТРЦ «Караван», передкасова зона (044) 207-48-07
- ТРЦ «DREAM TOWN», 2-й поверх (044) 331-47-76
- ТВК «Глобус», 1-ша лінія (044) 371-18-79
- ТРЦ «SKY MALL», передкасова зона гіпермаркету «Ашан» (044) 495-49-76
- Корпоративні та оптові продажі (044) 585-97-29

Знижки діють з 20.04.2010 р. до 31.12.2010 р.

Чекістський капіталізм

Готовність західних компаній грати за правилами російського пострадянського бізнесу обертається моральною корозією всієї капіталістичної системи

Автор:
Едвард
Лукас

Карл Маркс побачив, що настає криза. Однак німецький філософ не все правильно спрогнозував. Він стверджував, що фінансові бульбашки є неминучими в капіталістичній системі. І вони, мовляв, її зруйнують. Щодо бульбашок мислитель мав рацію. Але при цьому він не зауважив дещо значно вагомішого. Капіталізм може існувати лише в певних моральних межах. А вони впродовж останнього десятиліття фатально розхиталися.

ВІД ДЕТАЛЕЙ ДО СУТІ

Капіталізм, безперечно, має потребу в періодичних кризах: великий економіст Джозеф Шумпетер називав їх творчою деструкцією. Щоразу, коли банкрутує бізнес, або ж масово звільняють найманих робітників, або ж продукт не відвоює свого місця на ринку, або, приміром, закривається фабрика, відбувається економічна міні-криза. Завдяки їй фактори виробництва (земля, робоча сила, капітал) вилучаються з неефективного використання й стають доступними для чогось кращого.

Проте Маркс не зумів передбачити, що політики з цього капіталістичного світу керуватимуть такими кризами та приборкуватимуть їх. Навіть нині, після найтяжчої фінансової кризи за останні 80 років, ніхто не пропонує серйозної альтернативи сучасній моделі капіталізму. Аргументи, які сьогодні наводяться, стосуються лише деталей, але не суті питання. Як

виглядатиме наш світ за 10–20 років? Можливо, екологічно свідомішим, трохи більш протекціоністським, можливо, з жорсткішим регулюванням фінансів і, ймовірно, з егалітарнішим підходом до зарплат і бонусів. Не виключено, цей світ буде негативно налаштований щодо величезних боргів, які зростуть унаслідок реалізації планів фінансового порятунку банків. Сьогодні ж ці плани дуже бадьоро приймаються. Але все це лише нюанси.

Головне ж питання не в тому, яке майбутнє чекає на ринки, а що буде з мораллю, яка їх підтримує. Адам Сміт наголошував у своїх роботах, що капіталізм – це насамперед моральна, а не комерційна система. Пошук вигоди облагороджується імперативами моральної свідомості. Якщо цей механізм руйнується, вся система втрачає свою легітимність. Капіталізм не вимагає бути щедрим, жертвним, але вимагає від своїх пасіонаріїв чесності та довіри.

НЕФТЕХІМПРОМСТРОЙТРАНС

І саме в моральній царині капіталізм стикається з найтяжчим викликом. Останніми роками цей стовп всієї системи було розхитано. І причина цього – засилення жадібною наївністю та цинізму. Жодна країна не має імунітету від таких проблем. Але найсумніші приклади цього можна знайти в екс-радянських країнах, насамперед у нафтогазовій галузі, торгівлі рекламним часом на державному телеба-

ченні та колосальній індустрії з видачі дозволів і ліцензій.

Ці компанії створювали люди різного ґибу. Дехто мав зв'язки у кримінальних колах ще з радянських часів. Дехто вийшов із комуністичної партії, з комсомолу. Дехто був задіяний у нелегальному бізнесі. Окремий великий сегмент людей, що чітко заявив про себе починаючи з 2000 року, становили ви-

хідці з КДБ. Це бізнес, що має мало спільного із західними уявленнями про ринок і його закони. У ньому політичні зв'язки визначали все: можливість оренди землі, доступ до капіталів, привілеї, пільги.

Багаті люди із заниженою моральною планкою – це вельми неприємне явище. Далі я наведу суто умовно-фіктивний приклад. Уявіть собі компанію, за-

сновану на початку 1990-х і названу «Нефтехімпромстрой-трансбанк». Вона проголошує грандіозний план «запропонувати своїм вітчизняним та іноземним клієнтам повний спектр комерційних й інвестиційних банківських послуг». Насправді ж цю структуру не створювали задля таких цілей. Це був банк для відмивання коштів, що належав трьом особам: містерові Чекістову, містерові Гебістову та містерові Жуліку. В комуністичні часи перші двоє працювали в тіншовому секторі зовнішньої торгівлі. Якщо ви бажали закуповувати в СРСР у 1980-х рідкісний метал або ж планували сплавляти до Союзу друго-сортну пшеницю, то мали б домовлятися саме з цими панями в якій-небудь віденській кав'ярні чи берлінському готелі.

Проте вони мали й інші професійні обов'язки. Містер Чекістов завербував ображеного, низькооплачуваного молодшого клерка в британському консульстві у Західному Берліні. Інформація, яку він від нього отримував, допомогла йому загнати в пастку декого важливішого. Містер Гебістов потоваришував з амбітним молодим науковцем з Австрії, який сьогодні став видатним експертом із сучасної Росії. Обидва завербовані пани мають чудові приватні пенсії, виплачувані з пенсійних фондів Ліхтенштейну. Це нагорода за їхні труди й сміливості.

Містер Жулік є бізнесменом іншого типу. В Ленінграді він займався рекетом, вельми прибутковою справою, постачаючи валютних проститутток. Це узгоджувалося з потребою КДБ створювати пастки для іноземців. Йому бракувало того лоску, яким були позначені манери двох інших його напарників, але в них не було його безжальності.

1991 року на попелищі СРСР всі троє зміцнили свою дружбу і розпочали спільний бізнес. Ідея була дуже простою: експортувати природні ресурси, що видобуваються у шахтах та на нафтових полях. Адже гірничодобувні компанії не мали клепки, щоб робити це самостійно. Прибутки були колосальними навіть з урахуванням хабарів транспортникам та митникам. Їхнім потен-

ційним конкурентам було б непереливки, бо «кришувала» цих бізнесменів ФСБ.

Оборотний капітал частково надійшов із тіншових фондів старого режиму, мільярди доларів відмивалися через банки Відня та Кіпру. Троє згаданих панів нечувано процвітали. Але вони ніколи не забували, звідки прийшли їхні гроші й кому вони зобов'язані засвідчувати свою вірність.

Їхній банк звітував про зовсім невеликий прибуток на внутрішньому ринку Росії: основна частина коштів надходила в банк у Ризі, рекламний слоган якого сповіщав: «Ми ближчі, ніж Америка». Чекістов тримався за своє робоче місце в міській адміністрації Санкт-Петербурга. Жулік здійснював внутрішні торговельні операції в Росії. Гебістов переїхав до Женеви та вів там свій додатковий бізнес. Цих трьох персон бачили разом дуже рідко, хоча всі вони мають дачі на березі одного мальовничого озера під Санкт-Петербургом.

Їхній банк почав скуповувати об'єкти, які до того вони фактично грабували: крок за кроком прибиралися до рук плавильні печі, нафтопереробні заводи, нафтові родовища та порти. Іноді як власника оформляли сам банк, іноді – іншу бізнес-структуру. Ці структури з'являлися як гриби після дощу. Гроші накопичувалися на різних рахунках одночасно. Ніхто з цих трьох персонажів не знав напевне, чим володіє реально інший із напарників. Але прибутки були такими великими, що це не викликало якихось побоювань.

DRAG NACH WEST

Єдина проблема, що стояла перед ними: як просувати свої капітали на Захід. І це видавалося нездоланною перешкодою. Їхній банк був грабівницьким механізмом. Він не відповідав західним стандартам: не міг похвалитися прозорою бухгалтерією, рахунками в банках із хорошою репутацією, чіткою бізнес-стратегією та транспарентністю щодо власників. Моральна криза західного капіталізму полягає саме в тому, що на практиці це завдання виявилось зовсім не таким складним. Якраз на-

впаки – напрочуд легко виконуваним.

Першими злочинцями були бухгалтери. Їхня функція – подавати «правдиву та чесну» картину бізнесу, який веде компанія. Щоразу, коли хтось купує акції певного підприємства чи відносить свої гроші до банку, він вірить у те, що бухгалтери – це не просто рахувальники монет, а моральні арбітри. У 1990-х західні бухгалтерські фірми витратили багато часу та купу грошей на Росію, вважаючи, що вона дає їм чудову нагоду продемонструвати, що означають ефективна транспарентна бухгалтерія та ошадливе використання коштів у процесі ухвалення рішень. Проте дуже швидко вони забукували, намагаючись вдихнути добропорядний західний дух у нетипові й незаконні бізнес-практики. Це виправдовували тим, що російське законодавство було ще зовсім не відшліфоване і запутане, тому, мовляв, не варто було вважати аморальними спроби його обійти. Але для нашого умовного банку співпраця із західною аудиторською фірмою є питанням престижу.

Спочатку цей банк міг відкривати кореспондентські рахунки для здійснення рутинних міжнародних трансферів. І тут західні банки вирішують, що розширення співпраці з цією багатою російською структурою є вельми перспективним, навіть спокусливим. Вони починають вигадувати, яким чином вони могли б поліпшити імідж російського партнера. Радять йому сформуванню консультативний комітет із колишніх послів, політиків та промисловців. Ці пані отримали щедрі зарплати, їхні обов'язки були легкими: лишень чотири комітетські засідання на рік, потоплені в розкошах і гостинності (як доважок до них пропонується чудове проведення часу в компанії красунь).

Для Гебістова та його «колег» це все було знайомим до болю. Їх спеціально вчили, як маніпулювати іноземцями, щоб ті здавали свої секрети. Тепер перед ними стояли нові цілі, але шляхи їхнього досягнення були простіші. Раніше західні люди, які вступали в контакт із КДБ, часом мали докори сумління. Тепер ставки були інші. «Ось вам, будь

ласка, гроші за те, що ви допоможете нам здолати західні стереотипи щодо Росії». І такий підхід, підкріплений відповідними заохоченнями, що були недоступними за радянських часів, виявився ефективним.

Інші теж допомагали обляроджувати цей банк. Велика західна консалтингова компанія (назвімо її McGemini) запросила мільйонний гонорар за ґрунтовне дослідження кожного аспекту бізнесу, який вів банк. Вона порадила радикальну реорганізацію, зменшення витрат за рахунок відмови від власності, що не була жодним чином пов'язана з професійною діяльністю банку, як-от: кілька розкішних яхт, приватні літаки, розкішна база відпочинку поблизу Сочі, дорогі готелі, численні лімузини. Компанії McGemini заплатили вчасно й сповна. Щоправда, більшість її порад було проігноровано. Проте кого це хвилює? Віднині банк міг голосно заявити, що він співпрацює з McGemini. Його аудит здійснювали такі компанії, як Ernst-Price, Lybrand & Touche. Він також співпрацював із банком Нуро-Credit-Inves, яким володіють італійці, а керують німці.

Згодом банк найняв PR фірму (назвімо її Hill & Burston), що порадила змінити його назву на щось сміливе й зовсім не-радянське. Її піарники, миловидні, англомовні, строго вдягнені, чаювали, пригощали журналістів, відгукуючись про банківських очільників як про розумних, добропорядних, суспільно відповідальних людей. І саме ці люди – обличчя нової дружньої до бізнесу й відкритої до західних партнерів Росії. Це було доволі хитро.

АНГЛІЙСЬКА ЗАМІСТЬ МАТУ

Чекістов отримав нову роботу в Москві й не хотів виказувати свою причетність до банку. Навчений працювати в тіні, Гебістов ненавидів бути в центрі уваги. А Жулік – це була просто катастрофа. Він регулярно запізнавався на інтерв'ю, приймав дзвінки на свій мобільний під час інтерв'ю з редактором журналу Newsweek і приправляв свої коментарі непристойною кримінальною лайкою. Дуже скоро було найнято пре-

ЕВОЛЮЦІЯ РОСІЙСЬКОГО КАПІТАЛІЗМУ

ПОХОДЖЕННЯ ПОЧАТКОВОГО КАПІТАЛУ (початок 1980-х)

- ◀ Кримінальні кола
- ◀ Комуністична партія/комсомол
- ◀ КДБ

ЗАРОБЛЯННЯ ГРОШЕЙ (середина 1980-х – початок 1990-х)

- ◀ Експорт природних ресурсів

ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ (середина 1990-х)

- ◀ Створення банківських структур

зентабельних англомовних виконавчого і фінансового директорів. Вони отримали шалені зарплати й мали просто ідеальні резюме. Лише за дуже скрупульозного аналізу діяльності фірми можна було б розгледіти, що вони насправді не приймали реальних рішень.

Юридична фірма (назвімо її Clifford Case Smithlaters) теж відіграла велику роль. За годинний гонорар у розмірі \$500 вона попрацювала над тим, щоб усі контракти та документація банку відповідали букві суворого законодавства. На зміну колишній розхитаній структурі прийшла герметична мережа взаємопов'язаних трастів, холдингів та акціонерів, що перебували в юрисдикції різних країн: від Кіпру до Ліхтенштейну. Ніхто не знав напевне, хто є головним власником і бенефіціантом цієї «імперії». Вона отримала право на використання торговельної марки та інших активів від низки офшорних ком-

ВИХІД НА ЗАХІДНІ РИНКИ КАПІТАЛУ (з 2005 року)

- ◀ Реструктуризація за допомогою західних юридичних фірм
- ◀ Консультації західних фахівців із питань безпеки
- ◀ Сприяння західних рейтингових агентств
- ◀ IPO на закордонних фондових біржах

5

ВІДБІЛЮВАННЯ ІМІДЖУ (з 2000 року)

- ◀ Сприяння західних аудиторських, консалтингових та PR-компаній
- ◀ Співпраця з західними банками
- ◀ Створення консультативних комітетів, членами яких є колишні західні послі, політики та промисловці
- ◀ Призначення топ-менеджерів фахівців, які чудово володіють англійською мовою

4

РОЗВИТОК БІЗНЕС-СТРУКТУР (кінець 1990-х до 2000 року)

- ◀ Скуповування промислових об'єктів

паній, сплативши за це чималі кошти. Можна було припустити, але неможливо точно довести, що хтось десь отримає з цього шалений зиск, а комусь від цього перепадають крихти.

Крім того, банк винайняв спеціальні фірми, штатними працівниками яких були колишні західні «партнери» Чекістова та Гебістова – ветерани британської служби розвідки та Центрального розвідувального управління США. Вони були таємничими та всеприсутніми. Формально їх наймав реальний західний клієнт, приміром, японський хедж-фонд. Ці спеці регулярно вивчали ситуацію в банку так ретельно, як це було можливо. І саме вони надавали Гебістову детальну інформацію про всі слабкі місця й загрози його безпеці та безпеці всього підприємства.

ОСТАННІЙ ШТРИХ

Єдиним головним боєм Гебістова були деякі файли в базах

даних західних урядів. Якоюсь він не оплатив будівельних робіт в одній західній країні. Коли його партнер спробував законно отримати свої чесно зароблені гроші, Гебістов погрожував йому розправою. Шокований західний бізнесмен одразу ж звернувся до поліції. Щоправда, проти його російського візаві так і не було вжито якихось заходів. Однак борг повернули не гайно. Інформацію про цей інцидент і досі можна знайти в базах даних правоохоронців. Для того, хто в ній зацікавлений і знає, де шукати, це не буде проблемою.

Останньою лінією боротьби були рейтингові агенції – верховні судді чесності та конкурентоспроможності. Колись вони лише посміялися б із такого банку. Але перейменований, усебічно облагороджений і причепурений, він був чудовим кандидатом для рейтингування та виходу на ринки капіталів. До того ж усі вже забули про його туманне коріння. Він почав обережно з малою синдикованою позики, яку вчасно повернув, попри фінансову кризу 1998 року. Після підвищення цін на нафту банк отримав свій інвестиційний рейтинг і випустив єврооблігації. Відтоді він міг брати як коротко-, так і довготермінові кредити.

Найважливіше те, що свої акції він спочатку виставив на продаж у Москві, а потім за кордоном. Там він розпочав із малої регіональної біржі в Німеччині, яка була рада бодай якимось пропозиціям. Наступним у списку був уже Відень, далі – фінансовий ринок у Нью-Йорку. Засновники банку подумували про повний лістинг у Нью-Йорку, але визнали, що правила експертного контролю за цінними партнерами та їхніми емітентами надто обтяжливі й там. А ось Лондон виявився готовим запропонувати росіянам «гнучкі» критерії лістингу. На хвилі оптимістичного сприйняття Росії в 2006 році банк збув 5% своїх акцій у Лондоні, отримавши мільярди. Ці гроші мали бути витрачені на модернізацію компанії. Натомість їх використали як інвестиції в західні компанії. Хоч би що трапилося в самій Росії, майбутнє її засновників було забезпечено від будь-яких ризи-

ків. І в цьому, на жаль, полягали інтереси всіх верховних таємничих «друзів» банку, що починав 20 років тому з переправлення грошей КДБ і Кремля за кордон.

Західним власникам цінних паперів цієї компанії гарантували, що вони володіють часткою реального бізнесу й що боргові зобов'язання виконуватимуться вчасно і вповні. І ось на цьому етапі нам варто повернутися до питання моралі: обіцянки чогось варті лише тоді, коли той, хто їх дає, чесний і порядний. Обіцянки Гебістова не варті особливої довіри. Але ж сутність західного капіталізму саме в тому, що професіонали, які співпрацюють із бізнесменами, керуються не самою лише фінансовою вигодою.

Юристи служать передусім закону, правосуддю, принципам справедливості, а лише потім – конкретним інтересам клієнта. Бухгалтери мають вірити в те, що чесність – це запорука їхнього професійного успіху. Банкіри ставлять інтереси своїх клієнтів вище за можливість отримати швидкий надприбуток. Біржі мають не лише формально здійснювати експертну оцінку цінних паперів емітента, а щиро прагнути завоювати репутацію місця, де інвестори можуть вкладати в надійні компанії. Згаданий банк та його поплічники вихолостили, фактично знищили ці професійні гарантії.

Одне слово, Захід втратив дуже багато й нічого не придбав навзаєм: він втратив пристойність. Два екс-кадебісти та один екс-злочин у законі стали мультимільонерами. І всі ми були їхніми співучасниками.

Перспектива корозії західного капіталізму на цьому тлі видається загрозливою. Чому звичайні виборці та платники податків мають терпіти систему, що «адаптує» універсальні правила під потреби багатіїв, а тих, хто не вміє грати за цими новими правилами, тримає за бевзів? Якщо ми не можемо бути впевнені, що банки, бухгалтери, рейтингові агенції та юристи співпрацюють із Чекістовим чесно й прозоро, то чи можемо ми довіряти їм, коли вони мають справу з нашими грошима й активами? ■

МОВИ СПОТИКАННЯ

Бельгія знову стоїть на межі розколу внаслідок конфлікту між франкомовною та нідерландськомовною громадами

Автор:
Андрій
Гайдамаха

Невелику за площею і населенням тримовну державу Бельгію вважають «великою» у світовій політиці. Адже на її території перебувають впливові міжнародні центри, де твориться політика НАТО і Євросоюзу. Нинішній рік узагалі можна вважати для Бельгії «європейським», бо в II половині 2010-го вона повинна перейняти від Іспанії головування в ЄС.

Тому й бельгійський політикум, і міжнародна спільнота були неприємно здивовані звісткою про відставку уряду, Іва Лейтерма, лідера партії «Християнських демократів Фландрії». Без легітимного уряду країна втрачає право керувати європейською політикою, й цей мандат автоматично переходить до наступної в черзі держави ЄС. Цієї ганьби бельгійські політики спробують уникнути, провівши на початку червня дострокові парламентські вибори.

МОВНЕ ПИТАННЯ

Кризу викликала ультимативна вимога одного з партнерів урядової коаліції Александра Декроо – молодого й амбітного політика, котрий нещодавно став головою Фламандської ліберальної партії. Він заявив про вихід своєї фракції з коаліції, якщо уряд не виконає одного із ключових пунктів коаліційної угоди: поставити в парламенті на порядок денний у домовлений термін (Великдень 2010 року) пропозиції про чергову фазу конституційної реформи.

Фламандці (нідерландськомовні мешканці північних провінцій Бельгії), які законно намагаються протистояти франкомовній експансії за межами столиці, домагаються створення для себе окремого провінційного виборчого округу на фламандській території провінції

Брабант. Двомовний Брюссель (більшість його корінних мешканців за рідну вважають французьку, решта – нідерландську), який має чітко визначену територію й не може розширюватися коштом приєднання нових громад, таким чином перетворюється на оточений фламандцями острів. Через це франкомовні бельгійці побоюються, що коли фламандці якогось дня проголосять незалежність, Валлонія (франкомовна південна частина Бельгії) може втратити Брюссель і значну частину провінції Брабант. Валлонія вважає Брюссель невід'ємною частиною своєї культурної ідентичності та двигуном економічної діяльності франкомовного регіону.

Заплутана не лише для сторонніх, а й для самих бельгійців проблема навколо Брюсселя й

суміжних із ним комун стала, на думку багатьох оглядачів, тактичним приводом для фламандських лібералів залишити коаліцію й готуватися до завоювання голосів виборців. Александер Декроо, котрий кілька тижнів тому очолив партію фламандських лібералів, вирахував, що з допомогою дострокових виборів його партія зможе підвищити ціну своїх політичних акцій у федеральній політиці.

Законопроект щодо розмежування округу Брюссель – Галле – Вільворде був прийнятий фламандською більшістю в парламентській комісії з питань внутрішньої політики ще в 2007 році, тому різні процедурні спроби валлонів відкласти це питання на пізніше мусили врешті вилитися в політичну кризу. Не допомогла й

Три політико-адміністративні регіони Бельгії

Децентралізована Бельгія має три рівні управління: федеральне, регіональне та управління мовно-культурних спільнот

тонка та філігранна праця колишнього прем'єра Жана-Люка Дегана, котрий шляхом дискретних переговорів з усіма політичними партіями підготував прийнятний для всіх сторін пакет пропозицій. Коли Деган завершив свою місію й парламент на пленарній сесії уже мав розглядати його законопроекти, саме тоді ліберал Декроо «знеструмив» федеральний уряд. Зайшовши в політико-правовий глухий кут, прем'єр Ів Летерм подав у відставку.

ПЕРСПЕКТИВИ БЕЛЬГІЇ

Головна проблема, яка гальмує процес повної федералізації Бельгії, зводиться до мовного питання, яке за територіальним критерієм було переважно вирішено в 1962–1963 роках. Валлони домагаються прав для французької мови всюди, де це можливо, а фламандці хочуть зберегти статус державної для нідерландської мови лише на території Фландрії та для своєї меншості в Брюсселі.

На мовну проблему накладається й важлива соціально-економічна складова. В Бельгії фламандці становлять демографічну більшість, вони побудували динамічну економіку й роблять більші внески до держбю-

джету. Натомість багатша в минулому Валлонія має нині менше населення, відчутніше переживає економічну кризу та робить пропорційно менший внесок до держбюджету. Тому валлони бояться втратити очевидні переваги для себе від унітарної держави.

На думку оглядача газети De Standaard Барта Стертевагена, чергова криза уряду підводить країну «до меж абсурдності». Він має глибокий сумнів, чи фламандці та валлони здатні жити під одним бельгійським дахом (ця проблема постає щоразу під час відставки уряду, востаннє про розкол Бельгії йшлося в 2007–2008 роках, коли владна криза затягнулась аж на дев'ять місяців). Федеральна влада паралізована, проте федералізовані регіони справно функціонують. Попри чергову політичну поразку фламандців у парламенті, франкомовні політики добре усвідомлюють, що у фламандців терпець може урватися й вони підштовхнуть країну до політичної радикалізації.

Ключовою буде позиція Партії валлонських лібералів. Вони створюють партійний блок разом із радикальною мовною партією «Фронт демократичних франкомовних» (ФДФ), яку очолює непоступливий щодо фламандських вимог Олів'є Менген. ФДФ – суто мовна партія, й досі вона мала свої осередки виключно в Брюсселі. Останнім часом вона почала втрачати вплив у столиці й стала створювати свої відділення у Валлонії, тобто конкурувати з ліберальною партією віце-прем'єра Дідьє Рейндерса на його території.

Демографічний вигляд Брюсселя, метрополії міжнародного значення, в наступні роки буде докорінно мінятися. Прогнозують, що в 2020 році столиця матиме 1,2 млн жителів (нині трохи понад 1 млн). Із них 23–30% становитимуть старожили або корінні бельгійці (решта – іноземці та іммігранти). Одне слово, почалася демографічна мутація Брюсселя, й для партій на вузькій мовній основі не буде майбутнього. Цю перспективу знає і Рейндерс, який тепер позбудеться непотрібного конкурента (ФДФ) й зможе допомогти розв'язати проблему навколо

Брюсселя. Подібно мислять, мабуть, відставний прем'єр Ів Летерм і король Альберт II, які з чітким політичним розрахунком погодилися розпустити парламент і піти на дострокові вибори.

ХТО ОЧОЛИТЬ УРЯД?

Боротьба за прем'єрське крісло в майбутньому федеральному уряді розгорнеться, ймовірно, між соціалістичною партією у Валлонії та християнсько-демократичною у Фландрії. Обидві партії є традиційно найбільшими та найвпливовішими, кожна у своїй частині Бельгії. Прогнозують, що реальні шанси сформувати найчисленнішу фракцію в новому парламенті матимуть валлонські соціалісти, лідер яких – Елію Ді Рупо, і це дасть йому право очолити федеральний уряд.

З Елію Ді Рупо конкуруватиме партія Фламандських християнських демократів, виборчий список якої очолить голова партії Маріянне Тейссен. Якщо її фракція стане найбільшою в парламенті, то Тейссен буде першою в історії Бельгії жінкою на посаді глави уряду. Але для цього треба спочатку позмагатись у виборчій кампанії. Політологи прогнозують, що Фламандські християнські демократи можуть втратити кілька місць у парламенті, які перехоплять ліберальна партія чи одна з радикальних націоналістичних партій – «Фламандська справа» або «Новий Фламандський Альянс».

Залишається відкритим питання: чи можливе після виборів у червні політичне вирішення конституційного поділу Брюссель – Галле – Вільворде з певними поступками на користь франкомовних жителів за межами столичної території? На думку деяких оптимістичних оглядачів, так. За двох умов. Якщо всі учасники повернуться до основ бельгійської політики, яка може бути успішною тільки тоді, коли в результаті переговорів буде підписано для всіх компромісну угоду. До того ж ця угода має отримати демократичне схвалення виборців. Тим часом опитування показують, що кожен третій фламандець виступає за проголошення незалежності Фландрії. ■

ри мовні спільноти:

- Нідерландськомовна спільнота: столиця – Брюссель.
- Франкомовна спільнота: столиця – Брюссель.
- Німецькомовна спільнота: столиця – Ойпен (адміністративно входить до Валлонського регіону)

У Бельгії три офіційні мови – нідерландська, французька, німецька:

Нідерландською – розмовляють

60%

усього населення, переважно етнічні фламандці в північних провінціях й у Брабанті,

20%

(за іншими даними

50%,

включаючи двомовних) жителів столиці.

Французькою – володіють

40%

усього населення країни, переважно валлони в південних провінціях, у Брабанті та

80%

жителів Брюсселя.

Німецька не бере участі в мовному протистоянні. Нею розмовляють

74 000

німців, які компактно проживають на сході країни

Інтелектуал Пінчук

Автор:
Вахтанг
Кіпіані

Свіже число тижневика Time мусять купити всі вітчизняні олігархи. Заради щорічного рейтингу «100 найвпливовіших людей світу». Не сумніваюся, що не в одного з'явиться привід трохи позаздрити. Але не Баракі Обамі чи Lady Gaga, а Вікторі Пінчуку.

Хай там що кажуть, але це справжнє визнання. Бути в такому списку – нереально круто. У 2005-му до нього вперше потрапив українець – президент Віктор Ющенко, прямо таки «свежо преданье, но верится с трудом».

Рейтинг влаштований доволі вигадливо. Всіх номінантів розподілили на чотири категорії по 25 персон у кожній: Leaders, Heroes, Artists, Thinkers. Жодного здивування не викликає присутність у рейтингу Домініка Стросс-Кана (голова МВФ), президента Бразилії Луїз Інасіо Лула да Сілва, арабських шейхів та численних високопоставлених чиновників американської адміністрації. Усі вони справді визначають обличчя світу. В переліку «героїв» – экс-президент Клінтон, футболіст Дідьє Дрогба, тенісистка Серена Вільямс. Поміж «митців» – Валерій Гергієв, Ештон Катчер, Сандра Баллок, Джеймс Кемерон.

Випускникові Дніпропетровського металургійного інституту, власникові інвестиційно-консалтингової компанії EastOne дісталось почесне місце серед... «мислителів». Щоб Стіву Джобсу не було нудно.

За що ж нашому бізнесменові така честь? Журнал пише про фінансування Пінчуком боротьби з ВІЛ/СНІД, про його «відданість мистецтву» (створення найбільшого в Україні центру сучасного мистецтва), про започатковані ним премії молодим художникам, про підтримку камерного музичного колективу, про «героїчну боротьбу з антисемітизмом», що матеріалізувалася в підтримці фонду Стівена Спілберга «Шоа» і фільму про Голокост. А ще, виявляється, саме Пінчук є провідним... адвокатом вступу України до Європейського Союзу. І взагалі «Вікторова вірність Україні не має меж».

Автором цього панегірика є інший учасник рейтингу Елтон Джон, просто хороший товариш українського олігарха. Поп-зірку можна було б звинуватити в нецивілізованому лобізмі, але він чесно пише, що їхні фонди співпрацюють, згадує концерт на Майдані та прямий телефір на телеканалах друга Віктора...

Думаю, що не тільки я, якщо посеред ночі розбуди й запитай, із чим і ким у мене асоціюється Віктор Михайлович, відповім: Кучма і Криворіжсталь. І лише потім згадав би PinchukArtCenter, вареники в Давосі та фонд «АнтиСНІД». Ну не клеїться в мене образ, сформований роками, Пінчука-олігарха з образом публічного інтелектуала-мислителя...

У переліку інтелектуалів усесвітньо відомий архітектор, уродженка Багдада Зара Хадід, батько сингапурського економічного дива Лі Куан Ю та Жайме Лернер, экс-мер бразильського міста Куритиба та колишній губернатор штату Парана, який реалізовував у своїй діяльності актуальні тренди сучасної урбаністики. Решта позицій належать світлим головам, які визначають американське XXI століття. Світила в галузі онкології Дуглас Шварццентрубер і Ларрі Квак. Перший – хірург, другий – імунолог, фахівець з антиракових вакцин. Атул Гаванде – ендокринолог і публіцист, який пише колонки на медичні теми для The New Yorker.

Елізабет Воррен, адвокат, професор Гарвардської школи права. Дослідниця економіки родин середнього класу. Працює над рекомендаціями, як діяти урядам під час економічної кризи.

Елон Маск – інженер і бізнесмен, який придумав PayPal, грандіозну систему онлайнних платежів в інтернеті. Відтак він став найбільшим виробником сонячних батарей, розробив новий корабель для NASA, працює над проектом екологічного електромобіля.

Професор журналістики в Університеті Берклі Майкл Поллан є автором кількох книжок, кожна з яких стала бестселером. Його цікавлять теми доступності продовольства, сільське господарство у постіндустріальний час, співжиття природи та людини. Його активізм десь перегукується з профілем діяльності Кетлін Меріган, заступниці міністра сільського господарства США. На її рахунок впровадження маркування «органічних» продуктів харчування. Одне з впливових у США профільних видань назвало її безпомилковим вибором Обами.

Дебора Гіст – педагог та організатор освітніх проєктів із Нью-Йорка. Піонер «віртуальної реальності», комп'ютерник і музикант Джерон Ланьє. Археолог Тім Вайт, який зробив сенсаційну знахідку в Ефіопії, – скелет «Арді», Ardipithecus ramidus, найстаршої протолюдини, яка жила 4,4 млн років тому.

Психолог з Університету Пенсільванія Една Фоа досліджує і лікує посттравматичний стресовий розлад. Її клієнти – ветерани В'єтнаму та Афганістану, жертви природних катаклізмів і звалтувань. Соня Сотомайор – член Верховного Суду, перша представниця латинос на такій високій посаді.

Ці та інші історії змушують трохи інакше подивитися на тих, кого ми можемо запропонувати світові як своїх мислителів і кого світ готовий сприйняти такими. Для початку треба підтягнути англійську мову. За прикладом Віктора Пінчука. ■

**ЯКЩО ПОСЕРЕД НОЧІ
ЗАПИТАТИ, ІЗ ЧИМ І КИМ У
МЕНЕ АСОЦІЮЄТЬСЯ ВІКТОР
ПІНЧУК, ВІДПОВІМ: КУЧМА
І КРИВОРІЖСТАЛЬ. І ЛИШЕ
ПОТІМ ПІНЧУКАRTCENTER**

Український Вільний Університет

※ Упродовж 90 років безперервної роботи Український Вільний Університет (УВУ) здобув визнання як навчальна, науково-дослідна й видавнича установа. Розвиваючи інтелектуальну, культурну думку, університет служить українській спільноті в Україні та в усьому світі. Сьогодні УВУ – єдиний приватний український університет поза межами України з правом, затвердженим урядом Баварії, присвоєння вчених ступенів магістра й доктора.
※ УВУ має три факультети: **україністики** (міждисциплінарне українознавство), **філософічний** (гуманітарні науки), **державних та економічних наук** (суспільствознавчі науки).

Студенти УВУ мають виняткову можливість навчатися під керівництвом міжнародного складу професури.

Більшість занять – семінари, що дає можливість студентам виявити критичне думання та осмислити суперечливі питання під альтернативним кутом зору.

АКАДЕМІЧНІ ВИМОГИ:

※ Магістерські студії:

2–3 семестри курсових вимог, магістерська робота та захист.

※ Докторські студії:

3 семестри курсових вимог, докторська дисертація, іспит із філософії та захист.

Навчальні блоки літнього семестру: травень – липень.

Навчальні блоки зимового семестру: листопад – грудень і лютий.

УМОВИ ВСТУПУ:

※ **Магістр:** 1) закінчена вища освіта (бакалавр або спеціаліст) в акредитованому університеті; 2) знання української мови (письмово та усно); 3) знання німецької або англійської мови на рівні розуміння тексту.

※ **Доктор:** 1) закінчена магістерська освіта або ступінь кандидата наук; 2) знання української мови (письмово та усно); 3) знання німецької або англійської мови на рівні розуміння тексту за допомогою словника.

ДОКУМЕНТИ ДЛЯ ВСТУПУ (надсилаються на адресу деканату відповідного факультету):

- 1) прохання про зарахування на студії;
- 2) автобіографія;
- 3) копія аттестата про середню освіту з додатком (нотаріально завірена);
- 4) копія диплома про вищу освіту з додатком (нотаріально завірена);

- 5) для подання на докторат копія магістерського диплома (нотаріально завірена) чи (і) диплома кандидата наук;
- 6) рекомендації двох професорів/викладачів вищого навчального закладу, де навчався кандидат, чи теперішніх працевдавців;
- 7) копія першої сторінки закордонного паспорта;
- 8) три фотокартки.

ОПЛАТА НАВЧАННЯ (приймається після зарахування кандидата на навчання):

- 1) одноразовий вступний внесок – €100; 2) оплата навчання за семестр – €600; 3) щосеместровий внесок (після закінчення всіх курсових вимог) до завершення написання докторської дисертації або магістерської роботи – €300; 4) магістерський іспит, захист і диплом – €750; 5) докторський іспит, захист і диплом – €1500.

Ukrainische Freie Universität, Barellistr. 9 A, D-80638, München, Deutschland, телефон: +49 (89) 997 388 30; факс: +49 (89) 997 388 331
e-mail: ufu@extern.lrz-muenchen.de, www.ukrainische-freie-universitaet.mhn.de

ОФІСИ В ОРЕНДУ

М «Лівобережна»

(044) 517-05-81

Працює «Клуб Лояльності» для орендарів

Зашморг для студента

Майбутній еліті прищеплюють рабську свідомість із першого курсу навчання

Автор:
Дмитро
Рафаель

Це рушійна сила змін. 1990 року виступи національно свідомого студентства, що увійшли в історію як «Революція на граніті», призвели до відставки уряду комуніста Віталія Масола. 14 років потому, восени 2004-го, студенти столичних вишів оголосили страйк, приєднавшись до протестів проти фальсифікації виборів президента. Влада й адміністрації університетів усіляко намагаються придушити студентську активність у самому зародку. Для першої вільнодумство молоді небезпечно протест-

ними вуличними акціями, в адміністраціях же намагаються вислужитися перед високим начальством, а також знищити спротив непомірним поборам і корупції. Але боротьба триває.

ГРИМАСИ ТАБАЧНИКА

«Ми мали дуже неприємний прецедент із неадекватною поведінкою викладача стосовно складання заліків та спілкування зі студентами, – розповідає Павло Подобед, студент – активіст кампанії «Табачника геть!». – Наші колеги-юристи

допомогли відшукати відповідні норми законодавства й пункти контракту, де передбачена процедура, за якою студенти можуть клопотати про заміну викладача. Було написано колективне звернення, а на другий день, ще не встигли віднести його до деканату, як половина людей приходять із переляканими обличчями й відкликають свої підписи, бо за ніч сталося душевне потрясіння і вони передумали».

Із найактивнішими проводять окремі розмови: спочатку в

ректораті, потім у деканаті відбивають бажання студентам займатися громадською діяльністю. За словами юриста та громадського діяча Юрія Фартушного, наразі у формі «профілактичних розмов» зі студентами адміністрація університетів здійснює тиск на активістів кампанії «Табачника геть!».

До прямих погроз адміністрація, зазвичай, не вдається, але такої потреби немає. «Класова» свідомість українських студентів настільки пригноблена, що про жодну активність у відстоюванні своїх прав, чітко прописаних у законі, не може бути й мови. Університетській адміністрації варто лише натякнути, чим студентів це може обернутися, як він затихне. «Більшість студентів не треба напрому залякувати, – каже Павло Подобед. – Достатньо гіпотетичної загрози, що їх викличуть на розмову з деканом або в ректорат». Ситуативний прагматизм бере гору, оскільки всі хочуть спокійно довітися та отримати диплом.

Забороняючи студентам словлювати свої думки та громадську позицію, адміністрації університетів використовують їх як матеріал для створення видимості підтримки дій політичної верхівки країни. Нещодавно ректори українських вишів у такий спосіб забезпечили новому міністрові освіти Дмитрові Табачнику «масову підтримку» студентства.

«Наприклад, в Одесі [йдеться про Одеський національний університет імені Мечникова. – Ред.] всі студенти факультету чи певної спеціальності мусили бути о такій-то годині в такому-то місці, – розповідає Юрій Фартушний. – Їм роздали плакати, й з такої-то по таку-то годину вони з тими плакатами мали стовбичити, а хто не вийде, матиме проблеми на сесії».

«Активістів «антитабачної» кампанії в Херсоні викликали до деканату чи ректорату [мова про Херсонський національний технічний університет. – Ред.], і на кожного шукали свою управу, – додає Павло Подобед. – Водночас за кілька днів з'явилася нікому до того не відома молодіжна організація «Еко-союз» та заявила, мовляв, це вона представляє справжню позицію сту-

дентства, а кращого міністра освіти, ніж Дмитро Табачник, годі й шукати. Швидко знаходяться в цієї студентської «громадської організації» гроші, щоб розвісити по всьому місту свої білборди, опублікувати свої відозви в усіх регіональних ЗМІ Херсонщини, тричі впродовж місяця орендувати залу в найдорожчому прес-центрі міста й заявити, що всі студенти підтримують Табачника».

ВИКЛЮЧЕННЯ ПРОФСПЛОК

Минулої весни в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка разом із низкою інших вишів запровадили плату за низку послуг, які раніше студенти отримували безкоштовно: басейни, спортзали й навіть за пропущені пари. «Наша профспілка вирішила піднімати всеукраїнську акцію протесту та залучати інші молодіжні організації, – розповідає активіст профспілки «Пряма дія» Андрій

Мовчан. – Ми почали спілкуватися зі студентами, ходити по вишах, проводити зустрічі. Роз'яснювали людям, що насправді відбувається, які умови збираються влаштувати студентам і як проти цього боротися. Ми закликали студентів виходити на акції протесту під Кабмін і так само по всій Україні синхронно проводити акцію протесту».

За словами Андрія Мовчана, відтоді профспілковою активністю зацікавилася Служба безпеки України. Перша зустріч зі спецслужбистами відбулася в Київському національному університеті будівництва й архітектури.

«На зустрічі також був присутній проректор університету та представники студентського самоврядування, які чомусь не приєдналися до боротьби проти введення платних послуг, – говорить Сергій Мовчан, який на час акції протесту працював ви-

ФОТО: PHL

ОГОЛОШЕННЯ КОНКУРСУ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МЕРЕЖІ КУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ

ЦЕНТР

КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

european cultural foundation

Центр культурного менеджменту (Львів) за підтримки **Європейського культурного фонду** створює **Українську мережу культурних центрів** – структуру, котра працюватиме над утвердженням лідерської ролі культури в розвитку країни та її цінності у житті кожного з нас.

З цієї метою оголошується **конкурс на відбір шести опорних інституцій із різних регіонів України**. Конкурс відкритий для громадських та приватних культурних організацій, які працюють в обласних центрах нашої держави.

Умови участі у конкурсі дивіться у повній версії на сайті: www.kultura.org.ua.

Кінцевий термін подачі заявок –

24 травня 2010 року

кладачем цього вишу й підтримував вимоги студентів. – Після цієї зустрічі в мене почалися проблеми в університеті. Мене не вибрали на викладання дисципліни, зі мною просто не продовжили контракту. Було засідання кафедри, на якому вирішили, що їм не потрібні такі проблеми, відповідно, їм не потрібна така людина».

У цілому цей епізод боротьби виявився успішним – уряд своєю постановою скасував рішення про запровадження платних послуг у вишах. Натомість адміністрації університетів почали розправи зі студентськими активістами.

«Одразу після цієї кампанії, яка принесла успіх, у нас виникли проблеми», – стверджує Іван Шматко, голова осередку профспілки «Пряма дія» в КНУ імені Шевченка.

Діяльність профспілок в українських університетах зараз дуже проблематична й майже неможлива. Зазвичай органи студентського самоврядування повністю підігрують адміністрації й «валять» будь-які ініціативи. І не дивно, адже голів студентських виконкомів, як правило, призначають у деканаті.

«В університеті імені Шевченка вдвічі підвищили плату за проживання в гуртожитках, зараз знову готуються підвищувати, а людину, яка організувала акції протесту проти цього,

відрахували, – розповідає Сергій Мовчан. – У Національному педагогічному університеті імені Драгоманова ще не було жодних акцій протесту та немає нашого осередку, однак студента, який планував організувати осередок, зупинили на вулиці співробітники СБУ та пригрозили: якщо «Пряма дія» з'явиться й тут, вони будуть змушені «вжити заходів».

У КНУ імені Шевченка адміністрація настільки боїться будь-яких форм самоорганізації студентства, що її дії нагадують ті, до яких вдавалися в цих же стінах за часів Російської імперії. Ініціатива влаштувати на філософському факультеті кіноклуб, до якої долучилося наукове товариство аспірантів та студентів факультету, зіштовхнулася з шаленим спротивом керівництва альма-матер. «Після кількох сеансів заступник декана філософського факультету викликав організаторів та чітко, не пояснюючи причин, сказав, що кіноклуб не дозволено», – розповідають активісти.

Ініціатива була студентською та реалізовувалася самотужки, тому ця дивна заборона їх не зупинила, вони й далі проводили сеанси. Університетське керівництво не зупинилося теж. «Адміністрація почала викликати студентів та їхніх батьків і говорити про те, що вони навряд чи закінчать виш, якщо будуть

із нами спілкуватися, – розповідає профспілковий активіст Іван Шматко. – Викладачам, які навіть нам не допомагали, а просто з нами товаришують, почали погрожувати, що в них закінчується контракт».

СИЛА ПРОТЕСТУ Наймасштабніші акції за участю студентів

2–17 жовтня 1990 року на площі Жовтневої революції в Києві (нині майдан Незалежності) тривало студентське голодування, що увійшло в історію під назвою «Революція на граніті». Студенти висували політичні вимоги, зокрема перевибори Верховної Ради УРСР на багатопартійній основі й недопущення підписання нового Союзного договору. Цих вимог не виконали, проте уряд Віталія Масола був змушений піти у відставку. Виступи студентів стали каталізатором подальших політичних змін аж до прийняття Акта проголошення незалежності України.

3 травня до серпня 2004 року студенти та викладачі міста Сум виступали проти об'єднання трьох міських вишів у Сумський національний університет. На знак протесту студенти вирушили пішим походом на Київ. Їм перешкоджало близько півтори сотні правоохоронців, які затримували учасників походу. В результаті масових акцій Кабмін скасував розпорядження, а президент – наказ про створення СНУ на базі трьох вишів.

Листопад 2004 року. 2 тис. студентів провели в Києві мітинг протесту проти фальсифікації результатів першого туру виборів президента. Також вони вимагали звільнення міністра внутрішніх справ Миколи Білоконя і міністра освіти Василя Креміня. Останній, на думку протестувальників, організував тиск на студентів у вишах. Столичні університети оголосили безстроковий страйк. Масові акції протесту, що почалися після другого туру виборів, привели до визнання їхніх результатів недійсними і переобрання президента.

ФОТО: УКРАЇНОРИ

ШКОЛА РЕПРЕСІЙ

Якщо студент захищає свої права у виші, це загрожує йому проблемами в навчанні, та коли його громадська діяльність набуває політичного відтінку, він ризикує потрапити під прес си-

«РЕВОЛЮЦІЯ НА ГРАНІТІ»: студенти зробили свій внесок у незалежність України

лових структур. «Наприклад, у Києві за розповсюдження анти-табачникових листівок людину затримують, – заявляє юрист Юрій Фартушний. – Із порушенням вимог законодавства доставляють до відділку міліції, складають протокол і, звісно, відпускають, оскільки немає жодного правопорушення. Подібна ситуація відбувалася зі студентами в Донецькій області: затримують активіста, вилучають телефон і списують із нього контактну базу. Всіх, хто був у тій базі, обдзвонювали, зустрічали на вулиці, якщо не було з собою документів, то забирали до відділка».

Місцева влада також перешкоджає проведенню публічних акцій. У деяких містах, зокрема в Чернівцях та Харкові, чиновники відмовлялися приймати повідомлення щодо проведення мирних зборів громадян. Але, відповідно до законодавства, відмовити проведенню мирних зборів може лише суд.

«У Чернівцях захід відбувся за участі кількох сотень студентів, до них вийшов голова обласної ради Іван Шилепницький, студенти подали свої вимоги, Шилепницький їх підтримав, – розповідає Фартушний. – Проте за годину після закінчення мітингу до організатора, який власне подав заявку, телефонують із

прихованого номера та викликають на співбесіду в місцеве управління Служби безпеки України».

За словами київських студентських активістів, з ними проводили неофіційні «профілактичні бесіди» співробітники СБУ з відділу протидії екстремістським проявам, що має приборкувати скінхедів. За інформацією **Тижня**, вже після влаштованого «Прямою дією» пікетування головного офісу СБУ студентські активісти пішли на домовленості зі спецслужбою, згідно з якими вони не згадуватимуть у своїх протестах головне управління Служби безпеки та прізвище її керівника Валерія Хорошковського. Зі свого боку представники спецслужби пообіцяли більше не чіпати активістів та дати їм свободу дій у боротьбі з адміністраціями університетів, які їх притискають, зокрема КНУ імені Шевченка.

Водночас джерело в ГУ СБУ розповіло **Тижню**, що вказівки «пресувати» студентських активістів керівництво відомства не давало. Співрозмовник припустив – виклики на «співбесіди» та погрози активістам – це ініціатива знизу, що виникла як наслідок неофіційної співпраці офіцерів на місцях із адміністраціями вишів чи місцевою владою. ■

Листопад 2006 року. Протест сумських студентів проти повернення екс-губернатора Сумщини Володимира Щербаня в Україну, який до цього переховувався в США від українського правосуддя.

15 березня 2010 року. Розпочалися студентські протести проти призначення міністром освіти і науки Дмитра Табачника. Найбільша акція відбулася у Львові – на мітинг вийшло кілька тисяч студентів. Протести тривають досі.

Окрім акцій протесту з політичними вимогами українські студенти періодично (з перемінним успіхом) виступають проти свавілля ректорів університетів, заборгованостей із виплати стипендій, примусового виселення з гуртожитків, змін умов оплати навчання і проживання в гуртожитках, встановлення іспитів до магістратури, скасування пільг. Зокрема, за допомогою численних акцій протесту по всій Україні студенти успішно обстоюють своє право на пільговий проїзд у залізничному та міському транспорті.

Стрічка-фікція

Кампанія «Георгиевская ленточка» — ні пам'яті, ні поваги

ФОТО: РНЛ

Автор:
Олег Однороженко

Науковці, які вивчають новітню історію, полюбляють стверджувати, що чим далі від нас та чи інша подія, тим легше нам скласти про неї об'єктивне уявлення. Адже дуже важко оцінювати події, так би мовити, по гарячих слідах, коли ще свіжими є емоції та запал боротьби, а учасники знають лише свою правду.

МАНІПУЛЮЙ І ВЛАДАРЮЙ

Від дня закінчення війни в Європі минуло майже 65 років, але складається враження, що плин часу зовсім не додає ясності в тому, чим же була Друга світова війна. В офіційній пропаганді путінської Росії, а те-

пер ще й в Україні, замість великої всеєвропейської трагедії змальовують пафосну картину перманентних зв'язів «непереможної та легендарної» під мудрим керівництвом партії та «батька народів».

Місце реальних подвигів реальних солдатів заступають фантастичні постаті червоних суперменів, здатних впроратися з «проклятою ордою» ледве не голими руками. Замість реального супротивника втворюють карикатурний образ «потешних» полків, які невідомо як зуміли заволодіти всією Європою від Ла-Маншу до Волги. На зміну реальній війні з усіма її суперечностями та неоднозначністю приходить шоу, в якому все «зрозуміло», а новітній кремлівський «вождь усього прогресивного

НОНСЕНСИ І ПАРАДОКСИ. Нащадки російського козацтва, яке воювало на стороні Гітлера проти Сталіна, підписують георгіївську стрічку у Сімферополі. До дня визволення від німців

людства» знову впевнено розповідає, хто правий, а хто — ні, хто — свій, а хто — ворог народу.

Мета всього цього дійства очевидна: якщо Росія — спадкоємиця «великої перемоги над фашизмом», то будь-який косий погляд чи критичне зауваження в бік кремлівського режиму — це автоматично неповага до країни (СРСР — РФ), «що перемогла нацизм», потурання «фашизму» та реваншизму, переписування «славної історії перемог», знушання над пам'яттю загиблих у «Великій Вітчизняній» і подібна ересь.

Спекулюючи на пам'яті про Другу світову війну, московське керівництво забезпечує собі індульгенцію, намагається стати непідсудним, відмежовується від незручних питань щодо радянського минулого та путінського сьогодення. Кремлівська верхівка, всупереч формулі «Ніхто не забутий і ніщо не забуто», намагається викреслити з людської пам'яті знання про відповідальність СРСР за розв'язання Другої світової (в яку він вступив не 22 червня 1941-го, а 17 вересня 1939-го), агресивні плани та загарбницьку політику щодо інших країн Європи, радянські військові злочини та Катинь, згвалтування та масові вбивства цивільного населення на окупованих територіях, прорухунки й недолугість радянського державного та військового керівництва, яке воювало не вмінням, а числом, закидаючи супротивника гарматним м'ясом.

ІМЕНІ СЯТОГО ГЕОРГІЯ

Найяскравішим символом цього псевдопатріотичного угару та маніпуляцій на темі Другої світової війни стала масштабна акція кремлівських піарників «Георгиевская ленточка: Я помню! Я горжусь!», покликана донести путінське бачення минулого до широких верств російського суспільства та країн пострадянського простору. В цьому заході бачимо традиційну для путінської Росії шизофренію з її нав'язливим бажанням поєднати радянську символіку з російською імперською та антибільшовицькою,

всупереч елементарному здоровому глузду.

Георгіївська стрічка, що складалася з трьох чорних та двох жовтогарячих смуг, була одним зі знаків ордена Святого Георгія, заснованого в Російській імперії 1769 року. Надавався цей орден лише за конкретні подвиги, здійснені під час війни. У його статуті було записано, що «ні високе походження, ні минулі заслуги, ні отримані в битвах поранення не є підставою для нагородження орденом Святого Георгія за військові подвиги».

Орден мав чотири ступені, найпочеснішим із яких був перший. За весь час існування ордена в Російській імперії перший ступінь було присвоєно лише 25 особам. Цей ступінь мав три знаки: хрест, зірку та орденську стрічку, яку носили через праве плече під мундиром. Другий ступінь також мав зірку і хрест, який носили на шії на дещо вужчій стрічці. Третій ступінь – малий хрест на стрічці, четвертий – малий хрест у петлиці. Повних Георгіївських кавалерів, тобто тих, хто володів усіма ступенями ордена, за всю його історію було лише четверо.

Окрім цього, у 1807 році «для заохочення хоробрості та мужності» солдатів та унтер-офіцерів було запроваджено відзнаку Військового ордена Георгія – срібний хрест на георгіївській стрічці. Цю почесну відзнаку нижчі чини армії та флоту отримували також тільки за конкретні подвиги «на полі бою, під час оборони фортеці і на воді». Попри це, нагороджених відзнакою Військового ордена ніколи не розглядали як кавалерів ордена Святого Георгія, вони лише перебували при ордені, хоча після 1913 року їх і називали георгіївськими кавалерами (після того як відзнаку було офіційно перейменовано на Георгіївський хрест).

Право на носіння георгіївської стрічки як одного з орденських знаків мали лише кавалери ордена та особи, нагороджені відзнакою Військового ордена Георгія. Використання

стрічки, що за своїм значенням дорівнювала орденським хресту та зірці, сторонніми особами було справою немислимим і каралося законом.

СИМВОЛ «ВЛАСІВЦІВ»

У радянську добу орден Святого Георгія, як і решту орденів Російської імперії, було скасовано. Щоправда, кольори георгіївської стрічки, символіку яких тлумачили як «дим і полум'я», використали під час оформлення так званої гвардійської стрічки, яку вручали зі знаком «Гвардія» гвардійським частинам і кораблям. Чорно-жовтогарячі барви використано також у стрічці ордена Слави, який впроваджено 1943 року, медалях «За перемогу над Німеччиною», «За здобуття Берліна» тощо. Але про жодну «георгіївську стрічку» в СРСР не йшлося.

Разом із тим георгіївськими відзнаками, зокрема й стрічками, поруч із хрестами і зброєю, нагороджували осіб, які воювали в різноманітних російських формуваннях на боці Третього Рейху. Тож георгіївська стрічка навряд чи хоч якось вкладається в контекст відзначення дня перемоги над Німеччиною та закінчення війни в Європі, натомість вона чудово вкладається в «логіку» путінського режиму.

Взагалі носіння будь-яких орденських стрічок особами, які ніколи не воювали і не здійснили в житті нічого героїчного, є елементарною неповагою до ветеранів, ще масштабнішою, ніж та, яку ми спостерігали донедавна, коли радянське, а згодом РФ-івське керівництво ставило на один щабель фронтовиків з енкавесівськими карателями та особами, котрі «воювали» на 5-му Українському фронті під Ташкентом, нагороджуючи їх однаковими ювілейними медалями. Саме тому справжні фронтовики ніколи не одягали цих повоєнних відзнак, а лише бойові ордени та медалі. Так само й тепер справжні ветерани воліють не одягати георгіївських стрічок, щоб не асоціюватися з п'яними компаніями любителів Путіна і пива, розцяцькованих із ніг до голови кольоровими ганчірками.

СТРІЧКА
ДЛЯ ОБРАНИХ.
У царській
Росії стрічка
Святого Георгія
привірювала
до самого
ордена

Використання елементів нагородної символіки (не кажучи вже про орденські відзнаки) сторонніми особами неприпустиме і не практикується в жодній країні світу, окрім путінської Росії та її симпатиків за кордоном. Утім, «умом Росією не понять», а Кремлю ніхто не указ, навіть здоровий глузд. Інша річ – сучасна Україна. Що хочуть довести її нинішні керівники, які з нагоди 65-ї річниці влаштували не те що п'ятихвилинку – місячник ненависті, начебто це «німецько-фашистські загарбники» загрожують нині суверенітету та державній незалежності України, а не кремлівські творці стрічкової шизофренії. ■

ТИМ ЧАСОМ

Торжество формальності

Автор: Віра Маковій

Все, що ми сьогодні знаємо про війну, – це патетичні промови з глибокими зітханнями, які днями прокотилися Україною до так званої Великої Отеченственной війни. Столичний Інститут журналістики, де я навчаюся, також не обділили цією подією й провели вечір пам'яті, присвячений «отечественной». Я хотіла взяти в ньому участь, щоб до червоної фарби додати й інших відтінків, розповісти про воїнів УПА, але...

«Розумієте, в нас усе продумано, – сказала мені професорка, – ми не можемо допустити якогось непорозуміння, бо ж прийдуть генерали. З Кабінету Міністрів до нас надійшло розпорядження провести цей захід, і ми чітко його виконуємо. Ще місяць тому ви могли розповісти про УПА, але зараз інша програма». Професорка назвала доповідь про повстанців прозою, але я все-таки вмовила її переглянути хоча б свідчення вояків. Вона кілька разів перечитувала текст і таки знайшла прийнятні слова. Викладачка попросила мене їх чітко виділити й окрім них нічого не казати. Після чого назвала мене мироносицею і ще деякий час пояснювала, як важливо все зробити правильно. Я надіслала на електронну скриньку свій матеріал, як було домовлено, й отримала чергову інструкцію: головне прохання – не відступайте від цього тексту і нічого не додавайте від себе (підкреслено).

Я готувалася до виступу, за порадою професорки, обдумувала влучні слова, що мали б породити у воїнів бажання пробачити один одному, але незадоволю до виступу мені сказали: «Ви у програму не включені. Ми дамо вам можливість виступити з цією доповіддю наприкінці цього року або наступного». Ну що ж, резину тягнули довго, а потім ще й, як політики, дали обіцянки-цяцянки. Я не могла не відвідати самого заходу. Він відбувся у найкращих традиціях «совка»: виступали свіжоспечені піонери-комсомольці, знову пробували «загартувати сталь», а аудиторія гралася мобільними телефонами.

Хто насправді переміг у війні

Час зрозуміти: тоталітарні режими не можуть нести свободу і справедливість

Автор:
Сергій
Гравовський

Днями в інтернеті наштовхнувся на роздуми одного блогера. Мовляв, це тільки на перший погляд здається, ніби склалася абсурдна ситуація: чомусь «ми», себто переможці у війні, живемо гірше, ніж «вони», себто переможені. Ні, тут усе логічно: адже ми звільнили Німеччину від влади нацистської партійної номенклатури, яка не давала народу жити, а самі залишилися під владою більшовицької номенклатури, не менш огидної й антинародної.

На перший погляд, логіка бездоганна: справді, переможена у Другій світовій війні Німеччина дуже добре живе без будь-якої «керівної і спрямовуючої» партії, а СССР, який входив до числа переможців, не тільки не спромігся забезпечити більш-менш пристойний рівень життя своїм громадянам, а й узагалі зник зі світової карти. Тож німці справді повинні дякувати Червоній армії, що порятувала їх від нацизму і забезпечила створення умов для соціально-економічного та громадсько-політичного поступу. І «ми», тобто народи колишнього СССР, маємо цим законно пишатися.

Насправді за всієї позірної нестандартності та критичності щодо советського минулого розумові побудови цього блогера хибні. Адже хіба тодішні «ми» – це щось цілком окреме від Системи, куди входили і більшовицька партноменклатура, і Червона армія, і всі ті громадяни СССР, хто слухняно виконував накази «згори», а не боровся із Системою чи хоча б не дистанціювався від неї у «внутрішній еміграції»? Хіба може принести армія будь-якої тоталітарної держави комусь визволення?

Ні, все значно складніше... і простіше водночас.

Досить згадати, що після «визволення» Німеччини від нацизму переможці негайно пристосували табір смерті Бухенвальд для своїх по-

треб і що до нього відправили не лише діячів гітлерівського режиму, а й усіляких буржуазних демократів, які не схотіли прийняти нову владу. Причому дехто з нових в'язнів уже сидів у концтаборах влади попередньої. І, що цікаво, за ті самі гріхи – за прагнення свободи для свого народу...

Інакше кажучи, хіба Червона армія звільнила Німеччину від партійно-номенклатурного режиму? Ні, вона просто «підсадила» на місце одних тоталітарних соціалістів інших. І коли ні-

мецькі робітники влітку 1953 року спробували скинути нових фюрерів, на повсталих послали совєтські танки.

Тож своїм поступом Німеччина завдячує зовсім не «нам». Червона армія, звісно, змусила Гітлера з Геббельсом укоротити собі віку. Але ж чи можна забути санкціоноване гвалтування берлінських жінок?

Як на мене, нам (без лапок, себто здатним мислити самостійно) Друга світова війна дала

**НАМ Є КИМ ПИШАТИСЯ:
ТИМИ МІЛЬЙОНАМИ
УКРАЇНЦІВ, ХТО ПЕРЕЖИВ
ВІЙНУ Й УСУПЕРЕЧ УСЬОМУ
ЗБЕРІГ У СОБІ ЛЮДСЬКЕ.
ВОНИ Є СПРАВЖНІМИ
ПЕРЕМОЖЦЯМИ –
ТІ, ХТО НЕ ПУСТИВ У СВОЇ
ДУШІ ОТРУЄНИХ ВИПАРІВ
ОБОХ ЧЕРВОНОПРАПОРНИХ
РЕЖИМІВ**

мало підстав пишатися чимось. Так, була не-заперечна воєнна звитяга червоноармійців, які захищали рідні землі. Але чи не повинні ми так само вшановувати звитягу німецьких фольксштурмістів, які захищали свої міста від орд п'яних убивць та гвалтівників із червоними зірками на пілотах?

Час зрозуміти: тоталітарні режими не можуть нести свободу і справедливість.

Тоталітарні армії не здатні когось визволити.

Перемога одного тоталітарного режиму над іншим – це перемога одного отруйного павука над іншим, тільки що отрута чимось відмінна...

Хоча за будь-якого тоталітаризму людина має шанс залишитися людиною. І тому нам є ким пишатися, зокрема тими мільйонами українців, що пережили війну й усупереч усьому зберегли у собі людське. Вони є справжніми переможцями – ті, хто не пустив у свої душі отруєних випарів обох червонопрапорних режимів. ■

В'язні сталінського міфу

День 9 травня 1945 року не є жодним міфом, це хронологічна реальність. Це результат сукупних зусиль людства з ліквідації одного з найстрашніших тоталітаризмів – гітлерівського. Наш земляк-киянин, російський письменник і поет Ілля Еренбург описував, що робилося в світі 9 травня 1945-го: «Все сто столиц кричали вдалеке, в ладони хлопали и танцевали». Але вслід за тим у цю реальність конкретні сили (соціальні, політичні та інші) імплементавали власні міфи, які живуть до наших днів і не швидко зникнуть з історичного обрію. Ще з 1944-го сталінська пропаганда почала готувати світ до погляду, згідно з яким майбутня перемога над німецьким фашизмом – це передовсім зусилля СРСР. За цією тезою постає інша, тієї ж пропаганди, що це зусилля виключно керівництва Радянського Союзу. Фактично заслугу приписували генералісімусу Сталіну. «Сталінський» міф перемоги виявився особливо агресивним. Сама людська маса, яка, власне, й здобула перемогу, повірила в цей міф – персоніфікацію перемоги.

Наприкінці 1990-х і впродовж наступного десятиріччя, коли розпочалася агресія російських ЗМІ на територію України, ті чи інші слабкі спроби до ревізії цієї епохи – будьмо відвертими – фактично зникають і розчиняються в морі офіційної псевдоінтерпретації Другої світової війни. Наш читач і глядач не знає багатьох фактів. Водночас він, на відміну від західної людини, відчуває саме чуттєво, фізіологічно, психологічно всю важкість війни. А інтерпретація всього цього неадекватна, вона не лише неточна, а підла. При цьому вона орнаментується портретами Сталіна, розгортається в напрямі офіційної брехні.

Наша людина не знає про те, що говорив Хрущов на XX з'їзді у зв'язку зі Сталіним та проблемою України під час її визволення 1943–1944 років. Ідеться про наказ із ініціативи головнокомандувача Сталіна, підготовлений улітку 1944-го, підписаний Жуковим і Берією, про поголовну депортацію всіх радянських громадян, які перебували на території України під час окупації, на схід. Про автентичність цього документа сперечаються, але не думаю, що Хрущов, який у той час відповідав за Україну, зважився б у 1956 році фальсифікувати цей факт. Це було справді ініціативою Сталіна, призупиненою, вочевидь, тим самим Хрущовим і частиною українського керівництва, які принаймні зрозуміли, що це технічно

означає. Це викликало б громадянську війну в найстрашніших її обсягах і форматах. Наша людина рішуче нічого не знала про долю безконечно упосліджених Сталіним малих народів, передусім кримських татар. Якщо зараз новий міністр внутрішніх справ України (Анатолій Могильов. – Ред.) переконаний у тому, що татар «правильно депортували», що ж тоді доводиться говорити про «звичайну людину», на яку впала сталінська міфологія про «народи-зрадники». Німці в Криму спалили під час окупації 144 татарських села.

Україна не мала історіографії того обсягу, яку мала Радянська Росія, де були цілі інститути цієї самої нібито воєнної пам'яті, в яких відбувалося пересювання подій та їх інтерпретація. Остання розвивалася в суто міфологізованому напрямі. Україна спромоглася на кільканадцять книжок, до яких можна гранично серйозно поставитися. З'явилися спроби якогось кінематографа, на жаль, не більше ніж фрагменти. Водночас українські засоби масової комунікації безперестанку транслювали російський телевізійний продукт. Унаслідок цього наш пересічний глядач, читач, слухач не дуже відрізняється від російського. Він досі перебуває при тих чи інших міфологізованих квазісюжетах війни.

Це справляє трагічне враження, тому що на Заході ситуація цілком інша: там забувають про Другу світову війну. Над нею працюють фахівці, іноді в режимі певних деталей, здавалося б, цілком другорядних. Носіями суспільної пам'яті є не пересічні люди, а окремі фахівці. Західний обиватель не те що не володіє інформацією – коли захоче, він її отримає, і сповна. Він не хоче її отримувати. Він віддає перевагу політиці забуття.

Письменник Алесь Адамович, який пережив окупацію Білорусі, приїхав у Голландію й почув від тамтешньої письменниці: «Ну чому ви там на Сході весь час пишете про війну? В нас теж була війна, але в нашій літературі во-

єнної тематики вже немає».

Що з цим робити? Дуже багато залежить від влади, від медіаполітики, але поки що не робиться нічого. Якби в Україні з'явилася 100 серйозних історіографічних книжок про ту епоху, об'єктивні телесеріали, фільми, публікації в серйозних виданнях, ситуація змінилася б. Українська історіографія фізично не встигає за тим обсягом подій минулого, які треба опрацювати. До 65-річчя перемоги ми прийшли в міфах, казках і легендах радянської доби. ■

Автор:
Вадим
Скуратівський

**ЛЮДСЬКА МАСА,
ЯКА, ВЛАСНЕ, Й ЗДОБУЛА
ПЕРЕМОГУ, ПОВІРИЛА
В СТАЛІНСЬКИЙ МІФ –
ПЕРСОНІФІКАЦІЮ ПЕРЕМОГИ**

Східні торги

Як Москва з Заходом ділили Східну Європу

Автор:
Іван
Патриляк

Перша світова війна, спричинила появу нових незалежних держав у Центральній і Східній Європі, які відзначалися своєю економічною та політичною нестабільністю.

Після поразки Німецької імперії в Першій світовій війні й більшовизації Росії Польща стала основною державою, на яку в Центрально-Східноєвропейському регіоні зробив ставку Захід. Після Рапалльських домовленостей 1922 року й Берлінських угод 1926-го дві країни-ізгої тодішньої світової політики, Росія та Німеччина, розгорнули у військово-економічній сфері колосальну співпрацю, спрямовану насамперед проти Польщі та Франції. Цілком очевидно, що Париж і Варшава переживали з приводу можливого союзу Берліна й Москви. Французькій дипломатії в 1929 році вдалося пом'якшити відносини з Німеччиною. У фарватері дій Парижа йшла й польська дипломатія, яка теж домоглася розрядки на німецькому напрямку.

Водночас у СРСР розпочався відомий «наступ соціалізму на всьому фронті», який остаточно поховав непівський економічний лібералізм, а невдовзі знищив село й політичну опозицію сталінізму. Й без того поганий імідж СРСР у світі далі погіршується. В січні 1930-го радянські спецслужби здійснюють нахабну операцію в Парижі – викрадають білгвардійського генерала Кутепова. Францією прокотилася хвиля антирадянських публікацій і протестів. Німецькі політичні кола також заявили про недоцільність продовження «рапалльської політики». В лютому 1930 року нарком закордонних справ СРСР Максим Литвінов констатував «кінець Рапалло». Німеччина все більше дрейфувала в бік Франції та Англії. Натомість французи

обіцяли до липня 1930 року вивести свої війська з Рейнської області. На СРСР почали дивитися як на єдиного ворога західної цивілізації. В Польщі з'явився шанс отримати від Заходу мандат на роль «наглядача» за всім Центрально-Східноєвропейським простором.

У Варшаві все частіше починають вести мову про поновлення українсько-польського союзу 1920 року, повторення походу на Схід. За ідеєю створення великого Центрально-Східноєвропейського простору під польським патронатом усе чіткіше вимальовувалися силуети Франції, Британії та Німеччини. Європейські газети хором почали говорити про перспективу «хрестового походу проти більшовизму». В лютому – березні 1930 року в СРСР було оголошено «воєнну тривогу». Радянське командування передбачало одночасну атаку фортеці більшовизму по всій довжині західного кордону з одночасною висадкою англійських і французьких сил на території Північного Причорномор'я.

Проте можливий похід залишився в планах. Польща усвідомлювала, що сама не впрається з більшовицькою Росією (згідно з мобілізаційними планами, Червона армія мала виставити 100 дивізій на випадок війни, а Військо Польське могло розраховувати лише на 60). Потрібні були чіткі гарантії про участь Франції, Британії, Румунії й Німеччини в майбутній війні. Проте союзники з такими гарантіями не поспішали. Французи й англійці традиційно бажали зробити всю справу руками східноєвропейців, не гублячи своїх солдатів у далеких і незрозумілих краях.

ШЛАГБАУМ ВІДКРИТО

30 січня 1933 року новим канцлером Німеччини став Адольф

Гітлер. Європа з інтересом поглядала на ексцентричного політика, який здобув найвищу владу в своїй країні. Прихід Гітлера до влади збігся з цікавими подіями, які тоді точилися в дипломатичному світі Європи. З кінця 1932 року Франція, Італія і Британія обговорювали пропозицію Беніто Муссоліні відродити в Європі «Священний союз» у вигляді підписання пакту чотирьох держав – Італії, Франції, Британії та Німеччини. Римський диктатор пропонував повернути Німеччину до клубу великих держав, які контролюватимуть усю політику в Європі й зокрема матимуть право переглядати систему кордонів, яка склалася в Центрально-Східній Європі та на Балканах. 7 червня 1933 року в Римі було парафоровано відповідні умови терміном на 10 років. Відповідно до цієї угоди

ФОТО: AP

Центрально-Східна Європа стане зоною впливу нової, відродженої Німеччини, а Балкани – Італії. Але різкий протест із боку Франції й Польщі нівелював угоду чотирьох. Французи змушені були заявити про гарантії недоторканності кордонів на Сході континенту. Спроба керувати Центрально-Східною Європою та Балканами з чотирьох «цивілізованих» столиць провалилася.

Невдалі зусилля домовитися з Парижем про патронування Сходу підштовхнули німецького канцлера до нового кроку. Наприкінці 1933-го – початку 1934-го німецька дипломатія розгорнула активні переговори з Польщею. Перемовини завершилися укладанням 26 січня 1934 року пакту про ненапад на 10 років і суттєвим зближенням між двома колишніми

супротивниками. Французькі політичні кола, які в попередні роки толерували Варшаву не в останню чергу задля того, щоб гарантувати собі союзника на Сході в можливій новій війні з Німеччиною, були відверто розчаровані. З січня 1934 року починається невпинне зближення між Парижем і Москвою, найбільшими прихильниками якого стали французькі військові – маршал Петен і генерали Гамелен та Вейган. Французькі дипломати прагнули укласти «Східний пакт», за яким до зони впливу СРСР потрапляли фактично всі європейські країни на схід від Німеччини. Пакт мав передбачати спільний захист жертв можливої агресії з правом Червоної армії вступати на територію сусідніх держав для їхнього «захисту» та виконання «союзницьких зобов'язань». Варшава

ЗАКЛЯТІ ДРУЗИ.
Пакт Молотова-Ріббентропа став апогеєм цинізму у тодішній геополітиці

відмовилася підписувати пакт, який було зведено до двох договорів у травні 1935 року – французько-радянського й чесько-радянського. Обидва договори передбачали надати військову допомогу країні, яка постраждала від агресії. До того ж перша допомога Чехословаччині мала надійти від Франції, а лише потім від СРСР.

Налякані войовничою риторикою Гітлера, французи широко відчинили двері для повернення на арену світової дипломатії давнього господаря Центрально-Східної Європи – Росії.

РОЗІРВАНІ «ЛАНЦЮГИ ВЕРСАЛЯ»

Німецькі дипломати заявили низку протестів проти підписання французько-радянського договору, який порушував баланс сил у Європі. Гітлер пішов

на рішучі дії – окупацію демілітаризованої Рейнської області. 7 березня 1936 року з трибуни Рейхстагу канцлер заявив: «На дружні пропозиції та миролюбні запевнення, що неодноразово повторювала Німеччина, Франція відповіла військовим союзом із СРСР, спрямованим виключно проти Німеччини, який є порушенням Рейнського пакту. Відгоді Локарнські угоди втратили своє справжнє значення й перестали існувати. Отже, Німеччина не вважає більше, що пов'язана цими згаслими угодами». «Ланцюги Версая» було розірвано, стримувальні договори порушили всі підписанти. Через два роки до складу гітлерівського рейху без жодного пострілу приєдналась Австрія. Німеччина прискорено мілітаризувалася, поглядаючи на можливість нових територіальних придбань.

Французькі політики розуміли – що довше Німеччина буде зайнята проблемою повернення своїх колишніх територій на Сході, то спокійніше буде на Заході. Та й більшовизм утратить будь-яку нагоду через голову нової Німеччини захопити позиції на Заході континенту. В Парижі й Лондоні ухвалили: йти на поступки територіальним вимогам Берліна в Центрально-Східній Європі, аби лише не було війни... на Заході. На початку вересня 1938 року Гітлер почав відверто брязкати зброєю, погрожуючи Чехословаччині війною. В цих складних умовах гаранті чеської незалежності й територіальної цілісності – Британія та Франція – не знайшли нічого кращого, як зрадити чехів. Тим часом фюрер вирішив остаточно окупувати Чехію й після цього розв'язати війну з Польщею.

Гітлеру потрібно було подбати про швидке завершення східної кампанії, а воно було можливе за умови, що СРСР не вступить у війну на боці Польщі. Німецька дипломатія почала зондувати ґрунт на предмет зближення з більшовиками. Розуміючи натяки з Берліна, Сталін 10 березня 1939 року в своїй доповіді на XVIII з'їзді ВКП(б) чітко вказав, що є найбільшим подразником у

німецько-радянських відносинах: «Характерним є той галас, який зчинила англо-французька й північноамериканська преса з приводу Радянської України. Діячі цієї преси до хрипоті кричать про те, що німці йдуть на Радянську Україну, що вони вже тепер мають у руках так звану Карпатську Україну, яка налічує близько 700 тис. населення, що німці щонайпізніше весною цього року приєднають Радянську Україну, яка має понад 30 млн. населення, до так званої Карпатської України. Схоже на те, що цей підозрілий шум мав своєю метою підняти лють Радянського Союзу проти Німеччини, отруїти атмосферу й спровокувати конфлікт із Німеччиною без видимих на те підстав. (...) Звичайно, цілком можливо, що в Німеччині є божевільні, які мріють приєднати слона, тобто Радянську Україну до кузьки, тобто до так званої Карпатської України. І коли справді є там такі безумці, можна не мати сумніву, що в нашій країні знайдеться необхідна кількість гамівних сорочок для таких божевільних». Сталін також наголосив на тому, що саме у Франції, Британії та США очікують «походу Гітлера» на Радянську Україну й розглядають війну Німеччини проти СРСР як плату за згоду Заходу приєднати до рейху Судети і знищити Чехословаччину. Спротив Української Карпатської Республіки був потоплений у крові угорськими гонведами, «українська проблема» була принесена в жертву геополітичним інтересам могутніх європейських гравців. Взаємопорозуміння між Сталіним і Гітлером «із півслова» відкрило шлях до подальшої співпраці.

Пізньої ночі з 23 на 24 серпня 1939 року в Москві відбулася подія, яка стала піком практики цинізму в ставленні «великих держав» до долі дрібніших країн Центрально-Східної Європи. Весь Схід Європи від Фінляндії до Румунії був розділений між двома диктаторськими режимами. Найбільше не поталанило польській державі – її поділ в СРСР обґрунтували необхідністю приєднати етнічні українські та білоруські

ПОЛІТИКА СИЛИ. Внесок СРСР у перемогу дозволив Рузвельтові і Черчіллю дивитися крізь пальці на встановлення кривавого сталінського режиму у Центральній Європі

землі, проте первісно до Радянського Союзу мали відійти території аж до Вісли. Ідея про «захист західних українців і білорусів» виникла тоді, коли в Кремлі шукали пристойну формулу, під прикриттям якої можна здійснити агресію. Німецьке МЗС підкинуло ідею про «захист єдинокровних братів». Сталін відвів війська й поміняв центральну Польщу на Литву. Щоправда, передав при цьому під німецьку зону окупації суцільний український етнічний масив Підляшшя, Холмщини, Грубешівщини, Надсяння й Лемківщини, але чого не зробиш заради такої великої справи.

ПЕРЕГОВОРИ ЗА МУРАМИ

Доки берлінський диктатор займався Заходом Європи, його московський колега послідовно окупує території, які відходять до радянської «сфери впливу». Хоча й припускається двох помилок – неприємно заскочений опором фінів, він не поглинає Фінляндії цілком. 12–13 листопада 1940 року Вячеслав Молотов вів переговори в Берліні з Йоахимом Ріббентропом та Гітлером. Останній запропонував СРСР приєднатися до пакту Берлін–Рим–

Токію й зосередити свою увагу на захопленні територій Британської імперії в Азії – Афганістан, Іран, Близький Схід, Ірак, Індія. Натомість радянське керівництво додатково збажало отримати у свою сферу впливу всю Румунію, Угорщину, Болгарію, Сербію, Хорватію, Словенію, Грецію, протоки Босфор і Дарданелли.

Молотов вимагав, щоб Німеччина заплющила очі на остаточне поглинання Радянським Союзом Фінляндії й дала добро на створення військово-морських баз СРСР у Швеції та на Шпіцбергені з правом вільного виходу кораблям радянського ВМФ через данські протоки з Балтики до Північного моря. Фактично в Кремлі бажали створити два коридори, такі собі «Північний і Південний потоки» для експорту комунізму в Західну Європу. Тодішнє німецьке керівництво не погодилося на такий сумнівний якості товар. Було зрозуміло, що метою СРСР є понування над всією Європою. Гітлер видав наказ завершити плани війни проти СРСР і розгромити ненаситну сталінську імперію до завершення війни на Заході.

Після 22 червня 1941 року розпочалася найстрашніша ві-

йна в історії людства, війна за життєвий простір на Сході Європи. Перші тижні боїв Сталін лише прагнув якнайшвидше змусити Британію відкрити Другий фронт у Європі. Для цього 12 липня 1941 року було підписано великий договір із Британією, згідно з яким обидві сторони обіцяли не укладати сепаратного миру з Гітлером. А наприкінці липня 1941 року радянський посол у Лондоні Іван Майський домовився з лідером польського екзильного уряду Владиславом Сікорським про відновлення дипломатичних відносин. Домовився ціною відмови СРСР від західноукраїнських та західнобілоруських земель, що було зафіксовано відповідними угодами.

Після низки поразок Німеччина все більше уподібнювалася до політичного трупа, й тому для Сталіна настав час вести торгівлю Сходом Європи не з Берліном, а з Вашингтоном і Лондоном. Президент Рузвельт був не проти поділити світ на двох із Сталіним, до якого відчував дивну симпатію. Черчилль, намагаючись будь-що втриматися в «клубі трьох» задля збереження Британської імперії, вслід за Рузвельтом прийняв пропозиції Сталіна щодо майбутнього контролю СРСР над Центрально-Східною Європою. Наприкінці листопада 1943 року троє лідерів антитітлерівської коаліції зустрілись у Тегерані. Ця зустріч стала першим великим переділом Центрально-Східної Європи і Балкан на завершальному етапі війни. Зустріч у Ялті продовжила лінію Тегерана.

ПІСЛЯ ВІЙНИ НІКОГО ВЖЕ НЕ ТУРБУВАЛИ ДОКОРИ СУМЛІННЯ ЗА МУКИ НАРОДІВ НА СХОДІ КОНТИНЕНТУ

В грудні 1943 року відбулася ще одна важлива подія в міжнародному житті, яка стосувалась українських земель. Екзильний президент Чехословаччини Едуард Бенеш підписав угоду, якою СРСР визнавав цілісність території ЧСР станом на кінець 1937 року. Українське Закарпаття мало

стати розмінною монетою на шляху до порозуміння з чехами. Щоправда, через 11 місяців Бенеш був дуже здивований, коли дізнався, що радянські пропагандисти розгорнули на Закарпатті кампанію за приєднання цих земель до СРСР і через неповний рік таки приєднали їх остаточно.

У вересні 1944 року в Любліні маріонетковий уряд Польщі уклав із маріонетковим урядом УРСР угоду про кордон і обмін населенням. Сталін не був певний того, що Захід визнає новий кордон, тому зарезервував простір для маневру, підписуючи угоду руками своїх київських васалів. Кордон жодним чином не відповідав етнічній межі між українцями й поляками, залишаючи з польського боку великі українські етнічні території зі стародавніми містами Холмом, Ярославом, Перемишлем, Сяноком, Грубешевом тощо. 9 жовтня 1944 року до Москви прибув прем'єр Польщі в еміграції Станіслав Міколайчик разом із британським лідером Вінстоном Черчиллем. Після складних перемовин, які точилися навколо майбутніх кордонів Польщі, Сталін із Черчиллем поставили польського керівника перед фактом необхідності визнати нові рубежі країни, закріплені Ялтинськими угодами.

Згодом, у липні 1945 року, на Потсдамській конференції відбулося фактичне закріплення нових сфер впливу в Європі. Західна Європа була знову врятована ціною здачі сталінському режимові східноєвропейських народів. 50 років по тому Польща та Балтійські країни змусили Європу почути свою правду. Ці країни визнано жертвами радянської агресії й прийнято як рівноправних до ЄС.

Україна ж іще мусить написати своє окреме місце в історії ХХ століття. Адже головна відмінність між нами та іншими країнами Центральної й Східної Європи в тому, що Друга світова війна для України не початок трагедії, а трагічне продовження долі бездержавної східноєвропейської нації, що втратила незалежність у 1919 році. ■

Війна. Український рахунок

Втиснення української історії 1939–1950 років у межі радянсько-німецької війни нівелює внесок України в перемогу над Гітлером та закріплює за нею статус бездержавної нації

Автор:
Роман
Кабачій

Попри те що Віктор Янукович заявив спантеличеним європейцям, що Голодомор є «общім достоянням» народів СРСР, адекватно мислячі українці все ж знають, за що сталінський режим закатавав голодом українських селян, — з ідеєю окремішності української нації мало бути покінчено раз і назавжди. Натомість, чому українство зазнало масового знищення під час Другої світової

війни, хто винен у цьому — питання, на які не дано відповіді. Кожен, хто наступав зі Сходу, Заходу чи Півдня на українську землю, говорив про її визволення. Угорці в березні 1939-го «визволяли» від українців та чехів «свій» Унгвар і Мункач, совети у вересні 1939-го «визволяли» від «буржуазних поляків» «свої» Львов і Ровно, німці за два роки «визволяли» той самий Лемберг від «жидо-комуни».

Усі вони прикривалися «визволенням» українців, щоб нещадно їх експлуатувати, передусім як гарматне м'ясо.

Така сумна доля в бездержавних народів — вони часто стають лише матеріалом для чужих цілей: чи то сталінської імперії, чи рейху.

УКРАЇНА У ВОГНІ

«Якщо українські історики не нагадуватимуть західній суспільній думці, що в армії, яка здобула Берлін, українці становили другу за чисельністю національну групу після росіян, цього за них не зробить ніхто», — таку думку висловив у обговоренні проблем Другої світової війни, проведеному часописом «Україна модерна», польський дослідник Іжегож Мотика. Те, що 9 Травня Захід і так волітиме чути путінські міфи про «соотечественників» та керівну роль Кремля у перемозі над фашизмом, можна судити з блискавичної реакції ПАРЄ на слова Януковича про той самий Голодомор. Таке враження, що Старій Європі лінки розплющити очі на цілком очевидні факти. За свідченням французького мислителя Алена Безансона, у часи, коли він цікавився російською історією, був вражений відсутністю як української тематики у західних книгозбірнях, так і згадок всередині написаного про Російську імперію та СРСР: «Найперше, що вражає, — це дивна відсутність України в бібліотеці».

Друга світова війна як історична проблема якнайбільше придатна для повернення українського дискурсу у світову історію. Щоправда, робити це треба дещо в інший спосіб, ніж це робилося дотепер і окреслювалося тим самим Мотикою «українізацією»

Другої світової. І зовсім не так, як би це бачив тандем Табачника – Семиноженка, – зашивання української присутності у Другій світовій в шати радянсько-німецької війни. Це перекреслює будь-який шанс України вести свій історичний рахунок Другої світової війни, а також ображає тих українських воюючих, яким довелося воювати з німцями не в Червоній армії, а, приміром, у Війську Польському чи Українській повстанській армії. Крім того, викреслює з історії тих, хто боровся за Україну проти Радянського Союзу.

Назву Друга світова війна придумали не українці. Вона вміщує в собі цілий комплекс різних регіональних війн, кілька з яких відбулися на території України або за участю українців. По-перше, це радянсько-німецька війна 1941–1945 років у всій її багатогранності. По-друге, партизанська війна УПА проти німців, а після 1944-го – війна УПА із силами МДБ у Західній Україні. А ще війна сил Карпатської України проти хорватської Угорщини в березні 1939-го, що відкрила український рахунок жертв Другої світової, та громадянська українсько-польська війна на Волині, Галичині й Закерзонні у 1943–1947 роках. Для українців Друга світова війна почалася раніше від офіційної дати – взяття угорцями маленького незалежного Хуста 17 березня 1939-го – й закінчилася пізніше – умовно зі смертю лідера УПА Романа Шухевича 5 березня 1950-го. Дуже часто одні українці воювали з іншими українцями, і часто їм не залишали іншого вибору.

Причина відсутності єдиного україноцентричного погляду на історію Другої світової війни полягає в тому, що Україна була об'єктом, а не суб'єктом цієї війни. Українці були нещадним чином використані для зміцнення Радянської імперії, яка, подобається це чи ні, стала новітнім продовженням Російської імперії, лише значно кривавішим.

Народи, державність яких формувалася до або під час Другої світової війни, такі як Хорватія, Словаччина, Фін-

ПЕРШІ ОКУПАНТИ. Угорські війська на вулицях Ужгорода. 1939 р.

ляндія, Литва, Латвія, Естонія, тепер не мають проблем із визначенням своєї тодішньої ролі: це була вимушена, але державність під протекторатом або ж державність втрачена. Це відповідь названих народів на історію, написану переможцями. Європейська історія, на думку англійського історика Нормана Дейвіса, і так сформована так званими великими, і в ній немає місця для народів менших – нехай це будуть 40-мільйонні поляки чи 50-мільйонні українці. Ефемерний уряд УРСР десь за Волгою чи не менш ефемерне проголошення ОУН української державності у Львові 30 червня 1941 року нікого в світі не цікавить – українська територія за західними уявленнями була лишень полем битви між двома титанами.

Історія Другої світової війни – це історія переможців, протистояти цьому сприйняттю можуть сильні та впевнені у власній правоті народи. Українці, попри свій величезний внесок у перемогу, не вміють, а зважаючи на останні тенденції, не хочуть розповісти про себе світу. Нинішня українська влада слідом за бі-

лоруським «бацькою» паразитує на московських догмах, не усвідомлюючи, що, місця для України в них як не було тоді, так і немає тепер. І якщо Володимир Путін, щоб «прикупити» Польщу Дональда Туска, запропонував дефіляду на Червоній площі одразу після російських військ польським, і польськими після цього вони бути не перестануть, то чи виглядатимуть там українські війська як УКРАЇНСЬКІ? «Наши»? «Отечественные»? «Братские»? Союзницькими їх у Москві апіорі ніхто не назве.

МІСЦЕ ПІД СОНЦЕМ

Улюбленим творінням президента Леха Качинського, який, між іншим, до Москви 9 травня не збирався, було відкриття Музею Варшавського повстання. Те, що цей музей є одним із найсучасніших та найцікавіших у Європі, – це одне. Важливо інше: НАВІЩО тоді ще мер Варшави Лех Качинський задумав створити цей музей? Основною його метою було показати, по-перше, Москві: ось що ми, поляки, робили з німцями тоді, коли ваша армія стояла на іншому березі Вісли й спостерігала, як

вмирає наша столиця. Подруге, показати Лондону: ось таким є внесок Польщі у спільну перемогу тоді, коли ваші літаки кинули наше місто напризволяще. Хто не знає, Лех Качинський навіть вимагав від Великої Британії перепросин за її, так би мовити, «зраду». Це викликало скандал, тільки от хто тепер із європейських політиків не чув про Варшавське повстання?

Український внесок у перемогу стане відомим світу тоді, коли українська історична політика не ховатиметься у радянські шори, а навчиться називати речі своїми іменами. Нехай великий друг українського президента, вихованець КДБ Володимир Путін безпосередньо, як він це зробив у Катині, назве хоч приблизну кількість українців, рекрутованих Червоною армією і вистріляних заградотрядами у першому ж бою біля свого села. Нехай вони разом пояснять логіку НКВС, коли у тюрмах Західної України було розстріляно під час відступу Червоної армії тисячі ні в чому не винних політв'язнів. Нехай Табачник і Семиноженко, якщо покровительствують українофобській виставці «Волинська різня», створять у Луцьку Музей виселених українців, де покажуть, у яких умовах з використанням артилерії, літаків і танків за наказом лідера Радянської України Микити Хрущова було депортовано півмільйона українців із Польщі, а під дулами радянських автоматів вигнано 780 тис. поляків із території УРСР. Хіба це не війна? Не вітчизняна? А що це тоді – військова необхідність?

Норман Дейвіс у інтерв'ю польській газеті «Тигоднік повсехни» зазначає: «Понад 50 років усі підручники писалися так, якби Сталін був другом демократії, справедливості й свободи. Роками писали, що Червона армія визволила Польщу, Чехію, Угорщину. Так, ніби не було страшної тиранії, ніби Сталін не вбивав своїх людей, спершу росіян, пізніше українців, а згодом громадян інших країн, де досягав його режим». Якщо Путін спромігся назвати «мо-

МІЖ ДВОМА ЗАГАРБНИКАМИ.
Агітка Дивізії СС «Галичина»

БОЙОВЕ ХРЕЩЕННЯ.
Стрільці у бою за Карпатську Україну

ЗНОВ НА ЗЕМЛІ УКРАЇНИ.
Бійці Червоної Армії неподалік Харкова

ральною помилкою» вторгнення советів у Прагу в 1968-му, придушення повстання у Будапешті в 1956-му і засудити поділ Польщі у 1939-му, чому він не зможе зробити кроки назустріч українцям? Якщо його не проситимуть, не зможе. Володіючи медіа-ресурсами в Україні, маючи політичну підтримку в особі теперішньої української влади, навпаки, посилюватиме сталінський дискурс всіма можливими методами. Бо коли людина про щось запитує, чимось цікавиться, нею важче керувати, ніж коли людина «вже все про війну знає».

Якщо українська історична політика не спроможеться на формування власного погляду на історію Другої світової, а розглядатиме ці події із запозичених, чи то пак відроджених, поглядів на «Велику Вітчизняну», вона не зможе дати світу відповіді на запитання, які й без цього постійно звучать: якщо ваша держава називається Україна, що робили українці в СС «Галичина»? Чому відбулася етнічна чистка на Волині? Чому близько мільйона українців були змушені колаборувати з німцями? Чому українці воювали проти Фінляндії?

Якби українська влада відстоювала інтереси української держави, вона мала б сказати світові: «Ми українці, як бездержавний народ, опинилися між двох вогнів у Другу світову. Ми заплатили одну з найвищих цін у Європі за перемогу над нацизмом. Ми боролися проти сталінської деспотії й програли в нерівній боротьбі. Проте тепер ми стали вільними, й світ повинен визнати наш внесок». Українська трагедія має бути належно оцінена як на Заході, так і ідейними нащадками Сталіна у Москві. Найголовніше ж – переосмислення повинно відбутися в Україні. Наша трагедія в Другій світовій має постійно нагадувати нам: доля бездержавних народів – бути матеріалом для інших, і навіть найбільші жертви й звитяги таких народів залишатимуться не визнаними світом. ■

1939-1945

УКРАЇНА. ПОЛЕ БИТВИ ТИТАНІВ

ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЕТНІЧНИХ
ЗЕМЛЯХ ПІД ЧАС
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

1 вересня 1939 р.

Напад III Рейху на Польщу. У складі Війська Польського загинуло **20 тис. українців**

1942–1945 рр.

Українсько-польський конфлікт на Галичині, Волині (**15 тис. загиблих українців і 35 тис. поляків**) та на Закерзонні (Холмщина, Підляшшя, Надсяння, Лемківщина) – **5 тис. загиблих українців і 1,5 тис. поляків**

Квітень 1940 р.

З **21 тис. розстріляних** у СРСР офіцерів Війська Польського (Катинь, Харків, Медноє, Херсон) третина – українці

Сучасні кордони України

17 вересня 1939 –

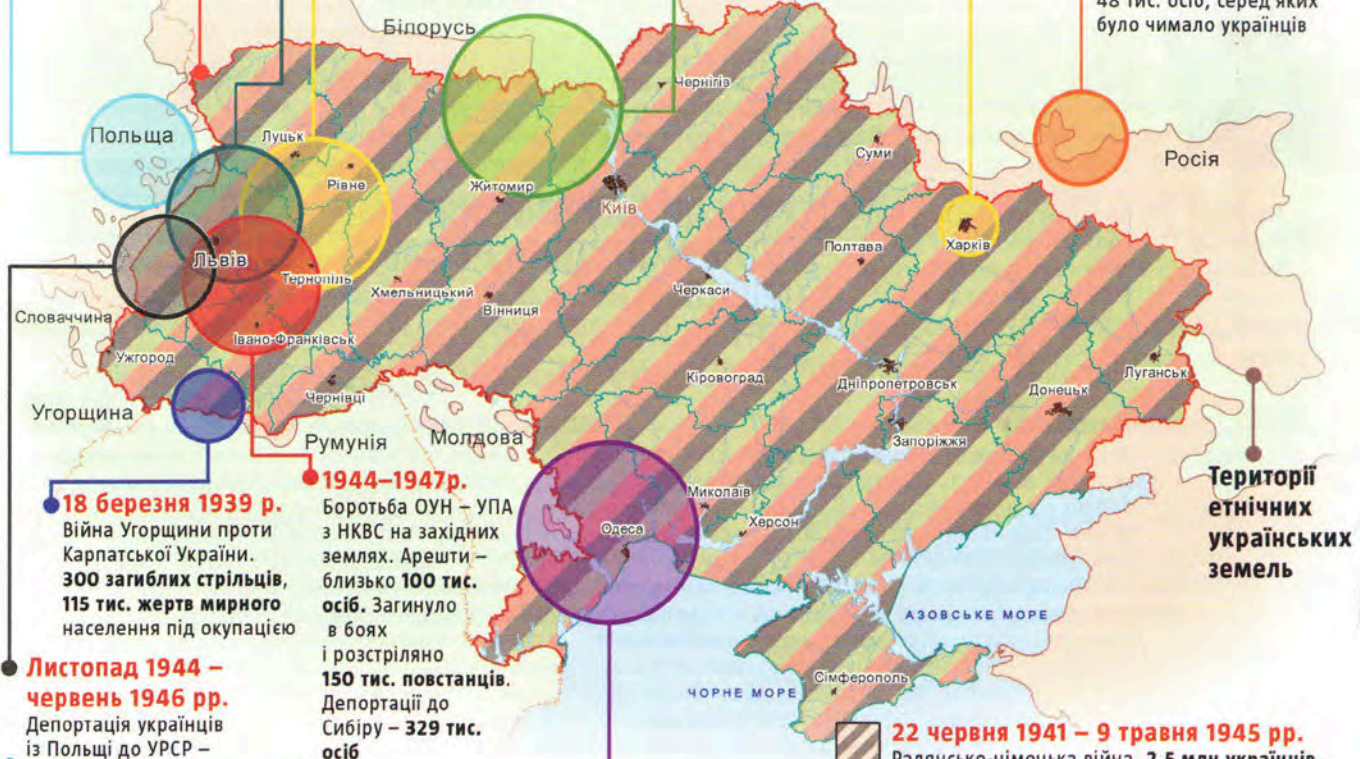
22 червня 1941 рр.
Радянська окупація Галичини і Волині. Репресії та розстріли – **18 тис. осіб**. Депортації до Сибіру – **320 тис. поляків та українців**

1942 р.

Входження з боку Білорусі радянських партизанів, боротьба червоного підпілля в Україні. **40 тис. жертв**

13 листопада 1939 –

13 березня 1940 рр.
Радянсько-фінська війна: жертви в Червоній армії – **48 тис. осіб**, серед яких було чимало українців

18 березня 1939 р.

Війна Угорщини проти Карпатської України. **300 загиблих стрільців, 115 тис. жертв мирного населення** під окупацією

Листопад 1944 –

червень 1946 рр.
Депортація українців із Польщі до УРСР – **488 тис. осіб**;

27 квітня – 28 червня

1947 р. – акція «Вісла»: депортація решти українців Польщі на північній і західній (понимецькі) землі Польщі – **152 тис. осіб**

1944–1947 рр.

Боротьба ОУН – УПА з НКВС на західних землях. Арешти – **близько 100 тис. осіб**. Загинуло в боях і розстріляно **150 тис. повстанців**. Депортації до Сибіру – **329 тис. осіб**

1941 – 1944 рр.

У межах нападу Німеччини окупація Південної України військами Румунії, створення губернаторства «Трансністрія». Загибель **300 тис. осіб**, переважно євреїв

22 червня 1941 – 9 травня 1945 рр.

Радянсько-німецька війна. **2,5 млн українців** загинуло на фронті. Втрати мирного населення – **5,5 млн осіб**

1941–1943 рр.

Примусові роботи в Німеччині. Вивезено **2,4 млн осіб**

1945–1953 рр.

Останній сталінський удар. Репресовано **15% загальної кількості фронтовиків**, із них приблизно третина – українці

ВТРАТИ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ – 8 МЛН
ВТРАТИ ВІД ГОЛОДУ – 1 МЛН ОСІБ
ДЕПОРТОВАНО ЗАГАЛОМ – 2,7 МЛН ОСІБ

Незакінчена війна

Коли врешті наступить «вітчизняний мир»?

Автор:
Олександр
Гаврош

Мій прадід, закарпатський селянин Юрко Гаврош загинув у 1915 році на російському фронті, так і не побачивши свого єдиного сина. Цілоком можливо, що поліг він від кулі такого ж українця, з тією різницею, що служили вони в арміях ворожих імперій. Його синові, а моєму дідові – теж Юркові Гаврошу – випала батьківська доля: знову воювати на російському фронті й знову в шинелі чужого війська. Мого другого діда Юрка Пецу також насильно мобілізували, й він перебував в угорському трудовому таборі.

Нині чомусь сором'язливо мовчать, що з СРСР у Другій світовій війні воювала не тільки Німеччина. У воєнних діях проти Червоної армії брали участь вояки цілої низки європейських країн: Італії, Угорщини, Румунії, Болгарії, Словаччини, Хорватії. Тобто майже всі нинішні західні сусіди України, за винятком Польщі. Сотні тисяч закарпатських українців мобілізували до угорського війська й відправили на східний фронт. Так само насильно одягнули румунські шинелі українці Буковини та Бессарабії. В складі словацьких формувань були українці Пряшівщини. Друга угорська армія, яка дійшла аж до Дону, нараховувала 200 тисяч солдатів. Під час кровопролитних боїв вона втратила 150 тисяч убитими, пораненими й полоненими. Скільки між них було українців, які полягли від своїх єдинокровних братів із червоними зірками на пілках?

Ясна річ, ніхто не запитував мого діда, чи хоче він воювати. Питання стояло руба: або береш у руки гвинтівку, або під військовий трибунал. Тож вибору не було. Деякі закарпатці рятувалися від служби, нелегально переходячи радянський кордон, де їх одразу... саджали в табори. Тож шинелі гонведів [з угорської «захисник вітчизни»] одягнуло майже все чоловіче населення Закарпаття. Іздовим в артилерії служив письменник Іван Чендей, ходив в атаку поет Федір Потушняк, угорським офіцером був художник Ернест Кондратович, здався в радянський полон сатирик Марко Бараболя, який так і не повернувся з таборів...

Усі вони воювали приблизно так, як мій дід, якому судилася доля стати мінометником. Тільки-но офіцер відвертався, солдати ставали пацифістами. А щойно угорські дивізії відступили до Закарпаття, українці в шинелях миттєво зникали в найближчому лісі чи в кукурудзі. Попри те, що дезертирство каралося розстрілом. Саме так повертався додому мій дід, якого на біду ще й зловили в лісі партизани. Та навіть ці «червоні месники» нічого

не робили тисячам вояків, які брели поодиночці чи групами до своїх домівок по всьому Закарпаттю. Так закінчилася війна для мого діда, який свого часу був поранений і лікувався в госпіталі у Станіславові. Кров у війні пролив, лише цю його солдатську жертву ніхто так і не оцінив, хоча прожив він до 83 років. Це інші ветерани діставали почесні – ордени й медалі, квіти, концерти, увагу. Дід, звичайний закарпатський колгоспник, не був за радянською ідеологічною системою фронтовиком. Просто у «Великій Вітчизняній війні» для мого діда немає місця. Але воно є в «Другій світовій війні», яка не ділить нинішню Європу на переможців і переможених. Бо Франція й Німеччина нині разом відзначають День закінчення війни.

Я торкнувся тільки одного аспекту – примусової участі українців у арміях інших країн, що перебували в гітлерівській коаліції. Про них теж слід пам'ятати. Бо це була величезна внутрішня трагедія для більшості цих людей. У фронтових щоденниках угорський вояк Іван Чендей (майбутній Шевченківський лауреат) бажав власним підрозділам... поразки. Бо з того боку фронту були «руські», такі самі, як і ми. Зате коли він потрапив у партійну немилість, «Закарпатська правда» не

проминула згадати, що Чендей служив у «окупантів». Начебто там не служили всі інші закарпатські чоловіки.

Мовчимо вже й про часовий відрізок, який у Другій світовій війні значно ширший, ніж у «Великій Вітчизняній».

Адже перші українці полягли зі зброєю в руках ще в березні 1939 року, боронячи Карпатську Україну (нинішню частину України!) від угорського агресора. А через півроку українці в складі Війська Польського вже воювали з німецькими частинами. Хіба вони не заслуговують на згадку в розповідях про події найкривавішої війни в історії людства? Чи тільки з 22 червня 1941 року починається офіційно дозволена істина? Так, для Москви війна, можливо, й стала Великою Вітчизняною. А для України?

Для українців вона була значно складнішим і трагічнішим явищем, набагато багатомірнішим. Згадаймо хоча б про Українську повстанську армію, яка нараховувала до сотні тисяч солдатів і воювала як проти Гітлера, так і проти Сталіна. Тому замість радянського ідеологічного чорно-білого штампа слід послугоуватися нейтральним і загальноприйнятим «Друга світова». І тоді в цій кривавій всевітній бійні знайдеться місце всім. Навіть моєму дідові, мінометнику невідомої мені угорської частини. Бо кожна війна рано чи пізно має закінчитися миром. Навіть якщо газета «Правда» оголосила її «Великою Вітчизняною». ■

**У «ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ»
ДЛЯ МОГО ДІДА НЕМАЄ
МІСЦЯ. ВОНО Є В «ДРУГІЙ
СВІТОВІЙ», ЯКА НЕ ДІЛІТЬ
ПЕРЕМОЖЦІВ І ПЕРЕМОЖЕНИХ**

К Н И Г А Р Н Я

З 7 по 16 травня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

◆ У Києві

Книгарня на вул. Лисенка, 3:

8 травня о 12.00 – дитячі читання до Дня матері з товариством «Український сувенір»: народний одяг і найкращі вірші для матусь.

11 травня о 18.00 – презентація першої події музичного проекту «НажиВо», показ ексклюзивних відеоматеріалів. Гурти «Юркеш» і «Таруга».

12 травня о 18.00 – презентація книжки Анатолія Дністрового «Письмо з околиці» від видавництва «Грані-Т».

13 травня о 18.00 – презентація книжки Сашка Дерманського «Чудове чудовисько в Країні Жаховиськ» від видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА».

Книгарня на вул. Спаській, 5:

7 травня о 18.00 – FRI-D-CLUB: чергове засідання англійського розмовного клубу.

16 травня о 15.00 – літературний тандем у межах «Білоруської весни»: Зьміцер Вішньов та Андрей Хадановіч. Відкриття «Білоруської полицки».

◆ У Львові (просп. Свободи, 7):

11 травня о 18.00 – презентація книжки Лариси Іванків «Лакмус».

12 травня о 18.00 – тренінг «Еволюційний коучинг» від психолога, засновника цього напрямку Едмунда Щебальського.

13 травня о 18.00 – зустріч із сербським прозаїком та літературознавцем Слободаном Владушичем (модератор – укладачка антології сербського оповідання «Нездоланий ерос оповіді» Алла Татаренко).

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

11 травня о 18.00 – FRI-D-Club. Дискусійний клуб для тих, хто хоче покращити розмовну англійську.

12 травня о 16.00 – показ від кіноклубу ArtHouse: Pink Floyd – The Wall (реж. Алан Паркер, 1982).

13 травня о 16.00 – семінар на тему студентського самоврядування від Івана Омеляна, експерта з питань молодіжної політики, члена обласної ради та Східноукраїнського фонду розвитку демократії.

13 травня о 18.00 – кінопоказ у межах благодійної акції «Серце до Серця»: «Запах жінки» (реж. Мартін Брест, 1992).

14 травня о 18.30 – поетичний фестиваль «Текстура». Масові літературні читання за участю Ірини Шувалової, Сергія Онищенка, Марії Козиренко, Катерини Каруник, Ігоря Зарудка, Олени Рибки та ін.

16 травня о 14.00 – перегляд та обговорення науково-популярного кінофільму «Число 666: потрактування в Біблії».

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

7 травня о 18.00 – екологічна акція від міжнародної організації AIESEC.

11 травня о 16.00 – Green party від міжнародної організації AIESEC: показ колекції одягу з екологічно чистих матеріалів, вечір акустичної музики.

12 травня о 19.00 – показ фільму Тоні Скотта «Справжнє кохання».

13 травня о 18.00 – презентація роману Степана Процюка про життя Василя Стефаника «Троянда ритуального болю».

16 травня о 19.00 – новий проект Юхима Дишканта у співтворстві з Дмитром Москальцем «У затінку дівчат-квіток» і візійний проект Євгенія Лущикова The Cunt.

Інформаційний партнер

Тиждень
Культури та Мистецтва

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Батярський травень

Старе-нове обличчя Львова: замість майовок танці й День батяра

ФОТО: КОСТЯНТИН СМОЛЯНІНОВ

Автор:
Леся Соловчук

Філіжанка, колежанка, мешти, канапка, файна кобіта – мінімальний мовний інструментарій, необхідний для всіх, хто їде вперше до Львова. Цими словами галичани не просто говорять – ними смакують. Перекласти їх літературними відповідниками «кружка», «товаришка», «туфлі», «бутерброд» і «вродлива жінка» вважається не по-львівськи. Усі ці слова – частина батярського балаку, культури довоєнного Львова.

МОДНЕ – ЗДАВЕН ВІДОМЕ

А ось що насправду неможливо пояснити – хто такий львівський батяр. Словники подають надто скупе пояснення: «зірвіголова, хуліган, здатний на різні витівки». Якщо поставити це запитання першому ліпшому львів'янині, він зопалу відріже: «Ну як хто? Батяр – то є батяр!» Хіба що пощастить – і

він одразу перейде до демонстраційного матеріалу: дотепних анекдотів, байок і культових пісень, які не одне десятиліття бродять Львовом. А веселі пісні тієї епохи знають усі – мабуть, передаються з молоком матері.

Сьогодні батярувати у Львові знову стало модно. Третій рік поспіль тут святкують День батяра, на який з'їжджається чимало гостей, зокрема з Польщі та Росії, незважаючи на те, що преса в цих країнах критично і ревниво ставиться до такого святкування. У росіян злісно називають його «Днем кишенькового злодія». У поляків авторські претензії – вони вважають батярство виключно своїм. На це у львів'ян аргумент, як криця: такого явища не зафіксовано ніде у світі взагалі, зокрема й у жодному старому місті Польщі.

Символічно вибрана дата для батярування – 1 травня, коли одна половина України гуляє на майовках, а друга саджає картоплю. Це так схоже на львів'ян, які вперто ігнорують

пострадянські святкування. Під час свята на центральних площах відтворюють атмосферу довоєнного Львова. Хто бажає – стріляє з рогатки у тирі, можна долучитися до співання пісень, повчитися танцювати, почути батярські жарти. Тисячі туристів із захопленням чекають на інтермедії та жартівливі кпини, які розігруються на різних майданчиках у центральній частині міста. Увечері – батярський концерт. Важко встояти під запальні батярські пісні та мелодії. Самі ж мешканці Львова заздалегідь готуються до свята – жінки виймають зі скринь старі сукні, капелюшки і парасольки, а чоловіки – картаті камізельки, метелики, цівки і циліндри. Бо саме так одягався правдивий батяр.

ИНТЕЛІГЕНТ-ГУЛЬВІСА

Щоправда, цей образ уже давно не відповідає похідному слову. «Бетьяр» з угорської – розбишака, волоцюга. Так називали львівських зухвальців ще австро-угорські поліцейські наприкінці XIX століття. Та й самі львів'яни проти такого глєвкого тлумачення.

Персонаж, який дійшов до наших часів із пісень та байок, виглядає екстравагантно, іноді навіть по-панськи, але обов'язково з пікантним елементом – картатим шарфом, капелюшком, підкрученими вусами, підкороченими штанинами. В уявленні львів'ян він веселий та інтелігентний, відчайдух і шибеник, трохи вар'ят, трохи гульвіса. Говорить балаком – мішаниною з польських, українських, німецьких, єврейських та вірменських слів. Любить пиво, жінок, але найбільше – Львів.

Більшість батярів були мешканцями передмість. Гуртувалися в шинках, звідки їх потім тягло на різні подвиги і кпини. Не визнавали постійної роботи від дзвінка до дзвінка, бо цінували свободу і жили з підробітків. Найвідоміші батяри з Підзамча, Замарстинова, Кле-

СЛОВНИЧОК

Гальба – кружка пива.
Рандка – побачення закоханих.
Маринарка – піджак.
Цизорик – ніж.
Спацькати – зіпсувати.
Шкраби – черевки.
Мешти – туфлі.
Смага – горілка.
Філіжанка – горнятко.
Колежанка – товаришка.
Сервус – привіт

парова, Личакова. Вони влаштували гучні забави, слава про які довго котилася містом.

Та найкраще зрозуміти, хто такий батяр, можна з їхніх колоритних жартів та іронічного ставлення до життя: «батяр я си батяр з малої дитини – як мав штири рочки, ходив до дівчини», «бо я гультай, яких мало», «на вулиці Колонтая баба лупить поліцаю», «роззують, роздягнуть ще й писок наб'ють».

ОДЧАЙДУХ-ГЕДОНІСТ

Причини виникнення явища, що живить кров і плоть Львова, треба шукати в аурі самого міста – в його карнавальній і багатонаціональній атмосфері. Жити разом стільком народам допомагали гумор і забави. Зухвальці з передмістя перетворилися на легенду. Зокрема, цим треба завдячувати батярувкам – унікальним пісням. Їхні мотиви теж самобутні, й це далеко не шансон.

Як зауважив Віктор Морозов, «Львів того часу був своєрідним Лас-Вегасом – із сотнею кав'ярень, ресторанів, борделів, сюди люди приїжджали розважатися. Тому й нинішнім львів'янам це передалось генетично – культура батярства відроджується сама собою».

Перша згадка в польській літературі про батярство міститься в книжці Зигмунта Мілковського. Він пояснював походження цього феномену специфікою соціальної структури Львова – досить великого галицького міста, де існували «професійні вуличники». Після цього з'явилося ще чимало досліджень батярства як явища. Польський автор Вітольд Шольгін визначив батярство так: «Відчайдухи і волоцюги львівських передмість – це плем'я, без якого неможливо собі взагалі уявити це місто. Вони прийшли на цей світ разом із самим Львовом».

Як українські, так і польські історики сходяться на тому, що спершу батярі-герої мали зовсім не інтелегентне походження. Поміж них були відомі кишеньківці, конокради та інші маргінальні соціальні елементи. Проте згодом батярувати почала й молодь, особливо студенти.

Незважаючи на те що львів'яни переконані, буцімто аналогів батярству в світі немає, певні паралелі в різні часи та в різних країнах історики все ж проводять. Приміром, подібне явище було в багдадському халіфаті в XII столітті, де молодіжні товариства збиралися на вулицях і кепкували з перехожих. В англійській монархії у 80-х роках XVII століття теж було щось схоже. Щоправда, не соціальні низи, а золота молодь об'єднувалася групами, які називали себе на індіанський манер «могавки», і вдавалася до жорстоких жартів над іншими. Зрештою, не могло не бути батярів і в самій Угорщині, звідки й прийшло це поняття.

ГЕНЕЗА ПЕРСОНАЖА

Де ж узявся той самий інтелегентний, чемний і веселий батяр із підкрученими вусами і в картатій маринарці? Його поява завдячує літературі й журналістиці. Перші симпатичні герої з'явилися у львівському гумористичному часописі «Поченгель» (Poczęgiel, 1911–1933). Батярський дует Юзюка Цюхря та Сташка Заліваяка викликав таку симпатію читачів, що невдовзі й інші львівські видання почали запроваджувати моду на таких персонажів на своїх сторінках.

Класичний образ батяра був створений в гумористичному дуеті Щепка і Тонця в 1930-х. Саме вони виконали пісню «Тільки у Львові» у кінофільмі «Волоцюги» (1938): «Бо де ще є людям так файно, як ту – тільки ві Львові». Згодом ця пісня стала не лише батярською, вона й дотепер є неформальним гімном Львова. Потішні діалоги Щепка з Тоньком авторства Віктора Будзинського іноді виходили за межі гумору – діалоги плавно переходили з побутових кпнів на жарти щодо місцевої влади.

У 1990-х батярський рух набрав обертів у Львові. Після «перекладу» на той самий львівський балак, тобто стилізованому українською мовою, 2002 року з'явився альбом пісень Віктора Морозова «Тільки ві Львові». Ще два альбоми видав гурт «Стожари».

Сьогодні наслідувачі батярів – львівські радіоведучі Доцько і Шльома, відомі своїм

ЖАРТИ І ЖАРТУНИ

Віктор Морозов, співак-батяр:

Батярські жарти часто використовують у кінематографі. Нещодавно я бачив один із них у фільмі Кустириці: приходять до кінотеатру пихатий панок, під час сеансу батяри організовано просовують йому в кишеню довгу трубочку, скручену з паперу, і справляють малу нужду в його кишеню. А далі найцікавіше – яка буде реакція. Траплялося, перестрівали пана в капелюсі й пропонували купити за пристойну ціну цеглу, загорнуту в газету. Панок знав: якщо відмовиться, може постраждати. Відголоси батярської культури бачимо і в Києві. Як назвати Юрія Луценка, який не тільки побив поліцаїв, а й київського мера вдарив нижче пояса? Це справжній батяр!

Юрій Винничук, письменник-батяр:

Це люди, які живуть тут і зараз. Сьогодні весело – завтра якось буде. Батяри не любили працювати: спекулювали на базарах, втюхували поламані годинники, придумуючи байку про те, що це модний годинник, який треба щогодини підкручувати. Їхне світосприйняття подібне до «філософії» Швейка, який завжди поведився незалежно, викручувався в армії і не робив ніякої кар'єри. Був такий випадок. У 1970-х троє батярів – Віктор Морозов, Микола Рябчук та Григорій Чубай – розіграли Інститут прикладного мистецтва, видавши себе за гостей з Югославії. Мало собі язика не зламали, говорячи батярською «югославською», зате розкрутили господарів на бенкет.

Іван Радковець, батяр-львовознавець:

Траплялися дуже дотепні випадки. Наприклад, один батяр заявив поліціантам, що має в дупі найяснішого цисаря Франца Йосифа. Його, ясна річ, заарештували, але суд не наслідився занести такий склад злочину до протоколу.

Тому батярові довелося відсидіти за розголошення «неправдивих відомостей про місцеперебування Його Цісарсько-Королівської Величності».

Мало хто вже пам'ятає, як хлопці «водили гусака»: переважно студенти, тримаючись один за одного, гуськом бігли через усю центральну частину Львова, забігаючи у кав'ярні, де їх пригощали пивом або кавою. Де газда відмовлявся наливати, батяри піднімали все догори дригом. Є й масні жарти – на межі пристойності. Розказують про одного карлика з Личакова, який часто піджартовував над літніми панянками. Колеги допомагали перевдягнутися йому в дитину. Коли підходила старша жінка, «хлопчик», демонструючи, що він змерз, просив її допомогти йому «посюсяти».

колеритним гумором. А нинішній образ батяра (чи його літературний варіант) став невід'ємною частиною характеру Львова. З його допомогою львів'яни дозволяють собі бути частиною світової карнавальної культури. ■

Капітан Очевидність

Фантастичний екшн
Джона Фавро продовжує
геройства Залізної
людини й натякає,
що приватна власність
урятує світ

Залізну людину від інших супергероїв відрізняє одна важлива річ – він грає начистоту. Для всіх його попередників «звершення добрих справ» було чимось на кшталт непристойного захоплення, яке потрібно найретельнішим чином зберігати в таємниці. Всі вони вели подвійне життя, докладаючи чимало зусиль для того, щоб на їхню публічну особистість не впало й тіні підозри в супергеройстві. В цьому очевидно є свій резон: необмежена влада одноосібно вершити правосуддя – надто велика насолода, щоб у ній привселюдно зізнаватися. Тим більше, ні для кого не таємниця, що бачення справедливості завжди залежить від місця, з якого дивишся. Відтак для більшої переконливості це місце краще не афішувати. Анонімність у цьому випадку допомагає створити ефект істини – Бетмен прилітає просто з неба, а з неба, мабуть, видніше. Тож варто

«Залізна людина-2».
У кінотеатрах
України
з 29 квітня

віддати належне Тоні Старку за чесність. У кінці першої серії екранізації коміксу він у прямому ефірі заявив: «Залізна людина – це я». І тепер усі жителі планети Земля (а він супергероєм світового масштабу) знають – у випадку конфліктної ситуації справедливість до них прилетить просто з розкішної вілли на узбережжі Лос-Анджелеса. Й щоб не виникало зайвих запитань, у другій серії містер Старк робить ще одну безапеляційну заяву: «Я приватизував мир на землі». А право вільно розпоряджатися своєю власністю, як відомо, – основа демократії. Утім, миротворча діяльність Тоні Старка в фільмі «Залізна Людина-2» є не більш ніж сценарним тлом. Режисер Джон Фавро намагається

Анонси

8–10 травня, 13.00

Park.in

Стрийський парк
(Львів, збір біля пам'ятника
Я. Кілінському)

Черговий етап міжнародного проекту «Трансгресії» перетворить львівський парк на мистецький майданчик для інсталяцій, перформансів та синтезованих проєктів. Поряд із визнаними майстрами contemporary art (Павло Ковач, Сергій Якунін, Ганна Сидоренко) творитимуть молоді митці: Олег Сусленко, Руслан Тремба, Володимир Топій, Дмитро Шиян. Куратором проєкту став відомий львівський художник Мирослав Вайда. За словами організаторів, проєкт Park.in – це своєрідна арт-діагностика публічного простору.

КІНО | №18 (131) 07–13.05.2010

10–22 травня

«Білоруська весна»

Культурно-освітній центр
«Майстер-Клас»
(Київ, вул. І. Мазепи, 34)
Фундація ЦСМ
(вул. Щекавицька, 34)
Книгарня «Є»
(вул. Спаська, 5, вул. Лисенка, 3)

Фестиваль сучасної нецензурованої білоруської культури проходить у Україні вчетверте. Художниця Лора Янушчик представить авторські «вицінанки» – традиційний жанр білоруського ужиткового мистецтва. Ще одна виставка експонуватиме 50 робіт переможців конкурсу Belarus Press Photo-2010. Також відбудеться відкриття «Білоруських полочок» у книгарнях за участю Уладзімера Арлова, Андрія Хадановіча та інших.

12 травня, 19.30

Сієнна Дален

Рівненська обласна філармонія
(Рівне, вул. Драгоманова, 20)

Канадська вокалістка, композиторка та поетеса працює в різних музичних напрямках. Виробивши свій оригінальний підхід до сучасного джазу, Сієнна також грає північноамериканський фолк із елементами джазу та року. Під час концертів вона виконує авторські пісні,

самостійно акомпануючи собі на фортепіано та гітарі. «Надзвичайний вокал та чуда інструментальна робота. Сієнна стовідсотково знає, як передати свої думки через музику», – відзначає продюсер та музикант Білл Хендерсон.

дарувати глядачам насолоду від численних спец-ефектів, не обтяжуючи жодною геополітичною проблематикою. Зло, яке доводиться перемагати супергерою в сиквелі, має радше характер особистих труднощів: від загрози здоров'ю, яку становить умонтований у його серце реактор, до загрози життю, що уособлює керований жагою кровної помсти російський фізик-богатыр Іван Ванко (Міккі Рурк, окраса фільму). Головне, що ці загрози дозволяють із необхідним розмахом продемонструвати видовищний потенціал усіх присутніх в арсеналі героїв технологічних супервинаходів.

Олександра Киричук

CD

Рок-збірка. «Євшан-зілля».

Головне завдання «Євшан-зілля» – промоція талановитої музичної молоді країни. Цього разу ініціатори збірки не поклалися на власні сили, а задіяли різні інформаційні ресурси задля збору й відбору музичного матеріалу по всій країні. Тому «Євшан-зілля-2010» перетворилося на серйозну антологію сучасної музики в mp3-форматі, що містить 80 треків. Очевидні відкриття збірки – гурти «Гра в темну», «Серце Дженіфер», «Помста». Є тут і «гранди», зокрема «Кому Вниз», «Мандри», «Вій».

ТаРУТА. «Народжені в любові».

Піднесено-поетична назва дебютного альбому «тарутян» викликана тим, що під час його підготовки троє музикантів стали батьками. Лідер гурту Євген Романенко стверджує, що в цьому релізі органічно поєдналися автентичний спів, акустична музика та етнорок. Репертуар, побудований на його авторських піснях, містить і присвяту Василю Гонтарському – лідерові формаци «Вся Клуб». Дизайном платівки опікувався відомий литовський фотохудожник Юозас Валюшайтіс.

Тельнюк: Сестри. «Сонмо».

Останній диск сестер є водночас несподіваним і прогнозованим. Це сучасний, по-справжньому актуальний саунд та відображення системного мислення, коли альбом є не просто набором нових треків, а передусім тематично цілісним твором. Надзвичайно важлива органіка почуттів, образів та ідей родинного дуєту, адже вони створюють вичерпні емоційно-інтелектуальні пісні. «Сонмо» – це перехід від сну до дійсності – стан людини, коли вона максимально беззахисна», – каже Галина Тельнюк.

11–14 травня

Фестиваль аргентинського кіно

Палац мистецтв (Львів, вул.Коперника, 17)

Програма фестивалю пропонує переглянути вісім сучасних аргентинських кінострічок. Поміж них кримінальна драма «Дев'ять королів» про двох шахраїв, що втрапили в халепу. Сповнені доброго гумору життєві колізії 82-річної жінки та її сина у «Розмовах із мамою».

«Служба доставки «Добре життя» – чорна комедія про мешканців передмістя Буенос-Айреса, котрі випікають пончики-чуррос. А фільм-фентезі «Три хвилини» переносить у паралельний світ закоханих журналіста Алекса та студентку Анну.

12 травня, 18.00

Презентація книжки

Книгарня «Є» (Київ, вул. Лисенка, 3)

Свою нову книжку Анатолій Дністровий жартома називає ultra light публіцистикою. До «Письма з околиці» ввійшли філософські мікроесеї, вибрані авторські статті, записи з нотатника й блогу. Різні теми, наче частинки пазла, створюють багатогранну картину авторських рефлексій: поезія й радіація, Кант і кінематограф, стоїцизм і слабкість, мовчання й профані, письменники та психоаналіз живота. Під час презентації письменник розкаже про створення книжки та відповідь на запитання читачів.

13 травня, 20.00

ManSound

Кафе «ПроJazz» (Дніпропетровськ, вул. Рогальова, 126)

Вокальний джазовий секстет виступить на честь свого 15-річчя. За роки існування колектив здобув славу «національного культурного бренда міжнародного значення». Знаменитий вібрафоніст, патріарх джазової музики Лайонел Хемптон сказав про ManSound: «Вони по-справжньому співають!» У репертуарі гурту – популярні джазові композиції, госпел і слов'янський фольклор в оригінальному аранжуванні. Окрім перевірених часом хітів, зі сцени прозвучать нові композиції, що увійдуть до наступного альбому.

Між рифами й ритмами

Американський гітарист Джон Скофілд вважає, що «правильного» джазу не існує, ігнорує музичні догми й любить грати просту музику

Автор:
Вячек Криштофович

Гітару Ско (так його називають колеги, приятелі та світова музична спільнота) можна впізнати з кількох перших тактів – так само, як трубу Майлза Девіса, рояль Телоніуса Монка чи голос Френка Сінатри. Його історія почалась у 1970-х і не поспішає закінчуватися. Він робить усе, що захоче, попри те, сподобається це вам чи ні. Нарешті Джон Скофілд дістався України, завітавши на харківський фестиваль ZaJazz. Із цього приводу хочеться говорити не про його офіційний винайтовий статус у світі джазової гітари, а про нього самого. Щоправда, без жодного пафосу, який завше не личить хорошим людям.

ПОЗА СЦЕНОЮ

Джон Скофілд, як і домовлено, спускається в хол найкращого харківського готелю, радісно вітається. Коли не знати, що він родом зі штату Огайо, вчився в бостонському Берклі та мешкає в Нью-Йорку, можна подумати, що він справжній британець. Не за акцентом, а за вкрай шляхетною манерою спілкування. В цій людині немає й натяку на зухвалість того музиканта, котрий уже за кілька годин вийде на сцену, щоб порвати публіку на лахміття. Як і в усіх справжніх зірок, ступінь його амбіцій та забаганок обернено пропорційний до його справжнього статусу.

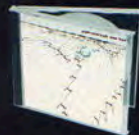
Об'єктивно, Скофілд і за віком (58 років), і за кількістю творчих здобутків, і за місцем поміж сучасних джазових і не тільки гітаристів був найкрутішою персоною на цьогорічному ZaJazz (лаври першої зірки на фестивалі він ділив із колосальним піаністом Гонсало Рубалькаба – проте хай кожен обирає своїх улюбленців на власний розсуд). Навіть той факт, що Джон Скофілд у середині 1980-х грав у самого Майлза Девіса, залишає творчий та кар'єрний відбиток на все життя. Втім, неправильно вважати, що Девіс його «створив»: він його запросив уже сформованим музикантом.

– Ні, звичайно ж Майлз мене не створив, – пояснює ексклюзивно для **Тижня** Скофілд. – Мені тоді вже було років 30. Я активно виступав у Нью-Йорку з багатьма музикантами, починаючи з 1970-х. Але він ме-

ДИСКОГРАФІЯ ДЖОНА СКО- ФІЛДА. ВИБРАНЕ

John Scofield
Live, 1977

Bar Talk, 1980

Still Warm, 1985

Loud Jazz, 1987

Time on My
Hands, 1990

What We Do,
1993

Groove Elation,
1995

A Go Go with
Medeski Martin
& Wood, 1998

не багато в чому змінив. Додав упевненості. Якось я подумав: «Коли самому Майлзу подобається, як я граю – а він мій улюблений імпровізатор, – то мені варто довіряти власним інстинктам»... Я зміг сфокусуватися на власному стилі. Тобто більше повірив у самого себе.

ПОЗА УСТАЛЕНОСТЯМИ

Підтверджуючи свою репутацію вишуканого та винахідливого гітариста, Скофілд ніколи не ходить протоптанними стежками. Власне тому він і є одним із найкращих гітаристів світу. Хоча останні 13 років Ско тяжіє до спрощення музики. Починаючи, мабуть, із альбому A Go-Go (з його допомогою він витяг на суд світової аудиторії супергрупу Medeski, Martin & Wood), він уперто виконує доволі прості для сприйняття прифанковані рифи та ритми. А такими платівками, як Bump, Uberjam, Up All Night, а також Out Louder у квартеті Medeski, Scofield, Martin & Wood він довів, що здатен спростити найскладнішу ідею мало не до рівня стилю drum'n'bass і «надіміти» якоюсь психоделією. Звісно, паралельно в нього й далі виходять суто джазові альбоми (ScoLoHoFo, En Route та Saudades), але тенденція музиканта бути виразним завдяки простоті очевидна.

– Іноді музика, яка мене зачіпає просто як прихильника, – дуже проста, – зізнається віртуоз. – Особливо всі ті старі блюзові записи. З дитинства слухав блюз Чикаго – Мадді Вотерз, Хаулін Вулф, Бі Бі Кінг, Р'н'В того часу, давній фольк-блюз. У 1960-х блюз став дуже популярний. Усі ці записи – разом із музикою соул – можна було почути по радіо, а не в якомусь гетто... Й мене тягне до тієї мелодійності. Проте водночас я захопився і джазом, почувши записи Чарлі Паркера.

Найсмішніше, що цього разу ми виконуємо забагато нот – значно більше, ніж у тій музиці, про яку зараз говоримо – продовжує Джон Скофілд. Я на це дивлюся так: ти навчаєшся грати багато нот, але це стає своєрідним «прикриттям» для відсутності ідеї. (Замислено посміюється, витримуючи тривалу паузу). І якщо йдеться про мої

останні записи... Минулорічний альбом Piety Street – це пісні госпел (із вокалом. – Авт.), і це проста музика, проте її вкрай важко виконувати з певним відчуттям цілісності. Для мене важливо, щоб усе було виконано правильно, коректно. Цього досягти надзвичайно складно. Хоча мені – не настільки, бо я слухаю багато подібної музики. Так, ця музика проста, але знайти саме прості правильні ноти – зовсім нелегко, інакше всі це робили б, чи не так? Кожен міг би стати Арегою Франклін чи Стіві Вандером. Увесь минулий рік чи й більше я виконував виключно оті пісні госпел. Це було гучним, електричним, фанковим – зовсім іншим, ніж теперішній тур.

У. Т.: А що ви вкладаєте в поняття «проста музика»?

– Як на мене, ми називаємо таку музику «простою», але це лише слово. Коли ми граємо з Medeski, Martin & Wood, іноді трапляється абсолютно вільна імпровізація – а це дуже важка річ, що вимагає певного вміння, якого в багатьох немає. Водночас ми виконуємо до біса мелодійних речей, як у нашому другому спільному альбомі Out Louder. І мене постійно тягне до простих фанкових речей. Але коли я виконую більш джазову музику, як бібоп, я граю також у цьому ненагромадженому контексті. На щастя, можу грати мелодійно, що було б неможливо, якби не опанував контексту. Завжди виникають проблеми, коли все стає надто ускладненим. Це майже як у студентів: кожен починає грати джаз, й усі навчаються виконувати забагато нот. Однак з'являється відчуття, що ти насправді не імпровізуєш, а просто «ганяєш гами», виконуєш напрацьовані фрази. Ти не в цьому моменті. Це те, чого я уникаю. Хоча мені подобається змінювати жанри.

Тепер, власне, про його квартет. Барабанщик Білл Стюарт, за словами Скофілда, – один із найкращих партнерів та людей, із якими за честь виступати разом («Це таке щастя, коли ти граєш і не маєш контролювати все довкола, бо всі все роблять правильно, й тобі не треба за-

йматися нічим, окрім як власне грати»). Чудовий контрабасист Бен Стріт колись уже виступав у Харкові. Молодий піаніст Майкл Екрот був учнем Скофілда по класу ансамблю.

У. Т.: Яку головну ідею ви намагаетесь донести своїм учням?

– Я не даю уроків як таких. Навряд чи комусь зможу допомогти в цьому сенсі – однією конкретною порадою. В Нью-Йорку сиджу й граю зі своїми студентами, ми проробляємо якісь технічні речі... Розповідаю їм дуже-дуже багато. Немає чогось одного. Я справді вірю, що будь-хто, достатньо обдарований, здатен усмоктувати музику, як губка. І чим більше навколо таких людей досвідченіших музикантів, тим краще

вони навчаються. Й це те, що я їм можу запропонувати. В мене немає викладацького методу як такого.

У. Т.: Невже? В мене колись була ваша відеошкола...

– О ні... В мене була відеошкола – дуже-дуже давно. (Скофілд сміється, децю присоромлено.) Так... Знаєте, вірю в музичну теорію, в усі ці гами та закони. Це як наука, яка є вкрай важливою. Але речі, які я казав у тому своєму відео – це те, про що базикає будь-хто, хто робить музичні школи, те, що можна прочитати в підручнику про музику.

У.Т.: Здається, вас зовсім не обходить і ніколи не обходило, що в джазі вважають правильним, а що – ні.

**ДИСКОГРАФІЯ
ДЖОНА СКОФІЛДА.
ВИБРАНЕ**

**Works For Me,
2001**

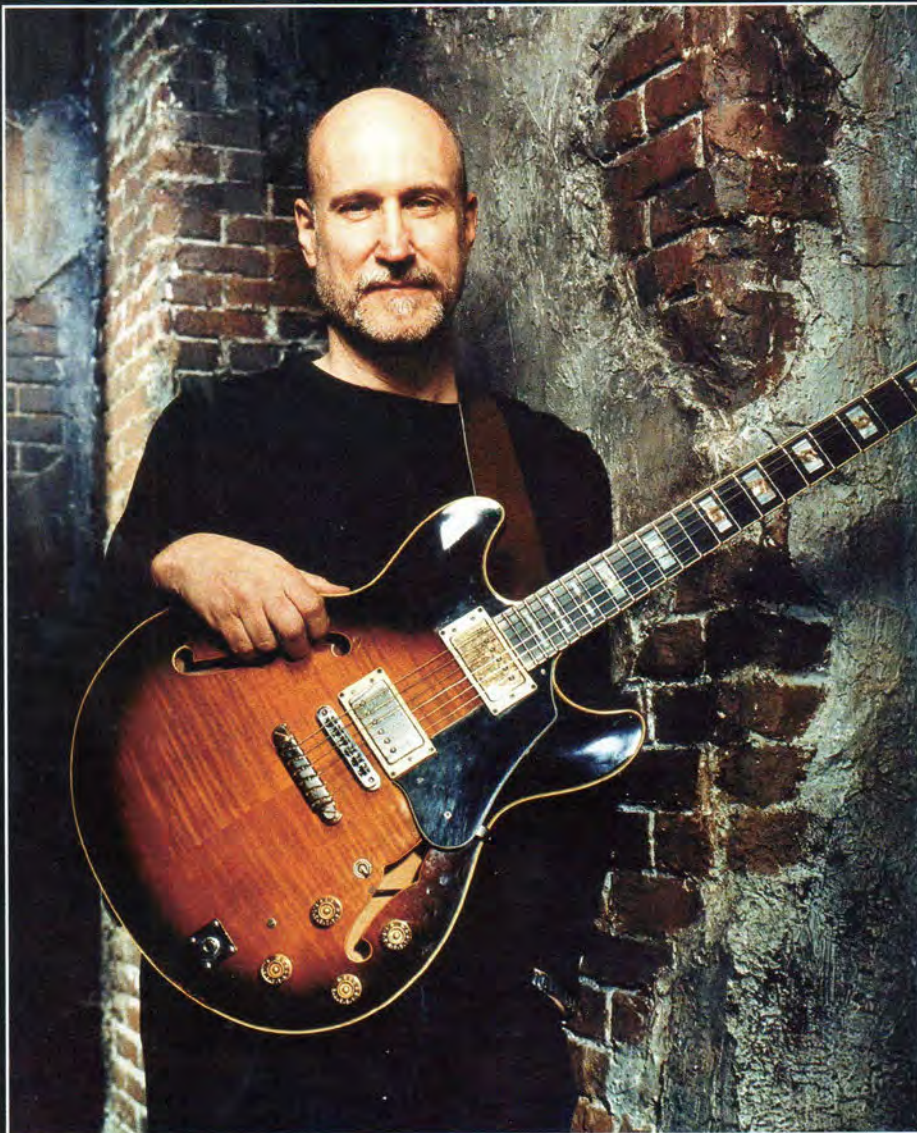
**Piety Street,
2009**

– Я не думаю, що є якісь «правильно-неправильно». В мене свої власні «правильно» та «неправильно». Перш за все, тебе не навчать в школі грати джаз. Ти маєш йти за власними почуттями. Для цього є багато шляхів. Ніхто тобі не скаже, як правильно. Цей світ великий. Мені подобається проста фраза: джазу можна навчитися, але джазу не можна навчити. Якщо в людини є талант і прагнення, не так уже й важливо, чи навчаєш ти її. Вона й без тебе навчиться.

НА СЦЕНІ

Здалося, квартет усе ще прилаштовувався одне до одного: це був перший виступ у турі, який вони гратимуть протягом місяця щодня (!) по всій Європі. Вони виконували бібоп Чарлі Паркера та Діззі Гіллеспі, грали стандарти, як і обіцяв Скофілд, а також його нові та не дуже композиції, що можна зарахувати радше до хард-бопу – прифанковані-приблосовані, інтровертні, де паузи важать навіть більше, аніж ноти поміж ними. Джазовий та бібоповий – це, мабуть, не зовсім той несамовитий Ско, якого мріяв побачити хлопець мого віку та уподобань. Не атомна бомба. Проте до цього слід ставитися так, як і сам Скофілд: «Коли чую чийось гру, я вчуся й роблю висновки, незалежно від того, подобається мені це чи ні. Є багато людей, котрих дуже поважаю за те, які вони музиканти, але мені не подобається їхня гра, стиль».

Як там хто, а я ніколи наживо не чув, щоб людина так вільно та органічно поводитися з гітарою, коли вони разом із інструментом здатні висловити все, що їм заманеться, з будь-якою інтонацією й на будь-якій швидкості та поза усталеними стандартами. Він навіть не користувався своїми легендарними гітарними «примочками», а просто – в старий добрий спосіб – увімкнувся просто в підсилювач... І все одно робив зі звуком гітари те, на що не здатні 99,9% гітаристів у цьому світі. Відчуття, ніби він їй то передавлоє горлянку, то дає висловитися на повну. Ніби не він грає на гітарі, а вона сама розповідає те, що треба... ■

Автор висловлює щирі подяку Говарду Менделу та Сюзан Скофілд за допомогу у здійсненні інтерв'ю.

Недовго музика грала...

Партія регіонів ініціює скасування обов'язкової 50-відсоткової квоти на трансляцію української музики в теле- й радіоефірі

Днями у Верховній Раді було зареєстровано законопроект про внесення змін до Закону «Про телебачення та радіомовлення». Ініціатор – народний депутат від Партії регіонів Олена Бондаренко. Виявляється, найбільшою проблемою нашого телерадіопростору є наявність норми про обов'язкову 50-відсоткову квоту на трансляцію музичних творів вітчизняних авторів у ефірах радіостанцій і телеканалів. Головним аргументом на користь усунення цієї норми є твердження Бондаренко, що в «українських архівах не вистачає музики, яка могла б наполовину заповнити ефіри радіостанцій». Відповідально заявляю: цілковита брехня, за якою – погано приховане бажання прибрати з ефірів навіть ті крихти національного продукту, які там ще якимось дивом продовжують існувати.

27 лютого 2004 року на сайті urok.domivka.net з'явився цікавий документ – «Відкритий лист творчої інтелігенції з приводу катастрофічної ситуації в аудіовізуальному просторі України», де вельми аргументовано було викладено претензії понад ста представників музичного цеху країни з відомими прізвищами. Йшлося про тотальні утиски українських музикантів, співаків та композиторів у телерадіопросторі країни. Йшлося про панівне на «ефемках» поняття «формат», якому нібито не відповідають твори українських артистів. Відкритий лист також містив список із 5 тисяч рекомендованих для трансляції так званих неформатних музичних творів. Лист адресували тодішнім президенту Леонідові Кучмі та прем'єр-міністру Вікторові Януковичу. Попри заклики врятувати вітчизняного виробника музичного продукту, якогось руху назустріч «підписанти» так і не дочекалися.

Загалом, 50% національної музики в ефірах – це міф, створений самими «ефемками», оскільки згадану квоту вони виконували виключно вночі. Тобто того ж Тараса Петриненка або Тараса Чубая як якусь запеклу альтернативу було свідомо винесено «за дужки». Невже пані Бондаренко не влаштовує, що українська хоч уночі, та звучить? Чи подібне ставлення до державної мови викликане тим, що сама депутатка – як і багато інших діячів із Партії регіонів – не може її вивчити?

Часто спілкуючись із багатьма українськими артистами, які працюють у різних музичних жанрах, я просив їх прокоментувати ситуацію у вітчизняному fip-просторі й не почув жодного доброго слова про радіостанції, які чомусь названо українськими.

Кожна «ефемка» – башта, яка надійно відгородилася від артистів залізобетонним поняттям «формат». Тож поп-сурогат російського виробництва – це «формат», а якісна європейська українська музика – це «неформат». Не дивуйтеся, буває ще гірше. Пригадую випадок, коли одна аудіокомпанія звернулася до провідних київських «ефемок» із пропозицією розмістити пісні з нового альбому гурту «ВВ». Знаєте, що їм відповіли? «Ми не будемо ставити «ВВ», тому що вони співають українською». Ви можете назвати хоча б одну країну у світі, де столічна радіостанція відкидає пісню через те, що вона написана державною мовою? Гадаю, на всій земній кулі є лише одна така країна. І є лише одна-єдина Національна рада з питань телебачення та радіомовлення, яка подібне мовчки ковтає.

Справедливості заради, варто зазначити, що дискримінації зазнають не тільки українськомовні артисти. До генерального плану нищення української культури автоматично потрапила й російськомовна її частина. Замовчування та ігнорування музичної культури цілої держави – це злочин. На запитання про квотування національного ефірного продукту відомий скрипаль і викладач Кирило Стеценко відповів так: «У Франції франкомовний продукт має становити не менше ніж 60%, із яких 20% – це обов'язково твори молодих, ще не відомих артистів. У нас, до речі, є велика проблема з поя-

вою нових імен на аудіоринку. Починаючи з 1998-го, цей процес оновлення сильно загальмований через експансію продукту з Росії. Власники найбільших мас-медіа розглядають Україну як територію для просування музики інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок саме український продукт. А якщо пускати – то на дискримінаційних умовах. Це і є поясненням того, чому на нашому ринку домінує російська попса. Якщо держава не захищатиме свого виробника, це загрожує цілковитим витісненням із ринку всього українського».

Ситуація з утисками національного музичного продукту виглядає цілковито абсурдно порівняно з нормальними цивілізованими країнами. Уявімо якщо б, наприклад, француз повернувся після тривалої мандрівки додому і в рідному Парижі ввімкнув приймач чи телевизор. На першій же «ефемці» (каналі) він чує англійську пісню. Далі те саме – й навіть гірше, бо наступна транслює «британський блатняк». Він нервує, телефонує друзям, мовляв, що сталося? В країні переворот? Отже, те що для француза страшний сон, для українця буденна дійсність. ■

Автор:
Олександр
Єштушенко,
музикознавець

ЗАМОВЧУВАННЯ ТА ІГНОРУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЦІЛОЇ ДЕРЖАВИ – ЦЕ ЗЛОЧИН

Космічний горобець

США запустили унікальний невеликий безпілотний космоплан, який у перспективі може змінити не лише галузь ракетобудування, а й військово-політичну ситуацію на планеті

Автор:
**Андрій
 Баєвський**

22 квітня зі стартового майданчика SLC-41 американського космічного центру імені Кеннеді на мисі Канаверал злетіла ракета Atlas-V із багаторазовим безпілотним апаратом X-37 на борті. Новий космоплан трохи більший восьми метрів завдовжки й здатен вивести на орбіту лише 900 кг корисного вантажу. Саме він, за задумами стратегів космічної програми США, має замінити велетенський Space Shuttle. Човник X-37, результат спільної роботи NASA й компанії Boeing, втілює в собі як останні досягнення науки і техніки, так і нову ідеологію освоєння космічного простору – скорочення кількості пілотованих польотів і зростання ролі повністю автоматизованих апаратів.

СУМНОЗВІСНИЙ SPACE SHUTTLE

Наприкінці 2010 року має відбутися останній політ космічного човника Space Shuttle. Починаючи з 1981 року, він 134 рази стартував із космічного центру імені Кеннеді. Спочатку планувалося побудувати чотири шатли, розраховані на 100 запусків кожен, і один додатковий для тестів. Насправді кожен із п'яти побудованих човників здійснив набагато менше польотів, при цьому було втрачено два космічні апарати. Загальні витрати бю-

джету США на програму перевищили \$160 млрд.

Розробка багаторазового апарата спиралася на теоретичні тези про нижчу, ніж в одноразових носіїв, вартість доставки вантажів на орбіту, а також можливість повернення дороговартісних супутників на землю. Однак труднощі експлуатації, аварії та завищений бюджет змусили NASA припинити програму значно раніше, ніж було вичерпано ресурс літальних апаратів. Попередня американська багаторазова космічна система Space Shuttle запам'яталася не так численними місіями на орбіті, як катастрофами човників «Челенджер» і «Колумбія» з людськими жертвами. Катастрофа «Челенджера» в 1986 році зупинила польоти на два роки й завдала першого, дуже сильного удару не лише по іміджу програми, а й по бюджету NASA. Аварія «Колумбії» в 2003 році фактично поставила хрест на використанні системи Space Shuttle. США не бажали надалі нести втрати від аварій надзвичайно дороговартісних апаратів та загибелі астронавтів.

Політ багаторазових орбітальних систем зазвичай складається з трьох фаз – вихід на орбіту, орбітальний політ і керований «літаковий» спуск до атмосфери з наступним приземленням. Для виведення супутників на орбіту вже давно

Ракета Atlas - V із апаратом X-37 на борту

Двигун РД-180

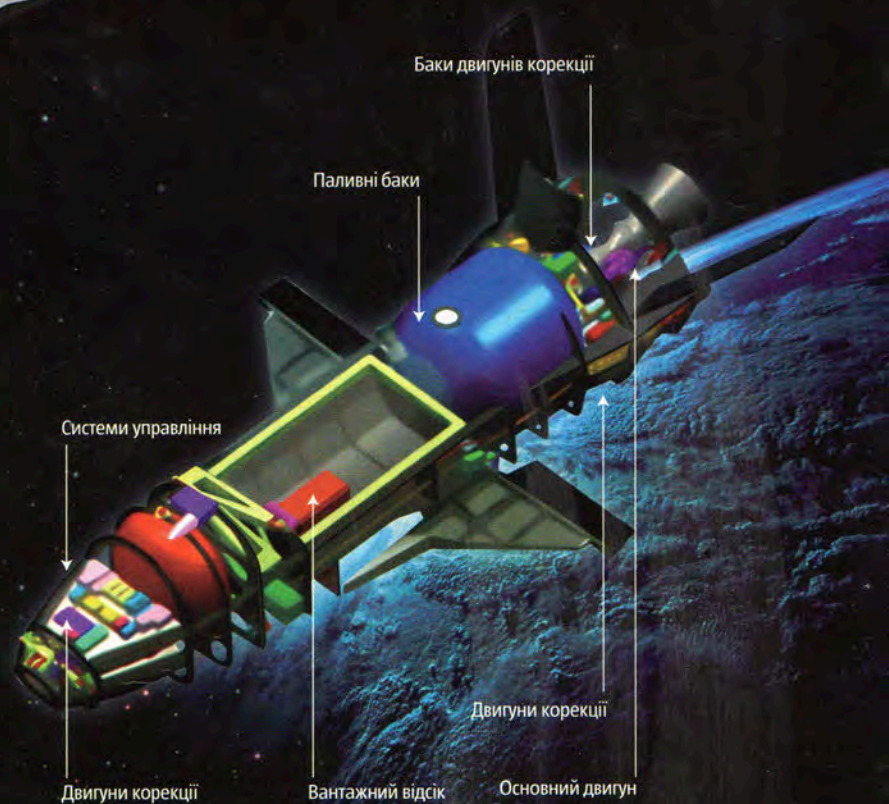
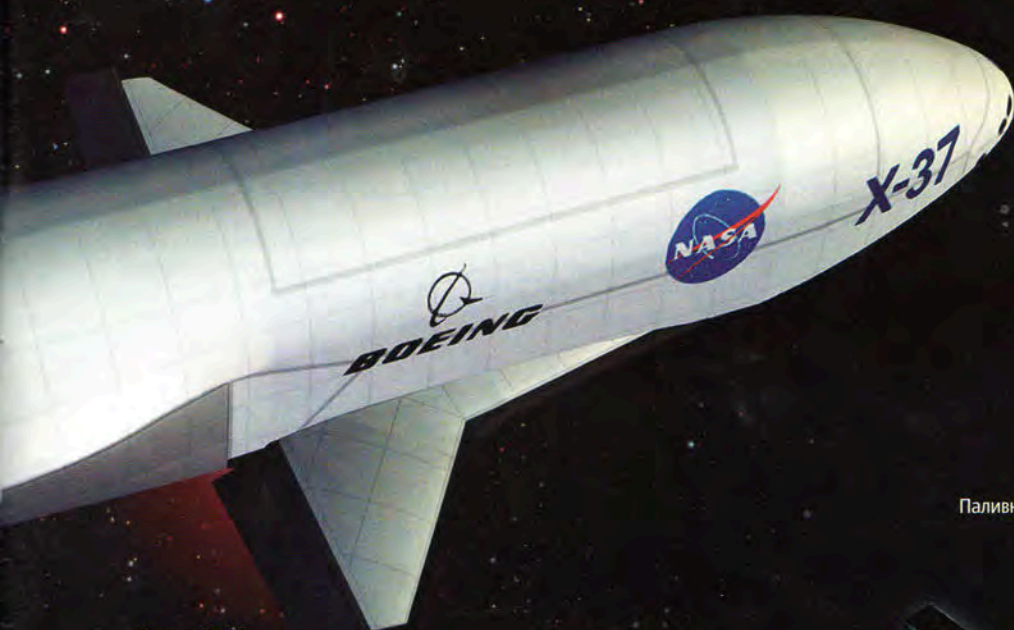
Перший ступінь

немає потреби в пілоті, а можливість безпілотного керованого спуску в атмосфері й посадки продемонстрував ще радянський аналог шатла «Буран» у 1988 році. Сьогодні ж небо просто кишить безпілотними літальними кораблями. За всієї поваги до космонавтів і астронавтів мусимо визнати величезні перспективи саме безпілотних апаратів, не скрутих можливостями людського організму й не обтяжених системами підтримки життєдіяльності екіпажу.

Крім того, суттєве зменшення маси сучасних супутників, тотальна мініатюризація електронного фаршу, підвищення вагової віддачі акумуляторів і нові матеріали зни-

Boeing X-37

Довжина апарата – 8,9 м
 Розмах крил – 4,5 м
 Злітна вага – 4990 кг
 Вантажопідйомність – 900 кг
 Екіпаж відсутній

зили вимоги до вантажопідйомності ракет. Нині вже немає потреби виводити на орбіту десятки тонн за один підхід, тому зростає попит на відносно невеликі й економічні ракети класу «Зеніт-3SL», які використовують у проекті «Морський старт». Фактично, якби не Міжнародна космічна станція (МКС) і не обслуговування гігантського космічного телескопа «Хабл», важко було б сказати, чим можна заповнити 30-тонний вантажний відсік системи Space Shuttle.

ВІД СУПУТНИКА ДО «СТРІЛ БОГА»

Водночас необхідність доставляти вантажі на орбіту не зникла, й NASA необхідно було ви-

найти новий апарат для цього завдання. Ним і став багаторазовий безпілотний космоплан X-37. Підходи, які лежать в основі нового апарата, свідчать, що американська космічна промисловість вміє робити висновки не лише з власних невдач, а й з успіхів суперника. На відміну від Space Shuttle, спорядженого величезним баком і маршевиими двигунами в хвості самого човника, новий X-37 виводить на орбіту потужна ракета-носіє Atlas-V. Космічний апарат просто встановлюють на ракету аналогічно до «гагаринського» одноразового космічного корабля. Atlas-V дозволяє виводити на орбіту цілий спектр космічних апаратів, що різняться як габаритами, так і

вагою. Використання окремої ракети для виведення на орбіту космопланів та іншого корисного вантажу робить систему гнучкою та універсальною, а також значно скорочує бюджет проекту й терміни його реалізації.

До речі, на першому рівні ракети Atlas-V встановлено радянський двигун РД-180, розроблений КБ «Енергомаш». Двокамерний РД-180 – модифікація РД-170, який використовували на ракеті-носієві «Енергія». Після неодноразових вогневих випробувань цей двигун отримав дозвіл на експорт до США й використання для запуску американських супутників – унікальний для історії освоєння космосу випадок. ■

ПРОЕКТИ БАГАТОРАЗОВИХ КОСМІЧНИХ ЧОВНІВ

Головними замовниками нової системи Х-37 стануть, швидше за все, військові. Про це свідчить украї бідна інформація щодо проекту в ЗМІ, відсутність офіційних даних про програму польоту та призначення самого апарата. Але експерти припускають, що він може бути оснащений як супутниками комерційного або наукового призначення, так і мініатюрними перехоплювачами чужих супутників. Ще один із варіантів навантаження – «Стріли бога», кінетична зброя для руйнування наземної інфраструктури з космосу. Американський план модернізації ВПС від 2003 року містить пункти про кінетичну зброю космічного базування, а корпорація RAND випустила спеціальний реліз, присвячений перевагам нового засобу знищення. Вольфрамові стрижні з теплозахисним покриттям мають відділятися від орбітального човна, входити в атмосферу та вражати ціль за рахунок неймовірної швидкості. Дешевизна, точність, безпека в експлуатації й зовсім невеликий підлітний час між наказом та ураженням роблять таку зброю дуже суттєвим фактором, здатним змінити стратегічний баланс сил на планеті.

УНІКАЛЬНИЙ АПАРАТ

Транспортна система, яка складається з ракети-носія Atlas-V і багаторазового апарата Х-37, сьогодні є абсолютно унікальною з великими перспективами розвитку. В різний час розробляли проекти, схожі на Х-37: це й космічний човен «Гермес» Європейської космічної агенції, й англійський «Хотол» із комбінованим маршевим двигуном. Окрема розмова – історія створення багаторазових космічних човнів «Спіраль», БОР-4 у Радянському Союзі й перспективний човен «Кліпер» у РФ. До появи Х-37 найбільших успіхів у реалізації програми відносно невеликого багаторазового космічного човна досяг СРСР у проекті «Спіраль», за яким був розроблений повноцінний план і проведено атмосферні випробування. Проте з різних причин у космос жоден із цих човників так і не полетів. ■

Space Shuttle

Проект багаторазового космічного човна розроблявся North American Rockwell із 1971 року. Довжина шатла становить **32,2 м**, розмах крил – **23,8 м**, стартова маса з баком і твердопаливними прискорювачами перевищує **2030 т**. За 1979–1991 роки побудовано п'ять човників і один випробувальний екземпляр. Загалом у межах програми Space Shuttle виконано 131 політ. Припинення програми заплановано на 2010 рік.

«Спіраль»

Проект багаторазового орбітального літака з розгінним гіперзвуковим човном стартував у СРСР 1966 року. В 1978 році перевагу віддали перспективнішому проекту «Буран». Довжина орбітального літака не перевищувала **8 м**, розмах крил – близько **4 м**. В межах проекту створили човни-аналоги – демонстратори технологій БОР-4 та «ЗПОС» Міг-105.11, які провели низку пілотованих випробувальних атмосферних польотів. Результати програми використовували в програмі «Буран».

«Буран»

Проект розроблявся в Радянському Союзі НВО «Молнія». Виробництво орбітальних літаків «Буран» здійснювалося з 1980 року, загалом побудували два екземпляри, ще три були готові частково на час припинення програми в 1993 році. Єдиний польот «Бурану» в космос відбувся в 1988 році. Довжина орбітального літака сягала **36,4 м**, розмах крил – **24 м**, стартова маса – до **105 т**.

«Кліпер»

Багаторазовий космічний човен розробляли в Росії з 2000 року в РКК «Енергія» як заміну кораблеві «Союз-ТМ». Довжина човна мала бути близько **6 м**, максимальний діаметр корпусу – близько **4 м**, загальна маса – до **14 т**. Планувалося, що виводити човен на орбіту буде ракетаносії «Онега» – глибока модернізація ракети «Протон». У 2006 році проект відправили на доопрацювання, а в 2009 році він програв на конкурсі перспективнішої пілотованій транспортній системі «Русь».

«Гермес»

Проект із 1987 року розробляла Європейська космічна агенція. Планувалося, що космічний човен запустять у 1995 році, але в 1993 році проект закрили у зв'язку з фінансовими труднощами. Корабель мав би виводити на орбіту до 3 т вантажу при загальній масі менше як **20 т**. Остаточний вигляд корабля так і не було визначено. На фотографії – один із ескізних варіантів.

«Хотол»

Проект розпочався в 1982 році з ініціативи фірм «Роллс-Ройс» та «Брітїш Аероспейс» і за підтримки уряду Великої Британії. Було проведено дослідження однорівневих апаратів із горизонтальним злетом і посадкою та єдиним маршевим двигуном. Результатом досліджень став ескізний проект космічного човна «Хотол» завдовжки **62 м**, із розмахом крил **30 м** і злітною масою **250 т**.

У 1988 році британський уряд відмовився фінансувати проект, оскільки загальні витрати (близько £6 млрд) визнали надмірними. Розроблявся також проект із повітряним стартом КА «Хотол» з літака АН-225 «Мрія». В цьому варіанті довжина апарата мала сягнути **36 м**, а розмах крил – **21,6 м** із тією самою стартовою масою. Але охочих фінансувати програму не знайшлося.

ПЕРЕДПЛАТА НА 2010 РІК

Передплатити «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

ВИ МОЖЕТЕ:

1. У редакції:

– заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656. Передплата на журнал «Український тиждень»);
– розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;
– оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;
– надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):
* факсом: (044) 351-13-00 (01);
* поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.
Вартість редакційної передплати журналу «Український тиждень» на 2010 рік:

1 місяць – 20 грн;
3 місяці – 60 грн;
6 місяців – 120 грн;
7 місяців – 140 грн.

2. У будь-якому відділенні зв'язку Укрпошти. Передплатний каталог на 2010 рік, стор. 156. Передплатний індекс – 99319.

3. У передплатних агенціях вашого міста (детальніше див. на сайті <http://www.ut.net.ua>).

4. На сайті www.portmone.com.

За детальнішою інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Каріна Семяновська
K.sem@ut.net.ua

<http://www.ut.net.ua>

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26007026823721	35392656
		поточний рахунок отримувача код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	
		322012	МФО банку
		Прізвище, ім'я та по батькові платника	
касир	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
	сума, грн		
	платник (підпис)		
квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26007026823721	35392656
		поточний рахунок отримувача код отримувача	
	назва установи банку	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	
		322012	МФО банку
		Прізвище, ім'я та по батькові платника	
касир	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
	сума, грн		
	платник (підпис)		

Кінофешн Лодзь

Колись аграрний і фабричний центр Польщі нині приваблює знавців моди, кінематографа та культурних мандрів

автор:
Ігор
Потоцький

Блукаю Лодзю, з якої мій дід виїхав до Одеси ще в 1912 році. Дід, зі спогадів моєї мами, тужив за цим містом у центрі Польщі, в якому народився. Й часто цитував вірші Юліана Тувіма:

*Хай вихваляють
Сорренто, Крим –
найкраще в чужій країні.
А я – із Лодзі, і чорний дим
солодкий мені донині.*

Поет, мабуть, мав на увазі дим мануфактурних фабрик. Екологія тут давно покращи-

лася, та слава лишилася: Лодзь є центром виробництва польського, відомого в усьому світі, текстилю.

ТКАЛІ Й ФАБРИКАНТИ

Лодзь – місто ткачів і, звичайно ж, ткаць. Фабрики тут почали

дзі на початку минулого століття з'явилися перші лікарні, притулки для дітей і старих, картинні галереї. Про це важко забути, тому що праця меценатів наочна й нині. Наприклад, Музей історії міста Лодзі міститься в особняку фабриканта Ізраїля Познанського. А в палаці його сина Маврикія Познанського – Музей сучасного мистецтва.

Одна з найцікавіших споруд Лодзі – «Біла фабрика» Людвіга Гейера, збудована в 1835–1839 роках. Підприємство належало до найпрогресивніших у Європі. Тепер у цій будівлі, де оселився Музей текстильної промисловості, зберігається колекція прядильного устаткування й ткацьких верстатів, сувої стародавніх і сучасних тканин, а також зразки одягу. Музей проводить Триєнале декоративної тканини, куди українські фешн-дизайнери злітаються, як бджоли на поле квітучої гречки.

Й у підрадянські часи місто впевнено зберігало за собою роль потужного текстильного центру. Але в пострадянській Польщі ситуація змінилася: замовлень поменшало, робочих місць – також. Найбільша текстильна фабрика перетворилася на торговельно-розважальний комплекс. Наприкінці ХХ століття Лодзь втратила свій найбільший ринок збуту – Росію. В газетах подекуди з'являлися песимістичні статті про майбутнє. Дехто шукав роботу в Західній Європі.

Але вже за два-три роки після реформ Лешека Бальцєровича прийшов грамотний ме-

неджмент, і лодзинцям вдалося знову налагодити текстильний бізнес. Фабрики запрацювали по-сучасному, успішно конкуруючи з турецьким і китайським недорогим текстильним ширвжитком. Тепер у Лодзі проводять покази мод, наприклад, Lodz Fashion Week. І знову фірмачі зі Сходу, зокрема українські, стали приїжджати сюди по елегантні європейські сукні, спідниці, блузки й шикарні польські брючні костюми. До того ж тут багато струнких уродливих дівчат і молодих жінок, котрі на кожному кроці яскраво демонструють можливості польського текстилю.

ІЗ РИБИНОЮ В РУКАХ

Лодзь хвалиться найдовшою торговельною вулицею Європи – Пьотрковською, з безліччю модних бутиків і затишних ресторанів. Я раз пройшовся вздовж неї, а вже назад долав відстань на велорикші.

Зовсім не величні, а дуже демократичні пам'ятники прикрашають цю головну вулицю міста. Ось народжений у Лодзі знаменитий піаніст Артур Ру-

рости на початку ХХ століття, як жартували лодзинці, швидше грибів. Багато величних промислових споруд із червоної й білої цегли дотепер відбиваються в річці Лудці. А поруч зводили вигадливі будинки фабрикантів, прикрашені колонами й балюстрадами. Зараз у цих напівпалацах – мерія, музеї, концертні зали й університети.

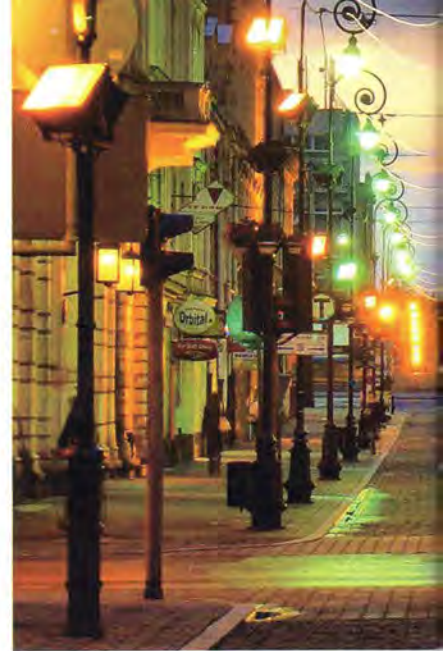
Чиновникам Лодзі грошей на благоустрій не вистачало. У них були тільки грандіозні плани й маса обіцянок рядовим жителям. Але щирими патріотами міста виявилися промисловці, банкіри й купці. З їхньої ініціативи й за їхні гроші в Ло-

**ТРИ
ФАБРИКАНТИ.**
Місто
у бронзі
вшанувало
своїх
меценатів –
промисловців
і підприємців

Всю корисну практичну інформацію для вдалої поїздки до Польщі ви знайдете (безплатно) в офісі представництва Польської туристичної організації за адресою: **вул. Хрещатик, 25, оф. 98**, а також на сайті www.polscha.travel

Ми підкажемо, як зручніше дістатися, допоможемо скласти цікавий маршрут, знайдемо надійну турфірму, забезпечимо картами та інформаційними матеріалами.

бінштейн грає на бронзовому роялі, а поет Юліан Тувім сидить на стільці... Й вимовляє, як мені здається, один зі своїх найзнаменитіших афоризмів: «Кинь щасливця у воду, й він випливе з рибиною в руках». Обов'язково варто відшукати пам'ятник Трьом фабрикантам і кілька секунд потриматися за їхні носи. Місцевий переказ каже, що тоді ти обов'язково розбагатієш. Я це зробив, відстоявши маленьку чергу.

Кілька разів мене водила по Лодзі моя приятелька Аїда Мартинець, перекладачка однієї зі структур Євросоюзу. Вона закінчила Санкт-Петербурзький університет і знає майже всі слов'янські мови. Ми з нею каталися на старому «трамбусі», тобто трамваї-автобусу, й вона, закохана в Лодзь, сіпала легендами про це місто й іменами знаменитих людей, котрі його уславили. Крім уже згаданих, це лауреат Нобелівської премії, письменник Владислав Реймонт, котрий написав про Лодзинське воєводство книгу з промовистою назвою «Земля обітована». Ще один земляк, яким пишається Лодзь, – Макс Фактор, його ще називають «батьком сучасної косметики та візажу». Народжений тут у 1877 році, він розпочав кар'єру в Російській імперії, куди входила тоді й частина Польщі, згодом розсварився з імперськими можновладцями та емігрував. Став американським бізнесменом, засновником веселітьної відомої компанії. Родом із Лодзі також наш сучасник – популярний письменник-фантаст Ан-

джей Сапковський, автор фентезі-саг про Відьмака. Пана Анджея ми мали честь кілька разів бачити як почесного гостя на київському форумі фантастики «Портал».

Але кого варто згадати окремо, так це лодзинських кіношників.

КІНОШКОЛА

Саме Лодзь іноді називають «Меккою польського кіно». Колишній тут квартирувала Центральна кіностудія Польщі, виробляли кіноустаткування. У місті функціонує знаменита Вища Лодзинська школа кінематографії, телебачення й театру. Не буде занадто пафосно, коли я назву її кузницею кадрів для світового кінематографа, – все-таки в ній навчалися видатні майстри екрана: Анджея Вайда, Юліуш Махульський, Барбара Брильська, Роман Поланські, Кшиштоф Зануссі, Кшиштоф Кесльовський. Щорічно сюди на режисерський факультет намагаються вступити більш ніж 200 абітурієнтів. Але приймають тільки шістьку найкращих. За п'ять років навчання студенти знімають кожний по чотири повноформатних кінофільми. При цьому технічних проблем із плівкою або камерами, як це трапляється в нас, у Лодзі немає жодних. Лише творчі труднощі. Коли фільм вийде вдалим, йому відкрито всі шляхи до найкращих світових кінофестивалів, бо марку Лодзинської кіношколи цінують високо. Недарма навіть голлівудські діячі часто приїжджають до Лодзі. Тут шороку прохо-

«БІЛА ФАБРИКА». Тут проходять міжнародні Трієнале декоративної тканини, куди дизайнери злітаються, як бджоли на гречку

дить міжнародний кінофорум Plus Camerimage – фестиваль операторського мистецтва. Він трохи нагадує київську «Молодість» – зокрема через сумбурні стосунки організаторів форуму з міською владою. А митці його цінують. У конкурсі майже на рівних змагаються вже відомі майстри кінокамери й студенти перших курсів кіношколи.

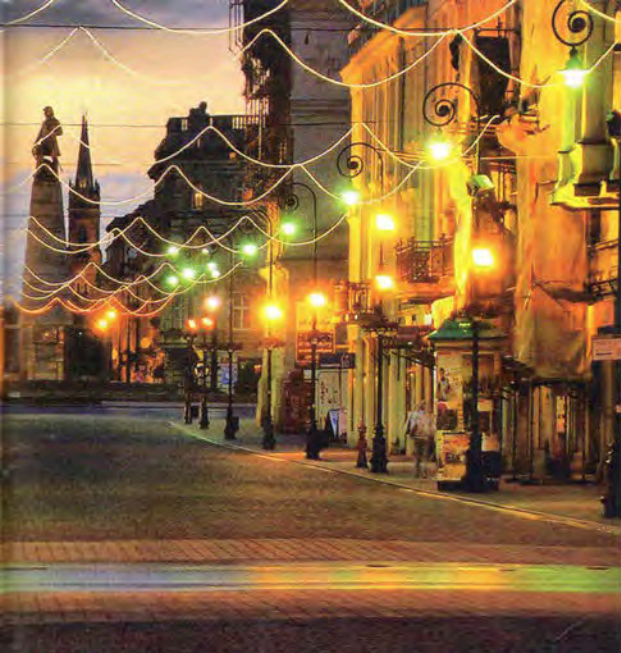
Дивно, але польський кінематограф навчився допомагати собі сам: гроші на проекти молодим режисерам виділяє спеціальна державна, хоч і не бюджетна, організація – Instytut Sztuki Filmowej (Інститут кіномистецтва). На його користь із усього кінопрокату й телеіндустрії Польщі збирають невеликий податок, щоб ці кошти йшли на зйомки фільмів молодих польських режисерів. Інститут покриває до 70% витрат на фільм.

ЗГАДУЮЧИ РІДНИХ

Мій дід, як я казав, виїхав до України, а його родина залишилася. В 1939 році Лодзь окупували фашистські війська, місто перейменували в Ліц-

ВАРТО ПОБАЧИТИ

«Біла фабрика» – Музей текстильної промисловості, де зберігається колекція прядильного устаткування й ткацьких верстатів, стародавніх і сучасних тканин.
«Пульс літератури» – поетичний фестиваль, що поступово стає всеєвропейським.
Пам'ятник жертвам комунізму – інтегральний, на згадку про жертв війни 1919–1920 років, розстріляних у Катині офіцерів, про діячів Солідарності й жертв воєнного стану часів генерала Войцеха Ярузельського.
Вулиця Пьотрковська – прогулянково-променадна, бутикова й модна – одна з найдовших у Європі.
Школа кінематографії, телебачення й театру – кузня кадрів для світового великого екрана, альма-матер відомих режисерів і акторів

манштадт. Узимку 1940-го тут влаштували гетто. На площі в 4 км² оселили близько 204 тис. євреїв, включаючи депортованих із Німеччини, Австрії, Чехословаччини й Люксембургу.

Фашист Геббельс після відвідування гетто Лідманштадт залишив у своєму щоденнику такі міркування про його мешканців: «По суті, це не люди, вони більше схожі на тварин. Наше завдання стосовно них не гуманістичне, а радше хірургічне». Яскраве свідчення про життя в гетто дає фільм Романа Поланскі «Піаніст»: антисанітарія, брак їжі, перебої з водою й каналізацією, відсутність вугілля або дров для опалення... П'ята частина населення гетто вмерла від епідемії, голоду або холоду. Інших відвозили на фабрику знищення в Чельно, в табір смерті Аушвіц-Біркенау. Загалом із 204 тис. до кінця війни дожили близько 10 тис. в'язнів.

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Зменшити витрати на дзвінки в роумінгу можна, скориставшись послугою TravelSIM. Вона працює в 183 країнах світу і в 71 з них передбачає безплатні вхідні дзвінки. У 116 країнах світу вихідні дзвінки варіюються в межах \$0,39–\$1,00. Вартість вихідних дзвінків з Польщі – 0,59 \$/хв, вхідні тут безплатні. Ціни на стартові пакети TravelSIM доступні: мінімальний стартпакет «Проба» з \$5 на балансі коштує \$14. А ще є «Еліт» зі \$100 на рахунок, вартість якого становить \$109. При цьому замовлений «Еліт» безплатно доставлять абонентів в будь-яку точку України, а також запропонують обрати такий номер, який йому сподобається. Послуга TravelSIM має й багато інших переваг: відсутність абонплати і плати за з'єднання, безкоштовна деталізація дзвінків Online, GPRS-інтернет. Абоненти також можуть заробляти бонусні милі за кожну хвилину розмов, для чого необхідно зареєструватися і стати учасником програм лояльності авіакомпаній – «Панорама клуб» від MAU або «Меридіан» від «Аеросвіту».

НАЙДОВША У ЄВРОПІ. Так вважають лодзинці щодо своєї вулиці Пьотрковської

МУЗЕЙ МІСТА. Колишній палац фабриканта Ізраїля Познанського – «шкатулка» для історії Лодзі і сам – її містечка частина

17 моїх родичів так і залишилися в Лідманштадті – інженери, домовласники, ремісники, журналісти.

Документальний кінофільм про Лодзинське гетто зняв мій добрий знайомий – бельгійський режисер Серж Хофман. Цього року він обіцяє привезти його в Україну.

Показово, що зараз у Лодзі навпроти будинку, де під час Другої світової війни було відділення гестапо, відкрили також пам'ятник жертвам комунізму. Якщо фашизм був зовнішнім ворогом поляків, то, як сказав принагідно президент Лех Качинський, «комунізм знищував Польщу зсередини». Пам'ятник інтегральний, він присвячений жертвам польсько-більшовицької війни 1919–1920 років, розстріляним у Катині офіцерам, діячам Солідарності й жертвам воєнного стану в Польщі часів

генерала-диктатора Войцеха Ярузельського.

ПАЛЬМИ НА ПІЛСУДСЬКОГО

Сподіваюся, я зумів пояснити, чому ціную це місто. Хоча розповів обмаль... Тут чудова опера, палаци, костели – як у будь-якому культурному польському місті. А є й геть унікальні речі, наприклад, Пальмова оранжерея на алеї Пилсудського. Таких пальм я не бачив навіть у Мексиці! Нині в Лодзі більше 30 парків і ботанічних садів... Або згадаю місцевий поетичний фестиваль «Пульс літератури» – польський, що поступово стає всеєвропейським, у ньому беруть участь і українці. Я тричі бував у Лодзі й сподіваюся приїхати ще. Не думаю, що мене тягне сюди тільки поклик предків... А ось чорного диму, оспіваного Юліаном Тувимом, уже ніде в Лодзі не побачиш. ☐

Життя одне. Живи!

Феєрія
мандрів

Туризм. Відпочинок. Екскурсії. Авіаквитки.
Україна. Європа. Увесь світ!

м. Київ, вул. Гайцана, 8/9, © Арсенальна
тел.: (044) 501 01 82/83, 583 05 20
www.feerie.com.ua

ВАЛЬПУРГІЄВЕ 1 ТРАВНЯ

З року в рік маємо два незрозумілі вихідні дні – 1 та 2 травня. Не те, щоб я був дуже проти самого по собі вільного дня – принцип «робота не вовк, у ліс не втече» ще ніхто не відміняв. Натомість у 1990-ті ці вихідні були цілком виправдані – коли ж людям, щоб із голоду не померти, картоплю саджати, як не на початку травня. Для учнів/студентів воно також непогано, «солдат спить – служба йде». Але в цілому якось воно не «по фен-шую» виходить – давати черговий привід червоним маргіналам пробігтися вулицями зі своїми прапорами з упирем. Пропозиція: давайте відзначати в цей день Вальпургієву ніч. Але без вихідного. ■

**Богдан
Буткевич**

**ПРО «ОТЕЧЕСТВО»
ТАБАЧНИКА**

Називати війну 1941–1945 років «Великою Вітчизняною», прикриваючись людиноцентричною концепцією історії – історії без емоцій та ідеологічного навантаження – й не визнавати водночас період «совєтської власті» окупацією? На якій тоді підставі можна принижувати історичну роль рейхскомісаріату Україна та генерал-губернаторства Галичина? Це такі окупація, оскільки ці утворення були нацистські, правила там німці й відстоювали інтереси Берліна. Тоді чому російська редакція окупації – СРСР, витвір російських комуністів, які відстоювали інтереси Кремля, мали концтабори, гестапо у вигляді НКВС–КДБ, мільйони жертв, має називатися нашою «вітчизною»? ■

**Дмитро
Рафаель**

О, ПАНІ ХАННО!

«Парламентська Асамблея Ради Європи не повинна припиняти моніторинг України – заявила колишній співдоповідач Моніторингового комітету ПАРЕ по Україні Ханне Северінсен. Ідею зняти моніторинг просуває в Страсбурзі Віктор Янукович. Однак відому своєю прискіпливістю пані Ханну дуже непокоїть «поступове зосередження влади в руках однієї особи – президента», «систематичні порушення Конституції», «згортання свободи слова та утиски прав людини», ігнорування прав опозиції тощо. Шановна пані експівдоповідач! Нехай цей моніторинг Україні – як мертвому припарка, але коли українська влада нахабніє, опозиція деморалізована, а міжнародній спільноті байдуже, хто-небудь повинен же бодай щось робити! Тому, пані Ханно, надія на вас. ■

**Мар'яна
Олійник**

**Жанна
Безп'ятчук**

**Інна
Завгородня**

**Валентина
Кузик**

ПРЕМ'ЄРА, ЯКОЇ НЕ БУДЕ

Половина уряду Миколи Азарова на чолі з самим прем'єром відвідали закритий показ фільму Нікіти Міхалкова «Стомлені сонцем-2», великого режисера та ідеолога. Застаріла новина провокує хронічно актуальні рефлексії. Хто відвідає прем'єрні покази фільмів українських режисерів, які сотнями повийжджали з України? Чи будуть взагалі в їхньому житті ці покази? У тих, які тільки й прораховують, за які кордони тікати? Чи сняться, чи привиджуються десь наодинці ці прем'єрні покази всім тим сотням, тисячам, хто залишив професію, що колись була овіяна бергманівською глибиною, а потім перетворилася на безнадійність, нереалізованість, жах? Ось у чім безкінечна фальш нашого існування. ■

ЗМОВА ПЕРУКАРІВ

Це помітила моя колега, заспокоюючи мене після чергового візиту до перукарні, – існує світова змова перукарів. Можна довго й нудно відпускати волосся, щоб вирівняти його після чергової супермодної зачіски, та коли ви знову підете до перукарні – нічого не вийде. Перукар поштиво вислухає ваші побажання підстригти самі лише кінчики, а потім візьме ножиці й мовчки позістригає ваше волосся на різній довжині. Тобто зробить вам те саме, чого ви так довго хотіли позбутись. Інакше він просто не вміє. Я з жахом думаю, яким ризикованим може стати наступний візит до перукарні. Певно, цього разу доведеться взяти до рук ножиці або ніж. ■

ЕФЕКТИВНИЙ МАРКЕТИНГ

Пляшки «Хлібний дар»... ні, дякую, не вживаю. «Ваніш» – так, давно думала, чим би віділити забрюхану з велопогулянки футболку, треба купити. Пиво на будь-який смак... пива я не люблю, як і сухариків до нього – це байдуже минаю поглядом. А ось баночка нового професійного шампуню. Як-як? «Бонак'юре» – матиму на увазі. Що в нас іще? Соки, знову пляшки пива – їх найбільше. Чи горілчаних найбільше? О, мій улюблений йогурт «Галичина»! Так його захотілося, ось лишень дійду до переїзду й куплю. Як думаєте, чи це бренд-менеджери сміять у лісосмузі, якою я щоранку прямую до електрички? Такий ефективний продукт-плейсмент, я вам скажу... ■

WWW.FLYUIA.COM

Прямі регулярні рейси

Київ — Женева

- Сучасні літаки
Боїнг 737-800 next generation
- Багаж (до 40 кг)
- Харчування на борту
- Он-лайн бронювання
- Он-лайн реєстрація на рейс
- Можливість вибору
місць у салоні
- Участь у програмі
Панорама Клуб

☎ 044 581 50 50 📞 566 МТС, КИЇВСТАР,
LIFE), BEELINE

МТС - це один з старовинних партнерів української авіакомпанії "Київстар та Life". 1 грн за хвилину / Beeline - 0,95 грн за хвилину.
Ліцензія МАУ ДАК № 338673 серія АВ від 20.02.2009 р.

MAU

К Н И Г А Р Н Я

**Запрошуємо Вас до нової Книгарні «Є» в Києві
за адресою: просп. Повітрофлотський 33/2**

**Книги українською та іноземними мовами
подарункові видання та альбоми
мапи, атласи, путівники
безкоштовний Wi-Fi
літературні заходи
музика та кіно
канцтовари
листівки
іграшки**